

Bu kitaba sığmayan
daha neler var!

Karekodu okutun, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaşın!

ÖDS

ÖĞRENCİ/ÖĞRETMEN
DESTEK SİSTEMİ

<https://ods.eba.gov.tr>

Konu Anlatımlı
Ders Videoları

Soru Çözüm
Videoları

Ders Anlatım
Videoları

Çoktan Seçmeli
Sorular

Kişiselleştirilmiş
Öğrenme ve
Raporlama

Animasyonlar,
3B Modeller,
Simülasyon ve Oyunlar

Paylaşım ve
İş birliği

Ortak / Özel
Takvim

eba
www.eba.gov.tr

40181 700982

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

ISBN: 978-975-11-6370-7

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 5'inci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

TEMEL SANAT TARİHİ

PLASTİK SANATLAR
ALANI

PLASTİK SANATLAR ALANI

TEMEL SANAT TARİHİ

10

Ders Materyali

10

DERS MATERYALİ

**MESLEKİ VE TEKNİK
ANADOLU LİSESİ
Plastik Sanatlar Alanı**

Temel Sanat Tarihi 10

Ders Materyali

Yazarlar

**Atilla GÜMÜŞ
Mustafa DUYMAZ**

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 8072

YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ: 2000

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

Dil Uzmanı

Neşe Can TÜRK

Program Geliştirme Uzmanı

Ali DOĞAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Neslihan KOSER

Rehberlik Uzmanı

Hanife ALPASLAN

Görsel Tasarım Uzmanı

Özge KORKMAZ

ISBN: 978-975-11-6370-7

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanım uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

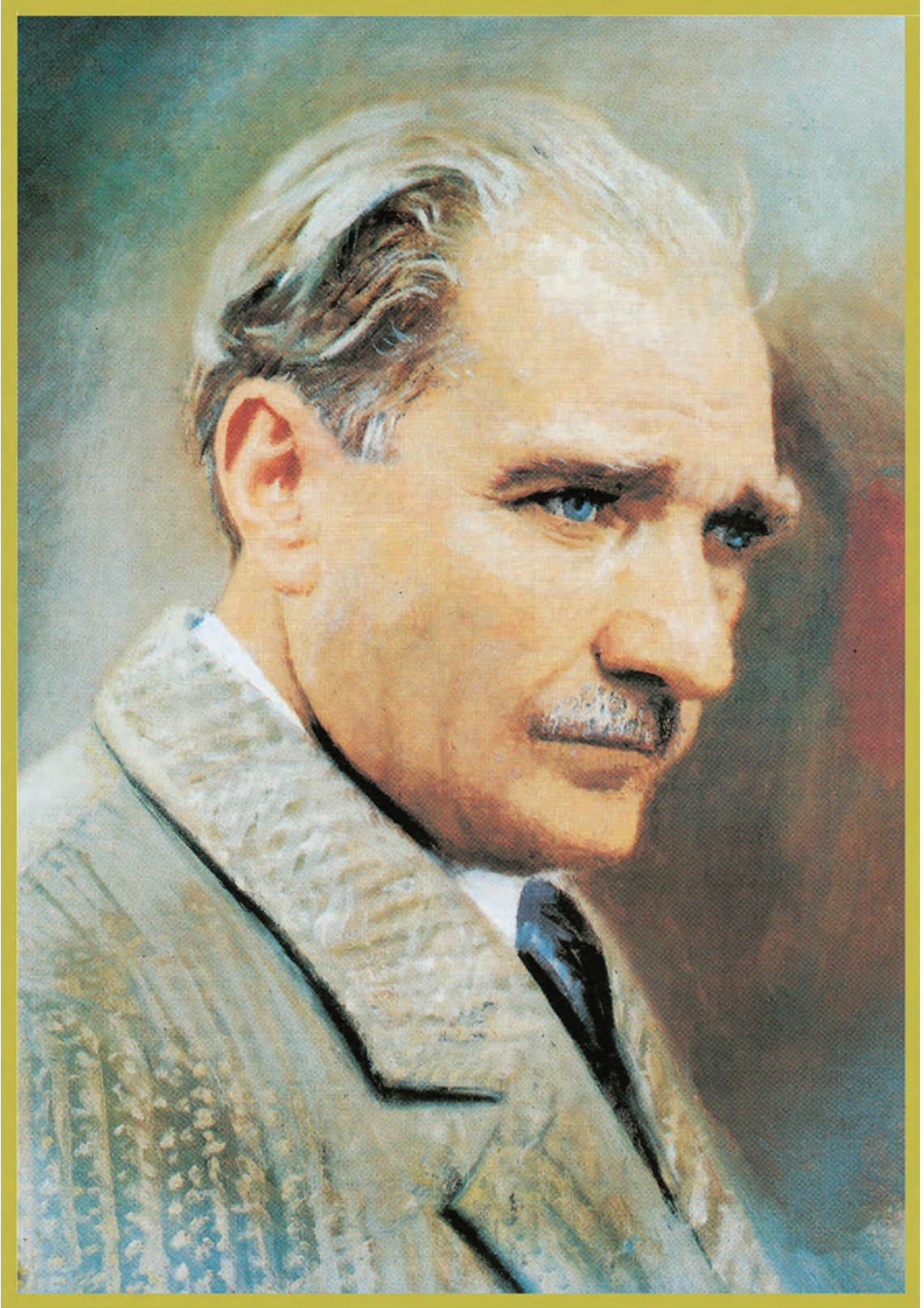
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Ders Materyalinin Tanıtımı 12

1. SANAT TARİHİ DÖNEMLERİ	14
1.1. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR	16
1.1.1. Paleolitik Çağ	18
1.1.2. Mezolitik Çağ	21
1.1.3. Neolitik Çağ	22
1.1.4. Kalkolitik Çağ	24
1.2. MİSİR SANATI	29
1.2.1. Mısır Mimarisi ve Özellikleri	30
1.2.2. Mısır Heykel ve Resim Sanatı	38
1.3. MEZOPOTAMYA SANATI	44
1.3.1. Sümer Sanatı	44
1.3.1.1. Mimari	45
1.3.1.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	46
1.3.2. Akad Sanatı	47
1.3.2.1. Mimari	47
1.3.2.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	47
1.3.3. Babil Sanatı	48
1.3.3.1. Mimari	48
1.3.3.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	50
1.3.4. Asur Sanatı	50
1.3.4.1. Mimari	50
1.3.4.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	51
1.4. ANADOLU UYGARLIKLARI SANATI	54
1.4.1. Hitit Sanatı	54
1.4.1.1. Mimari	54
1.4.1.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	56
1.4.1.3. Küçük El Sanatları	58
1.4.2. Frig Sanatı	59
1.4.2.1. Mimari	59
1.4.2.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	60
1.4.2.3. Küçük El Sanatları	61
1.4.3. Lidya Sanatı	63
1.4.3.1. Mimari	63
1.4.3.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	64
1.4.3.3. Küçük El Sanatları	65
1.4.4. Urartu Sanatı	65
1.4.4.1. Mimari	66
1.4.4.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	67
1.4.4.3. Küçük El Sanatları	68
1.5. YUNAN SANATI	69
1.5.1. Mimari	69
1.5.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	81
1.5.3. Resim Sanatı	84
1.6. ROMA SANATI	86
1.6.1. Mimari	86
1.6.2. Heykel ve Kabartma Sanatı	95
1.6.3. Resim Sanatı	97
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	98

2. BATI SANATI TARİHİ	100
2.1. ERKEN ORTA ÇAĞ/ORTA ÇAĞ AVRUPA SANATI	102
2.1.1. Orta Çağ Avrupa Sanatı ve Özellikleri	103
2.1.2. Roman Sanatı ve Özellikleri	112
2.1.3. Gotik Sanat ve Özellikleri	115
2.2. RÖNESANS DÖNEMİ AVRUPA SANATI	118
2.2.1. Rönesans Dönemi Mimari, Heykel ve Resim Sanatı	118
2.2.2. Rönesans Dönemi'nin Sanatçıları ve Eserleri	119
2.3. MANİYERİZM, BAROK VE ROKOKO DÖNEMLERİ SANATI	128
2.3.1. Maniyerizm Dönemi'nin Sanat Özellikleri	128
2.3.2. Maniyerizm Dönemi'nin Sanatçıları ve Eserleri ...	128
2.3.3. Barok Dönem'in Sanat Özellikleri	131
2.3.4. Barok Dönem'in Sanatçıları ve Eserleri	131
2.3.5. Rokoko Dönemi'nin Sanat Özellikleri	138
2.3.6. Rokoko Dönemi'nin Sanatçıları ve Eserleri	138
2.4. NEOKLASİK DÖNEM VE ROMANTİZM DÖNEMİ SANATI	141
2.4.1. Neoklasik Dönem'in Sanat Özellikleri	141
2.4.2. Neoklasik Dönem'in Sanatçıları ve Eserleri	141
2.4.3. Romantizm Dönemi ve Özellikleri	145
2.4.4. Romantizm Dönemi'nin Sanatçıları ve Eserleri ...	145
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	152

3. ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI	154
3.1. EMPRESYONİZM	156
3.1.1. Empresyonizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	157
3.1.1.1. Claude Monet (1840-1926)	157
3.1.1.2. Auguste Renoir (1841-1919)	158
3.1.1.3. Vincent van Gogh (1853-1890)	159
3.1.1.4. Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901)	160
3.1.1.5. Paul Cezanne (1839-1906)	161
3.1.1.6. Alfred Sisley (1839-1899)	162
3.1.1.7. Camille Pissarro (1830-1903)	163
3.2. EKSPRESYONİZM	165
3.2.1. Ekspresyonizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	165
3.2.1.1. Edvard Munch (1863-1944)	165
3.2.1.2. Ernst Ludwig Kirchner (1880-1938)	166
3.2.1.3. Emil Nolde (1867-1956)	167
3.2.1.4. Oskar Kokoschka (1886-1980)	168
3.3. FOVİZM	170
3.3.1. Fovizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	170
3.3.1.1. Henri Matisse (1869-1954)	170
3.3.1.2. André Derain (1880-1954)	171
3.3.1.3. Raoul Dufy (1877-1953)	172
3.3.1.4. Maurice De Vlaminck (1876-1958)	173

3.4. KÜBİZM	175
3.4.1. Kübizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	175
3.4.1.1. Pablo Ruiz Picasso (1881-1973)	175
3.4.1.2. Georges Braque (1882-1963)	176
3.4.1.3. Juan Gris (1887-1927)	177
3.5. FÜTÜRİZM	179
3.5.1. Fütürizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri ...	179
3.5.1.1. Carlo Carrà (1881-1966)	179
3.5.1.2. Umberto Boccioni (1882-1916)	180
3.5.1.3. Luigi Russolo (1885-1947)	181
3.5.1.4. Giacoma Balla (1871-1958)	182
3.6. DADAİZM	183
3.6.1. Dadaizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri ...	183
3.6.1.1. Jean Arp (1886-1966)	183
3.6.1.2. Marcel Duchamp 1887-1968)	184
3.6.1.3. Francis Picabia (1879-1953)	185
3.7. SÜRREALİZM	186
3.7.1. Sürrealizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	186
3.7.1.1. Salvador Dali (1904-1989)	186
3.7.1.2. Max Ernst (1891-1976)	187
3.7.1.3. Giorgio de Chirico (1888-1978)	188
3.7.1.4. René Magritte (1898-1967)	189
3.7.1.5. Marc Chagall (1887-1985)	190
3.7.1.6. Joan Miro (1893-1983)	191
3.8. SOYUT SANAT	192
3.8.1. Soyut Sanat Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	192
3.8.1.1. Wassily Kandinsky (1866-1944)	192
3.8.1.2. Robert Delaunay (1885-1941)	193
3.8.1.3. Kazimir Malevich (1878-1935)	194
3.8.1.4. Piet Mondrian (1872-1944)	195
3.8.1.5. Paul Klee (1879-1940)	196
3.8.1.6. Theo van Doesburg (1883-1931)	197
3.8.2. 1960 Sonrası Sanat Hareketleri (Pop-Art, Op-Art)	198
3.8.2.1. Pop-Art	198
3.8.2.2. Op-Art (Optik Sanat)	199
3.9. 1970 SONRASI KAVRAMSAL SANAT	200
3.9.1. Kavramsal Sanat Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri	200
3.9.1.1. Chirsto Javacheff (1935-2020)	200
3.9.1.2. Joseph Kosuth (1945-.....)	201
3.9.1.3. Wolf Vostell (1923-1998)	202
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	203
EKLER	206
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	207
CEVAP ANAHTARI	212
KAYNAKÇA	213
GÖRSEL KAYNAKÇASI.....	216

Ders Materyalinin Tanıtımı

Öğrenme biriminin kapağını gösterir.

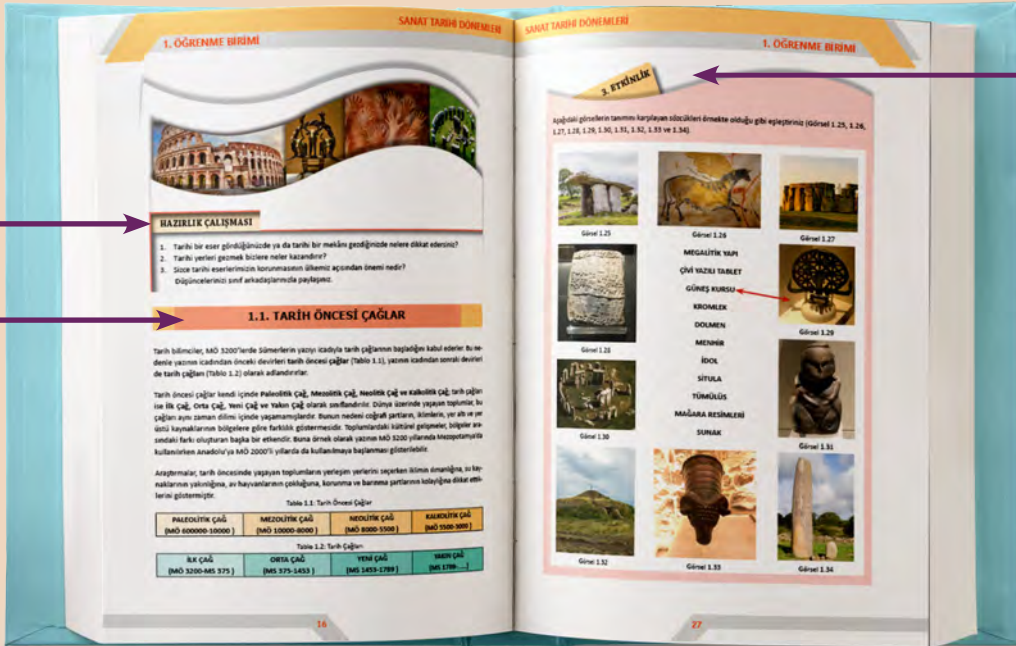
Öğrenme biriminde yer alan konuları gösterir.

Öğrenme biriminin adını gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan kavramları gösterir.

Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek ve konuya ilgilerini çekmek amacıyla öğretmen tarafından ders öncesinde yapılan çalışmaları gösterir.

Dersin öğrenme kazanımlarının öğrencide pekiştirilmesi ve öğrenciyi aktif öğrenmeye teşvik etmek amacıyla sınıf içinde yapılacak faaliyetleri gösterir.

Öğrenme biriminde yer alan konu başlıklarını gösterir.

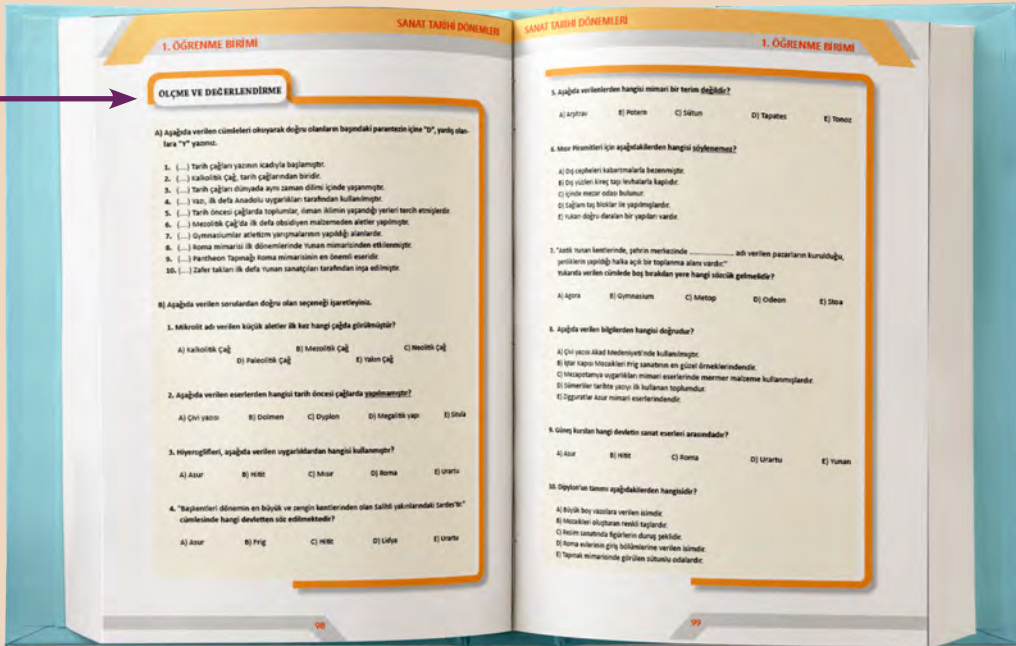

Öğrenilen konuları desteklemeye yönelik öğrencilerde merak uyandıracak çalışmalarını (araştırma, sunu hazırlama, gezi gözlem vb.) gösterir.

Konuyla ilgili ilgi çekici bilgileri gösterir.

Her öğrenme birimi sonunda öğrenilen bilgi ve becerilerin ölçüldüğü çalışmaları gösterir.

Görsel kaynakçası sayfasında yer alan karekod görsel kaynakçasının detaylı bir listesini gösterir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

SANAT TARİHİ DÖNEMLERİ

KONULAR

- 1.1.TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR
- 1.2. MISIR SANATI
- 1.3. MEZOPOTAMYA SANATI
- 1.4. ANADOLU UYGARLIKLARI SANATI
- 1.5. YUNAN SANATI
- 1.6. ROMA SANATI

TEMEL KAVRAMLAR

idol, megalitik yapı, dolmen,
dyplon, dor, iyon, korint

1. ÖĞRENME BİRİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. Tarihi bir eser gördüğünüzde ya da tarihi bir mekânı gezdiğinizde nelere dikkat edersiniz?
2. Tarihi yerleri gezmek bizlere neler kazandırır?
3. Sizce tarihi eserlerimizin korunmasının ülkemiz açısından önemi nedir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.1. TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

Tarih bilimciler, MÖ 3200'lerde Sümerlerin yazıyı icadıyla tarih çağlarının başladığını kabul ederler. Bu nedenle yazının icadından önceki devirleri **tarih öncesi çağlar** (Tablo 1.1), yazının icadından sonraki devirleri de **tarih çağları** (Tablo 1.2) olarak adlandırırlar.

Tarih öncesi çağlar kendi içinde **Paleolitik, Mezolitik, Neolitik ve Kalkolitik Çağ**; tarih çağları ise **İlk, Orta, Yeni ve Yakın Çağ** olarak sınıflandırılır. Dünya üzerinde yaşayan toplumlar, bu çağları aynı zaman dilimi içinde yaşamamışlardır. Bunun nedeni coğrafi şartlar, iklimler, yer altı ve yer üstü kaynaklarının bölgelere göre farklılık göstermesidir. Toplumlardaki kültürel gelişmeler, bölgeler arasındaki farkı oluşturan başka bir etkidir. Buna örnek olarak yazının MÖ 3200 yıllarında Mezopotamya'da kullanılırken Anadolu'ya MÖ 2000'li yıllarda da kullanılmaya başlanması gösterilebilir.

Araştırmalar, tarih öncesinde yaşayan toplumların yerleşim yerlerini seçerken iklimin ılımanlığı, su kaynaklarının yakınlığı, av hayvanlarının çokluğu, korunma ve barınma şartlarının kolaylığına dikkat ettiklerini göstermiştir.

Tablo 1.1: Tarih Öncesi Çağlar

PALEOLİTİK ÇAĞ (MÖ 600000-10000)	MEZOLİTİK ÇAĞ (MÖ 10000-8000)	NEOLİTİK ÇAĞ (MÖ 8000-5500)	KALKOLİTİK ÇAĞ (MÖ 5500-3000)
-------------------------------------	----------------------------------	--------------------------------	----------------------------------

Tablo 1.2: Tarih Çağları

İLK ÇAĞ (MÖ 3200-MS 375)	ORTA ÇAĞ (MS 375-1453)	YENİ ÇAĞ (MS 1453-1789)	YAKIN ÇAĞ (MS 1789-.....)
-----------------------------	---------------------------	----------------------------	------------------------------

1. ÖĞRENME BİRİMİ

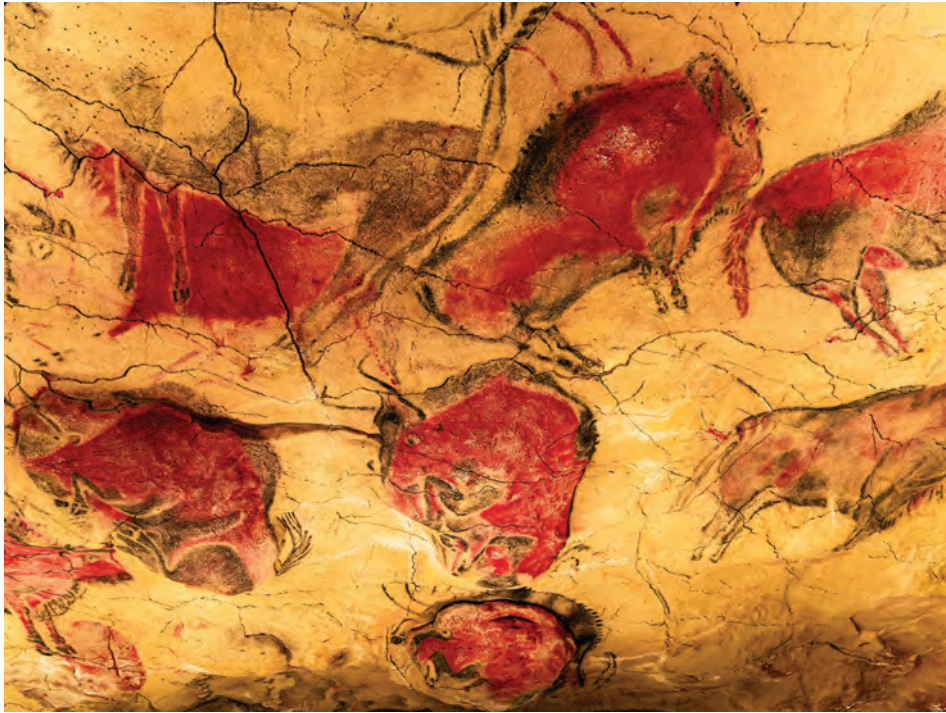
1.1.1. Paleolitik Çağ (MÖ 600000-10000)

İnsanlık tarihinin yaşadığı en uzun dönemdir. Toplumlar yaşamlarını avcılık ve toplayıcılıkla sürdürmüşlerdir. Mağara ve ağaç kovuklarını barınak olarak kullanmışlardır. Besin üretmeyi bilmeyen insanlar, doğadan buldukları kök, sebze ve meyveler yanında avlayabildikleri hayvanlar ile beslenmişlerdir. İnsanlar, bu dönemde doğada buldukları taşları yontarak basit el aletleri yapmışlardır (Görsel 1.1).

İnsanlar, Paleolitik Çağ'ın sonlarına doğru mağara duvarlarına çoğu hayvan betimlemelerinden oluşan resimler yapmışlardır. Bu resimler yapılırken önce şekiller çizilmiş, daha sonra boyları parmak veya çeşitli araçlar ile çizimlerin üzerine sürülmüştür. Resimlerde kullanılan boylar, doğadaki maden oksitlerinin hayvansal yağlar ile birleştirilmesi ile elde edilmiştir. **İspanya'daki Altamira Mağarası'nda** bizon, geyik ve at gibi hayvanların betimlendiği duvar resimleri bu döneme ait önemli buluntulardandır. Bu resimlerde yer alan hayvan tasvirlerinin boyları iki metreye yakındır. Resimler oldukça stilizedir. Sarı, siyah ve kahverengi en çok kullanılan renklerdir (Görsel 1.2).

Görsel 1.1: Paleolitik Çağ'a ait taş araçlar, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Görsel 1.2: Altamira Mağarası, İspanya

Bu döneme ait başka bir sanat eseri de **Fransa'daki Lascaux (Lasko) Mağarası'nda** bulunmuştur. Bu resimlerdeki figürlerin boyları beş metreye kadar çıkmaktadır. Bu mağara resimlerinde İspanya'daki örneklerle göre daha kalabalık bir hayvan kompozisyonu görülüp figürler daha stilizedir. Duvar resimlerindeki hayvan figürleri genellikle profilden verilmiştir. Resimlerde kırmızı, sarı ve siyah renklerin kullanıldığı görülmektedir (Görsel 1.3).

Görsel 1.3: Lascaux Mağarası, Fransa

Bu dönemde toplumların **idol** adı verilen taşınabilir ölçülerde küçük heykeller yaptıkları görülmektedir. İdollerin form ve yapımında kullanılan malzemeler de buldukları bölgelerin özelliklerine göre farklılıklar göstermiştir. Üç boyutlu olan bu figürlerin yapımında genellikle fildişi, mermer, çakmak taşı ve kireç taşı gibi malzemeler kullanılmıştır. İdollerini de genellikle bereketi simgeleyen ana tanrıça figürleri oluşturmuştur. Bu tasvirlerde kollar önden birleştirilirken figürler, oturur ya da ayakta tasvir edilmiştir. Yüz ve vücut ayrıntılarına önem verilmemiştir (Görsel 1.4).

Görsel 1.4: İdol, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

1. ÖĞRENME BİRİMİ

2. ETKİNLİK

Verilen görseli (Görsel 1.5) inceleyerek bu duvar resminin o dönemde yapıma amacının neler olabileceğine dair düşüncelerinizi noktalı yerlere yazınız.

Görsel 1.5: Eller Mağarası, Arjantin

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.1.2. Mezolitik Çağ (MÖ 10000-8000)

Mezolitik kelimesi **mesos (orta)** ve **lithos (taş)** kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Türkçede orta taş anlamına gelmektedir. Bu dönemde dünya üzerindeki buzullar erimeye başlamış, yeni hayvan ve bitki türleri ortaya çıkmıştır. Toplumlar avcılık ve toplayıcılık yaparak mağaralarda yaşamaya devam etmişlerdir. Ateşin keşfedilmesiyle insanlar; yiyeceklerini pişirmeyi, soğuktan ve vahşi hayvanlardan korunmayı öğrenmişlerdir. Bu dönemde **mikrolit** denen geometrik şekilli küçük aletler kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 1.6). Bu aletler, Paleolitik Dönem'de kullanılan aletlerin daha gelişmişidir. Mikrolitlerin kemik ya da ahşap malzemeye tutturulmasıyla tarımda kullanılmaya başlanılan ilk defa ilkel bir orak icat edilmiştir (Görsel 1.7). Çakmak taşı ve obsidiyen malzemeden silah ve alet yapımı da bu dönemde gelişmiştir. İnsanlar, bu dönemde ilk defa toprak malzeme kullanarak yiyecek ve içeceklerin konduğu kaplar yapmışlardır.

Görsel 1.6: Mikrolit, Shilova (Silova) Müzesi, Rusya

Görsel 1.7: Orak, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

BİLGİ KUTUSU

Çakmak Taşı: Demir veya çeliğe sürtüldüğünde kıvılcım çıkartan bir kuvars türü.

Görsel 1.8: Çakmak Taşı

Obsidiyen: Volkanlardan çıkan lavların bir andasoğumasıyla oluşmuş kristallerdir. Genellikle siyah renkte olup kırmızı ve yeşil olanlarına da rastlanır.

Görsel 1.9: Obsidiyen

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.1.3. Neolitik Çağ (MÖ 8000-5500)

Toplumlar, bu dönemde göçebe yaşamı bırakıp yerleşik hayata geçmiş ve köyler kurmuşlardır. Duvarları balçık malzeme ile sıvanmış, çatısı ağaç dallarıyla kapatılmış kulübeler inşa etmişlerdir. Toplumlar tarım yapmayı öğrenmiş, arpa ve buğday gibi tarım ürünlerini ekmeye ve biçmeye başlamışlardır. Koyun ve keçi gibi hayvanları evcilleştirip ürünlerinden faydalanmışlardır.

Tarihin ilk anıtsal mimari örnekleri olan **megalitik** yapılar, bu çağda inşa edilmiştir (Görsel 1.10). Megalitik yapılar, megalit adı verilen düzgün olmayan büyük taş blokların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Herhangi bir yere dayanmadan durabilen ve tek taştan olanlarına **menhir** denir (Görsel 1.11). Taş blokların dairesel bir planda yerleştirilmiş ve ortasında sunak olanları **kromlek** olarak adlandırılmıştır (Görsel 1.12).

Görsel 1.10: Megalitik Yapı, İngiltere

Görsel 1.11: Menhir, Fransa

Görsel 1.12: Kromlek, İngiltere

Görsel 1.13: Dolmen, İrlanda

Dolmenler ise iki ya da daha fazla megalitin üzerine yatay olarak düz bir taşın konması ile oluşturulmuştur (Görsel 1.13).

Neolitik Çağ'da **tümülüs** (Görsel 1.14) adı verilen yeni tip yapı olan mezarlar ortaya çıkmıştır. İlk tümülüslerin üzeri taş veya toprakla örtülüdür. Mezar odalarının olmadığı bu yapılarda cenaze, toprağa oyulmuş ve ahşap malzeme ile kaplı bir odacığa konmuştur. Sonraki dönemlerde ahşap odacıkların yerini taş odalar ve **lahitler** almıştır. Tümülüsler uzaktan görülebilmesi için genellikle düz arazilere ya da tepeciklere yapılmıştır.

Görsel 1.14: Tümülüs, İrlanda

1. ÖĞRENME BİRİMİ

BİLGİ KUTUSU

Sunak: Sunaklar kutsal törenlerin yapıldığı ya da kurbanların sunulduğu yapıdır (Görsel 1.15). Kare ya da yuvarlak bir yapıda taş ya da ahşaptan inşa edilmiştir. Sunak kelimesi, **tanrılara adak adanan yer** olarak tanımlanabilir. Bazı sunakların üzeri çeşitli simgeler, figürler ve kutsal yazılarıyla bezenmiştir.

Görsel 1.15: Sunak

1.1.4. Kalkolitik Çağ (MÖ 5500-3000)

Bakır madenin keşfedilmesiyle maden sanatında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle Mısır, Anadolu ve Avrupa'da yaşayan toplumlar maden sanatında oldukça ilerlemişlerdir. Bakır, kolay işlenen bir madendir. Bu sebeple çeşitli takı ve heykellerin yapımında önem kazanmıştır. Kalay madenin keşfedilmesiyle bakıra belli bir oranda kalay karıştırılıp daha dayanıklı bronz (tunç) malzeme elde edilmiştir. Tunç malzemenin kullanıldığı bu örneklerin üzerlerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmaz (Görsel 1.16). Dönemin sonunda demir madenin keşfi ile madenden alet yapımında da çeşitlilik görülmüştür. Demir madeni kullanılarak daha dayanıklı tarım aletleri ile alet ve silahlar üretilmiştir. Bu dönemde toplumlar, seramik malzemenin oldukça basit, süslemesiz ve toprak renginde kaplar yapmışlardır (Görsel 1.17).

Görsel 1.16: Bronz kaplar, Arkeoloji Müzesi, İsviçre

Görsel 1.17: Seramik kap, Sicilya

Tarih öncesi çağlarda Anadolu topraklarında birçok yerleşim merkezi kurulmuştur. Antalya-Karain (Görsel 1.18), Beldibi, Öküzini Mağaraları, İstanbul-Kemberburgaz Mağarası, Gaziantep-Şarklı Keper Mağarası, Samsun-Tekkeköy Mağaraları, Şanlıurfa-Söğüt Tarlası Höyüğü ve Burdur-Baradiz Mağarası Paleolitik Çağ'ın önemli yerleşim merkezlerindedir. Bu merkezlerde yapılan araştırmalarda duvar resimleri, taş aletler ve çeşitli hayvan kemikleri bulunmuştur.

Anadolu'da Neolitik Çağ'a ait buluntulara Batman-Hallan Çemi Höyüğü, Malatya-Cafer Höyük, Konya-Çatalhöyük, Urfa-Göbeklitepe (Görsel 1.19), Diyarbakır-Çayönü, Aksaray-Aşıklı Höyük ve Burdur-Hacılar Höyüğü gibi yerleşim merkezlerinde rastlanmıştır. Yapılan kazı çalışmaları sonunda bu çağın özelliklerini yansıtan mimari yapılar dışında çok sayıda heykel, takı ve seramik esere ulaşılmıştır.

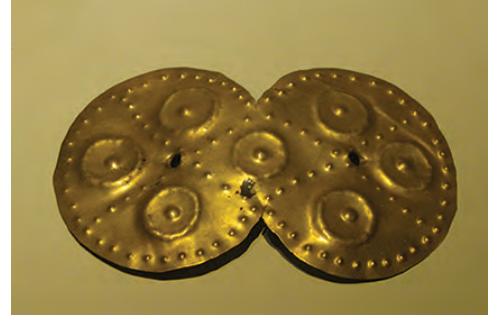
Görsel 1.18: Karain Mağarası, Antalya

Görsel 1.19: Göbekli Tepe, Şanlıurfa

1. ÖĞRENME BİRİMİ

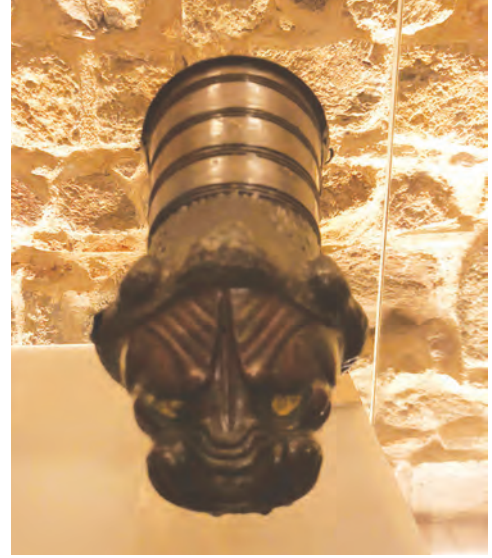
Kalkolitik Çağ'a ait önemli yerleşim merkezlerine Mersin-Yumuktepe, Yozgat-Alişar Höyüğü, Malatya-Değirmen-tepe, Karaman-Canhasan Höyüğü, Çanakkale-Truva Antik Kenti, Çorum-Alacahöyük, Kayseri-Kültepe ve Samsun-İkiztepe örnek olarak verilebilir. Bu yerleşim merkezlerinde yapılan araştırmalarda çok sayıda seramik, madeni takı (Görsel 1.20 ve 1.21) ve eser yanında (Görsel 1.22 ve 1.23), çivi yazısı ile yazılmış kil tablet eserler bulunmuştur (Görsel 1.24).

Görsel 1.20: Taki, Alacahöyük, Çorum

Görsel 1.21: Kolye, Çatalhöyük, Konya

Görsel 1.22: Koç başlı situla (kova), Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Görsel 1.23: Güneş Kursu, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Görsel 1.24: Çivi yazılı tablet, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki görsellerin tanımını karşılayan sözcükleri örnekte olduğu gibi eşleştiriniz (Görsel 1.25, 1.26, 1.27, 1.28, 1.29, 1.30, 1.31, 1.32, 1.33 ve 1.34).

Görsel 1.25

Görsel 1.26

Görsel 1.27

Görsel 1.28

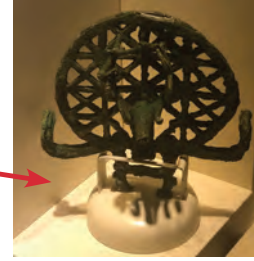
Görsel 1.30

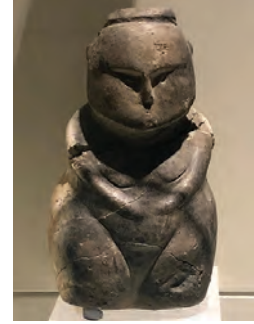
Görsel 1.32

Görsel 1.33

Görsel 1.29

Görsel 1.31

Görsel 1.34

MEGALİTİK YAPI
ÇİVİ YAZILI TABLET
GÜNEŞ KURSU

KROMLEK

DOLMEN

MENHİR

İDOL

SİTULA

TÜMÜLÜS

MAĞARA RESİMLERİ

SUNAK

1. ÖĞRENME BİRİMİ

4. ETKİNLİK

Aşağıda verilen tabloda noktalı yerlere istenen bilgileri yazınız.

Tarih öncesi çağların adlarını yazınız.	Dönemin sanat özelliklerini yazınız.	Bu dönemde görülen sanat eserlerini (eserlerin sadece isimleri) yazınız.
.....	....	....
.....	....	....
.....	....	....
.....	....	....

1.2. MISIR SANATI

Mısır Uygarlığı, 3000 yıla yakın tarihiyle Nil Havzası etrafında kurulmuş tarihin en önemli uygarlıklarından biridir (Harita 1.1). Mısır tarihi kendi içinde Eski, Orta ve Yeni Krallık ile Geç Dönem olarak dört ana bölümde incelenmektedir. Eski Krallık Dönemi ile ilgili bilgiler kısıtlıdır. Orta Krallık Dönemi ülkenin çeşitli krallar tarafından yönetildiği ve iç karışıklıkların yaşandığı zaman dilimini kapsar. Yeni Krallık Dönemi ülke topraklarının genişlediği, bilim ve sanatta ilerlemelerin yaşandığı bir dönemdir. Geç Dönem ise başarısız kralların yönetiminin görüldüğü ve ülkenin Roma İmparatorluğu tarafından istilaya uğradığı dönemdir.

Mısır tarihinde Nil Nehri'nin önemi büyüktür. Nil Nehri, Mısır toplumunda yaşamının her noktasına etki etmiştir. Bilim, sanat ve din en çok etki ettiği alanlardır. Mısır inanç sistemine göre baş tanrı, evrenin yaratıcısı olduğuna inanılan güneş tanrısı **Ra**'dır. **Toprak (Geb)** ve **Gök (Nut)** tanrıları onun yardımcılarıdır. Mısır inancına göre ölümden sonra yaşam vardır. Bu nedenle Mısırlılar bedeninin fiziki özelliklerini kaybetmemesi için cenazelerini mumyalamışlardır.

Harita 1.1: Mısır Uygarlığı

Mısır inanç sisteminin temeli, düşünsel olarak tanrıların onurlandırılmasına ve yüceltilmesine dayanır. Bu yüzden tanrı olarak görülen **firavun** adı verilen krallara sonsuz yetkiler verilmiştir. Yapılan her eser, tanrı kralların onurlandırılması için onlara adanmıştır.

Mısır Medeniyeti, sanat dışında matematik, tıp, harita, tarım, astronomi ve gemi yapımı alanlarında da oldukça gelişmiştir. Özellikle resimlerde bu gelişmeleri gösteren betimlemelere rastlanır.

BİLGİ KUTUSU

Hiyeroglif, resim yazıdır. Mısır hiyerogliflerinde 700'den fazla sembol vardır (Görsel 1.35).

Görsel 1.35, Hiyeroglif

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.2.1. Mısır Mimarisi ve Özellikleri

Mezar anıtları, Mısır mimarisinin ilk örnekleri olup çamur ve şeker kamışından oluşan bir malzeme ile yapılmıştır. Mimaride yaşanan gelişmeler **mastaba** adı verilen yapıları doğurmuştur. Mastabalar kare bir plan üzerine taş ve tuğla malzeme kullanılarak yapılmıştır. Şekli, üstü kesik bir piramide benzer. Toprak altında kalan bölümünde ölen kişinin cenazesi ve onun kişisel eşyalarının konulduğu bir mezar odası yer alır (Görsel 1.36).

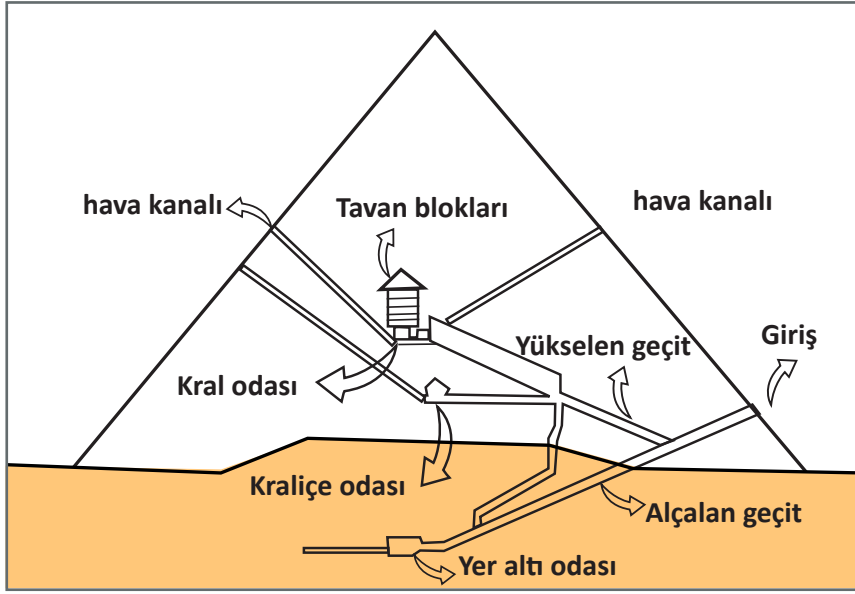
Görsel 1.36: Mastaba, Mısır

Piramitler mastabaların gelişmiş şeklidir. Sağlam taş blokların üst üste konmasıyla yapılmıştır. Taş bloklar arasında harç malzeme kullanılmamıştır. Taşların belli bir açıda yerleştirilmesi ile piramidin dengesi sağlanmıştır. Mısır piramitlerinin dış yüzeyleri cilalanmış kireç taşı levhalarla kaplanmıştır. Bu levhaların çoğu günümüze kadar ulaşmamıştır (Görsel 1.37).

Görsel 1.37: Piramit, Mısır

Bu yapıların içine kralın cenazesinin olduğu bir mezar odası yapılmıştır. Cenazenin yanına krala ait eşya ve değerli hediyeler konmuştur. Labirent sisteminde bir mimari tasarlanıp, ulaşım engellenerek bu bölümün korunması sağlanmıştır (Görsel 1.38). Giza bölgesindeki **Keops, Kefren ve Mikerinos Piramitleri** günümüze kadar sağlam gelebilmiş önemli mimari eserlerdir (Görsel 1.39). Giza Piramitleri'nin hemen yanındaki alanda insan başlı ve aslan vücutlu bir sfenks bulunur. Bu sfenks gövde büyüklüğü bakımından dünyanın en büyük heykelidir. Bu konumuyla adeta piramitlerin bir koruyucusu gibi durmaktadır (Görsel 1.40).

Görsel 1.38: Piramit şema çizimi

Görsel 1.39: Giza Piramitleri, Mısır

Görsel 1.40: Sfenks, Mısır

Bu piramitlerin yapımında kullanılan taş blokların çoğu, civardaki bir taş ocağından getirilmiştir. Kaplamada kullanılan kireç taşları ise uzak yerlerden Nil Nehri aracılığıyla bu bölgeye taşınmıştır. Piramitlerin mezar odalarında kullanılan granit taşları ise bölgeye uzaklığı 500 milden fazla olan Aswan'dan getirilmiştir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

5. ETKİNLİK

Görselleri verilen iki yapı türünü (Görsel 1.41 ve 1.42) karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini boş bırakılan yerlere yazınız.

Görsel 1.41: Mastaba

Görsel 1.42: Piramit

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Mısır mimarisinde tapınaklar önemli bir yere sahiptir. Tanrılar için yapılan bu tapınaklar, sadece kutsal törenlerin yapıldığı yerler olmayıp, aynı zamanda siyasi ve ekonomik konuların tartışılıp kararların alındığı yerlerdir. Karnak yakınlarında yapılan Amon Tapınağı, çeşitli dönemlerde kralların isteğiyle eklemeler yapılarak genişletilmiştir. Bilinen en geniş alana sahip tapınaktır. Yapıya iki tarafı sfenkslerle donatılmış geniş bir yoldan girilir (Görsel 1.43).

Görsel 1.43: Amon Tapınağı, Mısır

Tapınağın içinde **hipostil** adı verilen büyük bir salon yer alır (Görsel 1.44). Bu salonda tek parçadan oluşmuş ve üzerinde hiçbir süslemenin olmadığı yüksek sütunlar göze çarpar. Bu sütunların arasına anıtsal boyutlarda heykeller yerleştirilmiştir. Bu heykeller ayakta veya bir zemine oturmuş şekilde tasvir edilmiştir. Taş malzemeyi yontmanın zorluğu göz önüne alındığında bu heykeller o dönem için oldukça gerçekçi tasvir edilmiştir. Bir ayağın önde verilmesi ise figürlere hareket katmıştır.

Görsel 1.44: Hipostil, Karnak

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Dünyanın en eski mimari eserlerinden biri olan **Kraliçe Haçepsut Tapınağı** bir tepenin yamacına yapılmıştır. Basamak şeklinde yükselen teraslar çok sayıda sütunla desteklenmiştir. Duvarla çevrili üst terasta bir avlu bulunur. Daha dışta ise çift sütun sıraları ile sağ yanında kraliçenin mezarı, sol yanında tanrı **Ra** adına yapılmış anıtsal sunağın bulunduğu daha küçük bir avlu vardır (Görsel 1.45).

Görsel 1.45: Haçepsut Tapınağı, Luksor

Esas kutsal bölüm, üst avlunun gerisindeki kayaya oyulmuştur. Tapınak duvarlarındaki kabartmalarda Kraliçe Haçepsut'un yaşantısı ile ilgili olaylar ve diğer ülkelere yapılan seferleri anlatan sahneler betimlenmiştir. Dış cephede yer alan heykeller bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Bu heykeller, sütun gövdeleri ile bütünleşmiş ve ayakta durur hâlde tasvir edilmiştir. Kollar vücutlarda çapraz olarak birleşirken ellerinde de bir takım kutsal semboller vardır. Tüm figürler fiziksel olarak aynıdır. Yüz hatları oyularak oluşturulmuştur. Yüzler ifadesizdir (Görsel 1.46).

Görsel 1.46: Haçepsut Tapınağı, dış cephe heykelleri, Luksor

Abu Simbel Tapınağı, Mısır heykel sanatının özelliklerini yansıtan anıtsal bir eserdir. **Kral Ramses** tarafından karısı Nefertiti'nin anısını yaşatmak ve Hititlilerle girmiş olduğu Kadeş Savaşı'nı kazandıktan sonra bu savaşta elde ettiği zaferi onurlandırmak amacıyla büyük bir kayaya yontularak oluşturulmuştur. Asıl tapınağın cephesinde yer alan eserde dört büyük Ramses heykeli ile ailesi tasvir edilmiştir. Oturur vaziyette verilen Ramses geleneksel giysiler içindedir. Elleri dizler üzerine yerleştirilmiştir. Ayaklarının hemen yanında duran karısı ve çocukları oldukça küçük betimlenmiştir. Ramses'in oturduğu tahtın alt bölümlerine çeşitli olayları anlatan kompozisyonlar yerleştirilmiştir. Heykellerin oyulduğu kaya kütesinin yüzeyleri boş bırakılırken en üstteki bölüme "güneşin parladığı kadın" yazısı işlenmiştir (Görsel 1.47).

Görsel 1.47: Abu Simbel Tapınağı, Mısır

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Tapınağın iç bölümündeki sütun ve duvar yüzeyleri, Kadeş Savaşı'nı anlatan kabartma tekniğinin uygulandığı betimlemelerle süslenmiştir. Bu betimlemelerde ince bir işçilik göze çarpmaktadır (Görsel 1.48).

Görsel 1.48: Abu Simbel Tapınağı, kabartma eserler, Mısır

Asıl tapınağın yanında yer alan ikinci tapınak Tanrıça Haktör ve Kraliçe Nefertiti'ye adanmıştır. Tapınağın dış cephesini, ayakta duran dört büyük heykel süslemektedir. Erkek figürlerde kollar aşağı sarkıtılmış, kadın figürlerinde ise sol kollar göğüste birleştirilmiştir. Heykellerin oyulduğu kaya yüzeylerinde yer alan boşluklar Mısır yazıları ile bezenmiştir (Görsel 1.49).

Görsel 1.49: Abu Simbel Tapınağı, Mısır

Tapınağın iç bölümünde yer alan sütun gövdelerinde Tanrıça Haktör ve Kraliçe Nefertiti'nin yaşamından alınmış betimlemelere yer verilmiştir.

6. ETKİNLİK

Verilen görseli inceleyiniz (Görsel 1.50). Heykelin özellikleri ile ilgili düşüncelerinizi sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.50

BİLGİ KUTUSU

Eser incelemesi/çözümü: Sanat Tarihi Bilimi, toplumların yarattığı eserlerin tarihsel gelişimini araştırır. Yapılan bir eserin sanat eseri olup olmadığına inceleyerek veya çözümleyerek karar verir. Bu yüzden bir eserin incelenmesi veya çözülmesi bu bilim dalı için çok önemlidir. Bir eserin incelenmesi veya çözümü yapılırken nerede yapıldığına, ait olduğu döneme, biliniyorsa kimin yaptığına, hangi müzede ve koleksiyonda olduğuna, yapım tekniğine, kullanılan malzemeye, eserin konusuna, kompozisyonuna (figürlerin hareketleri, yerleşimi, renk, ışık ve perspektifi vb.) dikkat edilmeli ve bunlar yazılı kaynaklara aktararak belgelendirilmelidir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.2.2. Mısır Heykel ve Resim Sanatı

Mısır inanç sistemine göre kral, ölümünden sonra adına yapılan heykelin benzeri olarak dirileceğine inanılırdı. Bu yüzden heykeller oluşturulurken büyük boyutlarda, yüz ve vücut oranlarının dengeli ve gerçekçi olmasına dikkat edilmiştir. Heykel, mimari eserlerin tamamlayıcı unsuru olarak kullanılmıştır. Heykel eserler yapılırken taş veya granit malzeme seçilmiştir. Mısırlı sanatçılar eserlerinde taş ve granitin yanında zaman zaman maden, ahşap ve fil dişi malzeme de kullanmışlardır. Mısır heykelleri oturan, ayakta ve serbest duruşlu heykeller olarak gruplandırılır. Bunların dışında portre heykellere de rastlanmaktadır.

Kral Ramses heykeli, oturan heykeller grubundadır. Figür, üzerinde bezemelerin olduğu bir tahta oturmuştur. Eller diz üstüne yerleştirilmiştir. Bazı heykel örneklerinde sağ ellerin yumruk şeklinde sıkılı olduğu da görülür. Kral dik bir şekilde oturmuş ve gözler ileri doğru bakmaktadır. Ayaklarda detaylara önem verilmiştir (Görsel 1.51).

Görsel 1.51: Ramses Heykeli, Mısır

Ayakta duran heykeller grubundan olan Kraliçe Haçepsut heykelinde figür bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Kraliçe tasvirinde kollar göğüste birleştirilmiştir. Bu grup heykellerin bazılarında kollar sarkıktır. Baştaki başlık dışında giysi ile ilgili bir ayrıntı görülmez. Kraliçenin bacaklarının önünde duran figürde ise sol kol göğüste birleştirilmiştir (Görsel 1.52).

Görsel 1.52: Kraliçe Haçepsut Heykeli, Mısır

Serbest duruşlu heykel grubuna giren eserlerde belli bir form görülmemiştir. Daha canlı, hareketli ve günlük yaşama ait tüm sahneleri bu eserlerde görmek mümkündür. Mısır'da heykellerin ölü ile birlikte mezara konması, ölenin ruhuna bir sığınak oluşturacağı inancı heykellerin sahiplerine benze-melerini gerektirmiştir. Portrelerde yüz benzerliği kadar karakterin belirtilmesi de önem kazanmıştır (Görsel 1.53).

Görsel 1.53: Serbest duruşlu heykel, İtalya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

7. ETKİNLİK

Aşağıda Mısır heykel grupları adları verilmiştir. Belirtilen heykel grubuna ait bir görsel bularak altındaki boşluğa yapıştırınız.

- Oturan heykel grubu
- Ayakta duran heykel grubu
- Serbest duruşlu heykel grubu

Mısırlı heykeltıraşlar zaman zaman büst heykeller de yapmışlardır. Bu heykelleri diğerlerinden ayıran en büyük özellik, bazılarının boyanmış olmasıdır. Kraliçe Nefertiti büstünde çeşitli renkler kullanılmıştır. Başlıkta geometrik bezemeler ve kutsal semboller yer almaktadır. Figürün boyun kısmındaki zarif süslemeler oldukça dikkat çekicidir (Görsel 1.54).

Ölümden sonra yaşam inancı, Mısır sanatında resmin önemini artırmıştır. Büyük tapınak ve mezar duvarları anıtsal nitelikte resimlerle süslenmiştir. Resimler boyanırken ilk dönemler fırça yerine saz ve kamış bitkilerinin sapları kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise yine kamış bitkisinin ucundan elde edilen püsküller ile resimler yapılmıştır. Mısır resminde konuları; tanrılara sunulan adaklar, başka ülkelerle yapılan savaşlar, tanrılar için yapılan törenler, kralların yaşamları, kazanılan zaferler, mumyalama törenleri ve günlük yaşamdan alınmış olaylar oluşturmuştur (Görsel 1.55).

Görsel 1.54: Nefertiti Büstü, Berlin Müzesi, Almanya

Görsel 1.55: Hiyeroglif, Mısır

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Mısır resim sanatı örneklerinin çoğunu freskolar oluşturmuştur. Fresko resimlerin yapılacağı kaya yüzeyleri önce düzeltilip sonra bu yüzeylerin üzeri kil bir tabaka ile kaplanmıştır. Daha sonra kil tabakanın üzerine alçı sürülerek resim yapmaya uygun tabaka oluşturulmuştur.

Resimlerde sarı, kahverengi, siyah, mavi, yeşil ve beyaz en çok kullanılan renklerdir (Görsel 1.56). Bu renkler doğal toprak, mavi ve yeşil cam hamuru ve aşı boyalarından elde edilmiştir. Çam sakızı eriyiği kullanılarak da bu renkler yüzeylere tutturulmuştur.

Görsel 1.56: Osiris Tapınağı Freskleri, Mısır

Resimlerde geometrik bir düzen görülüp oturan figürlerde sırtlar diktir. Çoğunlukla yüzler profilden, gözler cepheden verilmiştir.

Resmedilen olaylar, düz bir zemin üzerinde ve perspektife yer verilmeden yansıtılmıştır. Resimlerde geometrik bir düzen görülüp rölyeflerde olduğu gibi tüm figürler profilden, omuz ve gözler ise cepheden verilmiştir. Kutsal semboller ve çeşitli hayvan tasvirleri tanrısal güçlerle beraber resmedilmiştir. Hayvan tasvirleri o kadar gerçekçidir ki o dönemde doğada yaşayan türler görülebilmektedir.

Kral ve kraliçe figürleri, diğer soylu ve hizmetçi tasvirlerine göre daha büyük boyuttadır. Kraliçe ve soylu kadın tasvirleri değerli takılarla resmedilmiştir. Mısırlı ressamlar kompozisyonları oluştururken fonu boş bırakmamış, hiyeroglif yazılarıyla bezemişlerdir. Bu resimli anlatımlardaki anıtsallığı artırmıştır (Görsel 1.57).

Görsel 1.57: Firavun Ramses, Luksor, Mısır

8. ETKİNLİK

Verilen görseli (Görsel 1.58) inceleyerek/çözümleyerek elde ettiğiniz bilgileri noktalı yerlere yazınız.

Görsel 1.58: Abydos (Abidos) Tapınağı, Mısır

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.3. MEZOPOTAMYA SANATI

Türkiye Cumhuriyeti'nde doğan ve Basra Körfezi'ne kadar uzanan Fırat ve Dicle Nehirlerinin arasında kalan bölge **Mezopotamya** (Yunancada iki nehir arası anlamındadır.) olarak adlandırılır. Mezopotamya'nın sınırları ülkemizin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden başlayıp Basra Körfezi'ne kadar uzanır (Harita 1.2).

Harita 1.2: Mezopotamya Bölgesi

Mezopotamya Bölgesi ikiye ayrılmıştır. Bağdat'ın kuzeyinde kalan bölüme **Yukarı Mezopotamya**, Bağdat'ın güneyinde kalan bölüm **Aşağı Mezopotamya** olarak adlandırılmıştır. Bu verimli topraklar birçok toplumu da bölgeye çekmiştir. Bu topraklara yerleşen toplumlar kendi aralarında çeşitli sebeplerden uzun süre çatışmışlardır. Zamanla güçlü olan toplumlar devlet kurmuşlardır. Sümer Devleti bu bölgede kurulan ilk devlettir. Akad, Babil ve Asur toplumları da bu bölgede farklı dönemlerde egemenlik kurmuşlardır. Mezopotamya'da kurulan devletler kendi kültürlerini yansıtan çeşitli eserleri yaparken çoğu zaman birbirlerinin sanat anlayışından etkilenmişlerdir.

1.3.1. Sümer Sanatı

Sümer Devleti toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanda birçok yenilik getirmiştir. Bu yeniliklerden bölgede sonradan kurulan medeniyetler de etkilenmiştir. Sümer Devleti'nin en önemli şehirleri Ur, Eridu, Nippur, Niş ve Umma'dır. Sümerlerin en önemli icatları **Sümer çivi yazısı** adı verilen yazı türüdür. Yazı; dikey, yatay ve çapraz şekillerden oluşmuştur. Metinler ıslak kil madde üzerine kaleme benzeyen sivri kamışın bastırılması ile yazılmıştır (Görsel 1.59).

Görsel 1.59: Sümer çivi yazısı

1.3.1.1. Mimari

Sümerlere ait ilk mimari yapılar, bölgede taş malzeme olmadığı için dayanıksız bir malzeme olan kerpiçten yapılmıştır. Bu mimari eserlerinden günümüze kadar ulaşan olmamıştır. Araştırmalar Sümer şehirlerinin kalın surlarla çevrildiğini göstermiştir. Şehirde bulunan saray, tapınak ve evler kerpiçten yapılmıştır. Tapınak ve saraylar dikdörtgen planlıdır. Tapınak ve sarayların dış duvarlarının yapımında bazen sırlı tuğlalar kullanılmıştır. Dış duvarlar payandalar ile desteklenerek dayanıklılık artırılmıştır. Sümer mimari yapılarının üstü, tonoz ya da tuğla malzemenin kullanıldığı kubbeler ile örtülmüştür.

Sümer mimarisini yansıtan en önemli örnekler **ziggurat** adı verilen kule tapınaklardır. Bu yapılar sel baskınlarından korunmak amacıyla tepelerin üzerine inşa edilmiştir. Mısır piramitlerine benzemekle birlikte bu yapıların üstleri düzdür. Dikdörtgen, oval ya da kare bir temel üzerine yapılmıştır. Bu yapıların inşası sırasında temelde sadece taş malzeme kullanılırken duvar ve diğer bölümlerde dışı sırlı ve güneşte ısıtılmış renkli tuğla ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Zigguratların kat sayısı iki ile yedi arasında değişmektedir. Bu yapılarda yukarı çıkıldıkça taraçalardan oluşmuş katlar daralmaktadır. Katlar arası geçişler geniş merdivenlerle sağlanmıştır. Tanrının gökten inmesini sağlayan merdivenin başlangıcı kabul edildiğinden en üst katta bir karşılama tapınağı yapılmıştır. Sümer inancına göre zemin ise tanrının evi kabul edilmiştir. İki bölüm arasındaki merdivenler ise cennet ile dünyanın bağlantısını simgelemektedir.

Sümerler, zigguratlarda tanrıların bulunduğu ve bu yapılar sayesinde tanrıların insanlara yakın olduğuna inanmışlardır. Her şehrin kendine ait tanrısı ve rahipleri bulunduğu için Sümer toplum inancında rahipler önemli bir yere sahipti. Sadece rahipler zigguratın içerisindeki odalara girebilmekte onların sorumluluğu altında tanrıların gereksinimleri karşılanmaktaydı. Zigguratların içerisinde tanrılarla yüz yüze karşılaştıklarını ve diyalog kurabildiklerini iddia eden rahipler, Sümer halkının en güçlü üyelerindendi.

Her zigguratın içinde bir tapınak, ana bahçe, depolar ve yaşam alanları bulunur. En üst katta ise kutsal eşyaların konulduğu ve tanrılara sunulan kurbanların kesimi için yapılmış masaya benzeyen sunağın bulunduğu bir oda yer alır (Görsel 1.60).

Görsel 1.60: Ziggurat

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.3.1.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Sümer heykellerinde cepheden anlatım vardır. Sert taş malzemenin kullanıldığı eserlerde genellikle kral ve tanrı figürleri, dinî törenler, savaşlar, zaferler ve kralın günlük hayatı konu olarak alınmıştır. Heykellerdeki elbiseler, ayağa kadar vücudu örter ve sadece bir kol ile bir omuz açıkta kalmıştır. Bazı elbiseler belinin inceliği bazı elbiseler de etek kısımlarının süslemeleriyle dikkat çekmektedir. Vücut hatları, yüz, el, kol ve diğer organlarının betimlenmesi gerçekçi ölçülerde ve orantılı; yüz, kollar, el ve ayak parmakları belirgin bir titizlikle verilmiştir. Figürler sakin duruşlu, yüzler ifade-sizdir. Heykeller normal ölçülerde yapılmıştır. Tanrı heykellerinin başlarında özel bir başlık vardır. İri gözler, kıvrıkcık saç ve sakallar, incecik dudaklar, kartal gagasına benzeyen burun, Sümer heykel ve kabartmalarının belirgin özellikleridir.

Kral Gudea heykelinde kral; ayakta ve bir omzu açıkta bırakan giysiye bürünmüş, ellerini göğsüne kavuşturmuş olarak betimlenmiştir. Basık bir boyun üzerinde oturan başı, dolgun çehresi, canlı bakışlarıyla bu heykel, Sümer portre sanatının önemli eserlerindedir (Görsel 1.61).

Görsel 1.61: Kral Gudea heykeli, Louvre (Lur) Müzesi, Paris

Kabartma eserler daha çok taş yüzeylere yapılmıştır. Konuları kral ve tanrı figürleri, kralların günlük yaşamlarını anlatan sahneler, kutsal törenler, savaş sahneleri oluşturmuştur. Bu eserlerdeki figürlerde gövde, omuz ve eller cepheden; karın, kol ve bacaklar profilden gösterilmiştir. Vücudun bütün organları titiz bir şekilde işlenerek eserlere yansıtılmıştır. İri gözler kabartma eserlerde figürlerin en belirgin özelliğidir (Görsel 1.62).

Görsel 1.62: Duvar kabartması, Louvre Müzesi, Fransa

1.3.2. Akad Sanatı

Akadlar, Suriye'den Fırat Nehri'ni izleyerek Mezopotamya'ya gelen bir Sami ırktır. Sümer etkisinde bir sanat anlayışı geliştirmişlerdir.

1.3.2.1. Mimari

Akad mimari eserlerinde Sümer sanatı etkisi görülüp genellikle dayanıksız bir malzeme olan kerpiç ve sırlı tuğla kullanılmıştır. Bu yüzden günümüze kadar herhangi bir eser ulaşmamıştır. Sümer mimari eserlerinden farklı olarak saraylarda resmî çalışma bölümleri, oturan bölümlerden avlularla ayrılmıştır. Çalışma odaları ve ek bölümler avlunun bir tarafına dizilmiştir. Sarayların girişlerinde yer alan sütunların çevresinde aslan heykelleri bulunduğu düşünülmüştür. Akadlar, tanrılardan ziyade krallarını ön plana çıkarmışlardır. Krallarına Akad'ın tanrısı gibi unvanlar verdikleri için tapınak mimarisi gelişmemiştir. Akad evlerinde ise Güneş Kursları yer almıştır. Akad Devleti'nden sonra bölgede hüküm süren Gutiler, şehirlerde büyük tahribat yaptıkları için Akadlardan günümüze fazla mimari eser gelememiştir.

1.3.2.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Akad heykel ve kabartma sanatı örneklerinde Sümer sanatı etkileri görülür. Heykellerde dayanıksız bir malzeme olan pişmiş tuğla kullanıldığından mimaride olduğu gibi günümüze kadar çok az eser ulaşmıştır. Kum taşından yapılmış Naram Sin steli nadir kalan örneklerdendir. İki metre yüksekliğindeki stel, İran sınırındaki Lullubi adlı bir kabileye karşı kazanılan savaşın anısına Babil yakınındaki Sippar'da dikilmiştir. Bu eserde Tanrı-Kral Naram-Sin, dağa tırmanmaktadır. Başında ilahi varlıklara özgü simge olan çift boynuzlu başlık, üzerinde ok, yay ve savaş baltası, ayaklarında Mezopotamya'ya özgü sandaletleri ile verilmiştir (Görsel 1.63).

Görsel 1.63: Naram-Sin steli, Louvre Müzesi, Fransa

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.3.3. Babil Sanatı

Babil Devleti, Mezopotamya'dan gelen Amurru halkının kurduğu bir devlettir. Mezopotamya topraklarında en uzun süre egemenlik sürdürmüş toplumdur. Tarihsel olarak kendi içlerinde Eski, Orta ve Yeni Babil olarak üç döneme ayrılır. Devletin başkenti Babil'dir. Babil şehri ilk dönemlerden ziyade Kral Hammurabi Dönemi'nde ekonomik, siyasal ve kültürel alanda hızla gelişme göstermiştir. Kral Hammurabi, bozulan devletin düzenini yeniden kurmak amacıyla çeşitli konuları kapsayan birçok kanun maddesi hazırlamıştır. Tarihte bu kanunlar **Hammurabi Kanunları** olarak anılmaktadır. Toplumsal alanda yapılan düzenlemeler sanat anlayışlarına da yansımıştır. İlk dönem sanat eserleri incelendiğinde Sümer sanatının etkisinde kaldığı görülmektedir. Zamanla kendilerine özgü bir sanat anlayışı geliştirmişlerdir.

1.3.3.1. Mimari

Başkent Babil, etrafının iki sıra sütun taş malzeme kullanılarak çevrildiği, korunaklı bir şehirdir. Şehrin içinde yer alan saray binası Mezopotamya'da kurulan diğer medeniyetlerin saraylarına göre çok daha büyük ve gösterişlidir. Saray ortasında bir avlu ile bunun etrafına dizilmiş binaların olduğu planda yapılmıştır (Görsel 1.64).

Görsel 1.64: Babil Sarayı (temsili resim)

Sarayın duvarları sırlı tuğla, fresk ve renkli mozaiklerle bezenmiştir. Bu bezemelerin konularını taç giyme törenleri, asker ve hayvan figürleri ile fantastik yaratıklar oluşturur. Fresklerdeki figürler profilden verilmiştir. El ve yüzlerde detaylı bir tasvir görülür. Giysiler birçok rengin kullanıldığı geometrik ve bitkisel bezemelerle süslenmiştir (Görsel 1.65).

Marduk Tapınağı, Babil mimarisinin ulaştığı seviyeyi göstermesi açısından önemli bir eserdir. Tapınağa giden tören yolu üzerindeki İştâr Kapısı, Tanrıça İştâr adına yapılmış oldukça yüksek ve gösterişlidir. Kapı yuvarlak kemerli ve üzeri mazgallı bir forma sahiptir. Kapı, üzerindeki zengin ve gösterişli mozaiklerle dikkat çeker. Mozaiklerde fantastik hayvanların da içinde olduğu birçok hayvan figürü tasvir edilmiştir. Bu tasvirler kapıdaki süsleme şeritlerinin arasına yerleştirilmiştir (Görsel 1.66).

Marduk Tapınağı aslında yedi kattan oluşan bir zigguratdır. Bunun hemen yanında ise Babil Kulesi olarak bilinen başka bir ziggurat vardır.

Görsel 1.65: İştâr Kapısı Mozaikleri, Berlin Müzesi, Almanya

Görsel 1.66: İştâr Kapısı, Pergamon Müzesi, Berlin, Almanya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.3.3.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Babil sanatçıları, mozaik eserler yanında az da olsa heykel ve kabartma örnekleri de yapmışlardır. Hammurabi Kanunları'nın yazılı olduğu stel o dönemden günümüze kadar kalan birkaç örnekten biridir. Stel, siyah bazalt taşından yapılmıştır. Üstteki bölümde Babil Kralı Hammurabi ile Tanrı Şamaş bir taht sahnesinde tasvir edilmiştir. Oturan Tanrı Şamaş, ayakta duran Kral Hammurabi'dir. Şamaş'ın üzerinde tanrılara özgü bir başlık vardır. Kral Hammurabi'nin üzerinde ise kral-lara özgü bir başlık ve uzun elbise görülmektedir. Stelin alt bölümüne ise Akad diliyle çivi yazısı kullanılarak Hammurabi Kanunları yazılmıştır (Görsel 1.67).

Görsel 1.67: Hammurabi Steli, Louvre Müzesi, Fransa

1.3.4. Asur Sanatı

Asurlular, MÖ 2000'de güçlü kralların önderliğinde Basra Körfezi'nden Mısır'a kadar geniş toprakları olan bir imparatorluk kurmuşlardır. Başkentleri Ninova'dır. Asurlu tüccarların gümüş, altın, bakır, kalay, arpa ve yün ticaretindeki başarıları ülke gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Kurdukları ticari kolonilerle Anadolu topraklarına kadar gelmişlerdir. Ayrıca yazının Anadolu topraklarına taşınması ve kullanılmasında öncülük etmişlerdir.

1.3.4.1. Mimari

Sümerlilerin etkisinde olan Asurlular, mimariye yeni özellikler getirmemişlerdir. Yüksek tepelere kurulan şehirlere tuğla malzemenin kullanıldığı basit binalar inşa edilmiştir. Bu binaların üzeri ahşap malzeme ile örtülmüş, ahşabın bulunmadığı yerlerde ise toprak tonozlar kullanılmıştır. Bu şehirler iki sıradan oluşan kerpiç ve tuğla malzemedeki surlarla çevrilmiştir. Surların üzerine yüksek kuleler eklenmiştir. Kemerli kent kapıları ve düzenli sokaklar şehirlerin en önemli özelliğidir. Saraylar terasların üzerine inşa edilmiş ve birbirine geçişleri olan odalarla çevrilmiştir (Görsel 1.68).

Görsel 1.68: Asur Sarayı (temsili resim)

1.3.4.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Asurlu sanatçılar, devletle kralın gücünü ve ölümsüzlüğünü tasvir eden çok sayıda eser yapmışlardır. **Orthostad** adı verilen üzeri figürlü taş bloklar, bu dönemin en önemli eserleridir. Eserlerde tanrı tasvirleri, savaş ve av sahneleri konu olarak seçilmiştir. Londra'daki bir müzede sergilenen bir eserde kralın katıldığı bir av sahnesi kabartma olarak verilmiştir. Kral, tekerlekli bir arabada bir eliyle gidilecek yeri tarif eder bir hareketle tasvir edilmiştir. Yanındaki askerlerin dışında atları tutan askerler kompozisyonun diğer figürlerdir. Kral ve askerler profilden verilmiştir. Eserin tamamında detaylı, gerçekçi ve hareketli bir anlatım vardır. Perspektife dikkat edilmiştir. Figürlerin üzerinde yer alan bölümde ise çivi yazılı bir şerit yer almıştır (Görsel 1.69).

Asurlular, saraylarının ana girişlerine kötü ruhların uzak tutulması amacıyla **Lamassu** adı verilen büyük boyutlu heykeller yerleştirmişlerdir. Bu heykeller insan başlı, kanatlı aslan görünümüne gerçeküstü yaratıklardır. Karşıdan bakıldığında ayakta, yandan bakıldığında ise yürür hâldedir (Görsel 1.70).

Görsel 1.69: Av sahnesi, Assurbanipal Sarayı, Ninova

Görsel 1.70: Lamassu, İran

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Kral Gypseous'a (Gibseus) sfenksi Asur sanatının en bilinen eserlerindendir. Kral, başında tacı ile uzun sakallı ve saçlı verilmiştir. Vücudu ise kanatlı bir at olarak yontulmuştur (Görsel 1.71 ve 1.72).

Görsel 1.71: Lamassu, İran

Görsel 1.72: Kral Gypseous, Louvre Müzesi, Fransa

BİLGİ KUTUSU

Ninova Kütüphanesi: Asurluların son kralı olarak bilinen Aşurbanipal dünyada ilk kütüphaneyi kuran kişidir. MÖ 626 yılında Asur'un Başkenti Ninova'da kurulan kütüphanenin kazılarında 30 bin üzerinde tablet bulunmuştur. Savaş kadar bilime de önem veren Aşurbanipal, yazıcılarına verdiği emirle buldukları tüm yazılı belgeleri Ninova Kütüphanesine getirmelerini emretmiştir. Ninova Kütüphanesinde keşfedilen en önemli eserler arasında Yaradılış ve Gilgamiş Destanı bulunur. Bunun yanı sıra kütüphanede atasözleri, dualar, büyüler, mektuplar, ticari belgeler, kanunlar, sözlükler, mitoloji ve tıp belgeleri de keşfedilmiştir. Ninova Kütüphanesi kalıntıları 1850 yılında İngiliz Austen Henry Layard tarafından Musul civarında yapılan kazılarda keşfedilmiştir. Günümüzde ortaya çıkarılan yaklaşık 20 bin civarında tablet İngiltere'deki British Müzesi'ndedir.

<https://www.bilimcini.com/dunyanin-ilk-kutuphanesi-ninova-kutuphanesi-hakkinda-bilgiler/>
08.02.2021 Saat 02.59

9. ETKİNLİK

Verilen eseri (Görsel 1.73) inceleyerek/çözümleyerek elde ettiğiniz bilgileri aşağıdaki noktalı yerlere yazınız.

Görsel 1.73: İhtar Kapısı, Berlin Müzesi, Almanya

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.4. ANADOLU UYGARLIKLARI SANATI

Anadolu toprakları tarihin ilk çağlarından beri önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Verimli toprakları, ılıman iklimi, zengin kaynakları toplumların buraya yerleşmesini sağlarken göç ve istila amaçlı geçiş yapan toplumlar da kültür çeşitliliğine katkı sağlamıştır. Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar ve Urartular MÖ 2000-MÖ 600 yılları arasında Anadolu'da farklı zaman dilimleri içinde hüküm sürmüşlerdir. Hititler, Orta Anadolu'nun geniş bir bölgesinde; Frigler, Orta Anadolu ve Sakarya Bölgesi'nde; Lidyalılar, Batı Anadolu'da; Urartular ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yerleşim yerleri kurmuşlardır.

1.4.1 Hitit Sanatı

Hititler, MÖ 1700-1200 yılları arasında Anadolu'ya gelerek güçlü bir medeniyet kurmuşlardır (Harita 1.3). Başkentleri Hattuşaş'tır. Boğazköy, Alişar ve Kültepe diğer önemli yerleşim merkezleridir. Mısırlılar ile yapılan savaş sonucunda tarihin ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşması**'nı imzalamalarıyla da tarihe geçmişlerdir. Hitit devletinde asillerden oluşan **pankuş** adı verilen bir meclis vardır. Bu meclisin görevi kralların yönetsel faaliyetlerini denetlemektir. Ülkede kraldan sonra en yetkili kişi **tavananna** adı verilen kraliçelerdir. Bu dönemde krallarının hayatlarını anlatan **anal** adını verdikleri yıllıkları hazırlanmıştır. Kayalara yapılan tanrı kabartmaları (İvriz ve Yazılıkaya Kabartmaları), heykeller, seramik ve madenden yapılmış eserler Hitit sanatını yansıtan örneklerdir. Özellikle Hattuşaş'ta yapılan kazılarda ele geçen çok sayıda buluntu, Hititlilerin sanat anlayışını ortaya koymaktadır.

Harita 1.3: Hitit Devleti

1.4.1.1. Mimari

Hitit mimarisi, Mezopotamya mimarlığından birçok yönüyle ayrılarak kendine özgü bir gelişim göstermiştir. Hitit mimarisinin özgün yapıları kale, tapınak ve saraylardır. Hititler, şehirlerini saraylar, caddeler, anıtsal merdivenler ve meydanlarla bir bütün olarak planlanmışlardır. Yapıların temellerinde iri taşlar, dış cephelerin alt kısımlarında ise süsleme amaçlı **orthostat** adı verilen kabartmalı taş bloklar kullanılmıştır. Duvarlar kerpiçten yapıp ahşap sütunlarla desteklenmiştir. Çatılarda ahşap malzemeler kullanılmıştır.

Hitit mimari eserlerinde belli bir plan tipi uygulanmamıştır. Şehirler düzgün taş blokların üst üste konulmasıyla oluşturulmuş ve üzerinde kulelerin olduğu kalın surlarla korunmuştur. Surlar üzerindeki kuleler dışa doğru taşkın bir şekilde inşa edilmiştir. Şehre giriş için surların arasındaki büyük kapılar kullanılmıştır. Bu kapılar bazıları kemerli bazıları ise dikdörtgen formdadır. Şehir kapılarının her iki yanına anıtsal büyüklükte aslan figürlerinden oluşan heykeller yerleştirilmiştir. Kapıların altlarında **potern** adı verilen yer altı tünelleri yapılmıştır. Bu tüneller savunma amaçlı yapılmış olup dar ve üçgen bir formdadır (Görsel 1.74).

Görsel 1.74: Potern, Hattuşaş, Çorum

Hitit evleri dikdörtgen planlı, düz damlı ve iki katlı olarak yapılmıştır. Üst katlar yaşam alanı olarak kullanılırken, alt katlar ise ambar veya ahır olarak kullanılmıştır. İki veya dört odası olan evler kalın duvarlarla çevrilmiştir. Yapılan kazılar sonucunda Hitit evlerinin avlulu olduğu ve bu avlularda da ısınma veya yemek pişirme amacıyla birer ocak bulunduğu görülmüştür (Görsel 1.75). Hitit şehirlerinin en önemli yapıları **büyükkale** adı verilen saraylardır. İki veya üç kattan oluşan saraylar ise şehirlerin yüksek yerlerine oldukça korunaklı bir konumda yapılmıştır. Bu yapılarda düzgün taş bloklar kullanılmıştır.

Görsel 1.75: Hattuşaş, Çorum

Etrafı kalın surlarla çevrili saraylar kentin diğer yapılarından ayrı tutulmuştur. Saray yapılarının içi; resmî binalar, kitaplık, taht salonu, dinsel bölümler, arşiv ve kralın ailesinin yaşadığı bölümlerden oluşmuştur. Araştırmalarda Hitit saraylarında dinsel törenlerde kullanılan bir havuz ile sarayın su ihtiyacını karşılamak amacıyla yağmur sularının toplandığı kuyuların olduğu ortaya çıkarılmıştır (Görsel 1.76).

Görsel 1.76: Hitit Sarayı (temsili resim)

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.4.1.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Hititli sanatçılar, heykel ve kabartma eserleri mimaride tamamlayıcı bir unsur olarak kullanmışlardır. Yapılan betimlemelerde dinî törenlere, savaş sahnelerine ve kralın yaşantısını anlatan olaylara yer verilmiştir. Şehirlerdeki saray, tapınak ve kapılarda gösterişli sfenksler kullanmışlardır. Hattuşaş'taki şehrin giriş kapısında iki aslan figürü birbirine paralel olarak yerleştirilmiştir. Taş malzemenin yontulmasıyla yapılmış bu aslan figürleri, adeta şehri korur bir şekilde durmaktadır. Figürler, sadece baş ve ayak pençeleri görünecek şekilde yontuldukları kaya ile bütünleşmiştir (Görsel 1.77 ve 1.78).

Görsel 1.77: Sfenksli Kapı, Hattuşaş, Çorum

Görsel 1.78: Aslanlı Kapı, Hattuşaş, Çorum

Hitit kaya kabartmaları, işlenmesi genellikle kolay olan kireç taşı kayalara oyularak oluşturulmuştur. Kabartmalarda tanrı ve melek figürleri, savaşlar, dinî törenler ile kralların yaşamları konu olarak işlenmiştir. Yazılıkaya duvar kabartmalarında tanrılar ve tanrıçalar betimlenmiştir. Figürler tek sıra ve yürür vaziyettedir. Bu durum burada bir tören yürüyüşü yapıldığını düşündürürken anlatıma da hareket katmıştır. Bütün figürler profilden verilirken giysiler, el ve yüzler ince bir işçilikle şekillendirilmiştir (Görsel 1.79).

Görsel 1.79: Yazılıkaya, Hattuşaş, Çorum

İvriz Kaya Kabartması'nda ise Yazılıkaya örneğine göre daha detaylı ve gerçekçi bir anlatım vardır. Bereket ve Fırtına Tanrısı Tarhunza bir elinde başak demeti, diğer elinde ise bir üzüm salkımı tutmaktadır. Hitit inancına göre ellerde tutulan başak demeti ve üzüm salkımı bolluk ve bereketi temsil eden sembollerdir. Kabartmada yer alan Kral Varpalawas figürü, Tanrı Tarhunza karşısında daha küçük ve dua eder şekilde betimlenmiştir (Görsel 1.80).

Görsel 1.80: İvriz Kaya Kabartmaları, Konya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.4.1.3. Küçük El Sanatları

Hitit sanatında maden ve seramik malzemeden yapılmış birçok eser, yapılan kazılarda gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlardan en dikkat çekenleri Güneş Kursları olup Hitit Uygarlığı ve sanatının simgesi kabul edilmiştir. Güneşi simgeleyen dairesel formun etrafına çeşitli şekil ve figürler tutturularak yapılmıştır. Bazı örneklerde ses çıkarması için sallanan metal parçalar bazı örneklerde ise barışı simgeleyen geyik figürü eklenmiştir. Çoğunlukla tunç malzemeden yapılan bu parça ve figürler, ahşap asaların ucuna takılarak dinî törenlerde kullanılmıştır. En sağlam örneklerine Çorum yakınlarındaki Alacahöyük'te yapılan kazılarda ulaşılmıştır (Görsel 1.81).

Görsel 1.81: Güneş Kursu, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Hitit sanat eserleri arasında yer alan seramikler ilk dönemlerde oldukça sade bir formda yapılmıştır. Bu eserlerde boya yoktur, sadece ince bir astar malzeme ile kaplanmışlardır (Görsel 1.82). İlerleyen dönemlerde seramik sanatı gelişmiş ve renkli örneklerin yanında hayvan formu seramikler üretilmeye başlanmıştır. Evlerde ve şöenlerde kullanılan bu seramiklerde usta bir işçilik göze çarpmaktadır (Görsel 1.83).

Görsel 1.82: Seramik kap, Boğazköy, Çorum

Görsel 1.83: Kuş formu kap, Boğazköy, Çorum

Sıra Sizde

Hitit Devleti'nin varlığına ait ilk keşiflerin nasıl ortaya çıkarıldığına ve bilimsel kazıların nasıl başladığına dair bir araştırma yaparak elde ettiğiniz bilgileri içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

1.4.2. Frig Sanatı

Frigler, MÖ 12-MÖ 7. yüzyıllar arasında Balkanlardan gelerek Sakarya Irmağı ile Büyük Menderes Nehri arasında bugünkü Afyonkarahisar ve Eskişehir civarında medeniyet kurmuşlardır. Zamanla Tuz Gölü ve Göller Yöresi'ne kadar topraklarını genişletmişlerdir. Frig Devleti'nin kurucusu, aynı zamanda başkentleri Gordion'a da adını veren Gordios'tur (Harita 1.4). En parlak dönemlerini Kral Midas zamanında yaşamışlardır. Midas, Ayazini, Aslantaş, Yazılıkaya, Gordion, Pazarlı, Alışar Höyüğü, Alacahöyük ve Boğazköy'de yapılan kazılarda Friglere ait birçok mimari ve el sanatı ürünü bulunmuştur. Friglerin Anadolu topraklarındaki hakimiyetleri Pers akınları ile son bulmuştur.

Harita 1.4: Frig Devleti

1.4.2.1. Mimari

Frig mimarisine ait örneklere başkent Gordion ve Midas şehirlerinde rastlanmıştır. Başkent Gordion etrafı kalın surlarla çevrilmiştir. İçinde yer alan binalar **megaron** tipinde inşa edilmiştir. Binaların girişinde geniş bir hol ve arkasında da iki geniş oda bulunur. Dikdörtgen planlı bu binaların yapımında kerpiç, taş ve ağaç malzeme kullanılmıştır. Binaların ön cepheleri çeşitli bezemelerle süslenmiştir. Bazı evlerin taban süslemelerinde ise geometrik desenli mozaiklerin kullanıldığı görülmüştür. Pazarlı'da tümülüsler ve kayalar içine oyulmuş odalar en önemli örneklerdir. Bu odaların girişleri sütunlarla süslenmiştir (Görsel 1.84).

Görsel 1.84: Gerdek Kaya, Eskişehir

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Frigler kaya ve taş mimaride kullanılan malzemeyi işlemek için madenden yapılmış çeşitli aletler kullanmışlardır. Başkentteki Gordion Kalesi yüksek bir tepeye inşa edilmiştir. Kalenin içinde dikdörtgen plana sahip **megaron** tipinde evler yapılmıştır. Evler taş malzemenin kullanıldığı sağlam temeller üzerine oturtulmuştur. Duvarlar kerpiç malzemedен olup ahşap desteklerle sağlamlaştırılmıştır. Çatı ve cephelerin bazı bölümleri boyalı kabartmalarla ve toprak levhalarla kaplanmıştır. Kalede yer alan saray ve hizmet odalarının bazılarında taban döşemesi olarak mozaik adı verilen renkli taşlar kullanılmıştır. Bu mozaikler Anadolu'da bugüne kadar bulunan en eski mozaik süslemelerdir. Frig sanatında mezar mimarisi de oldukça gelişmiştir. Soylular ve asiller için çoğu Gordion çevresinde olmak üzere birçok tümülüs yapılmıştır (Görsel 1.85).

Görsel 1.85: Tümülüs, Adıyaman

1.4.2.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Görsel 1.86: Tanrıça Kybele, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Frig heykel sanatı ile ilgili örnek günümüze kadar çok az gelebilmiştir. Frig heykel sanatı Yunan, Hitit ve Asur etkisinde gelişmiştir. Friglerin taş işçiliğine en iyi örnekler yaptıkları kaya anıtları ve tapınaklarda rastlanmıştır. Frigler de Hititler gibi çok tanrılı bir inanca sahiptir. **Kybele (Kibele)** en önemli tanrıçadır. Kaya anıtları ve tapınakları Tanrıça Kybele için yapılmış birer ibadet yeri olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden yapılan tüm eserler Tanrıça Kybele'ye adanmıştır. Frig inancına göre Kybele bolluk ve bereketi temsil etmektedir. Frig heykel sanatı örneklerinde genellikle kum taşı malzeme kullanılmıştır.

Çatalhöyük'te bulunan Tanrıça Kybele heykelinde yanında müzik aleti çalan iki çocuk figürü ile birlikte tasvir edilmiştir. Başında daire sel formlu büyük bir şapka ile tasvir edilen tanrıça ellerinin birini göğüs hizasında kaldırmışken diğer eliyle de muhtemelen dünyayı simgeleyen bir küre tutmaktadır (Görsel 1.86).

Frig kabartma sanat eserlerinde aslan figürü sık sık kullanılmıştır. Bir kaya kütesinin yüzeyine kabartma olarak yapılan aslan figürleri, Frig kabartma sanatının en güzel örneklerindedir. Buradaki iki aslan figürü birbirlerine dönük ve ayakta durmaktadır. Girişteki kapının iki yanına karşılıklı olarak yerleştirilmiştir (Görsel 1.87). Aslan tasvirleri, bu konumlarıyla adeta evi ve sahibini korur gibi durmaktadır.

Görsel 1.87: Aslantaş, Afyonkarahisar

1.4.2.3. Küçük El Sanatları

Frigli sanatçılar, maden ve ahşapın kullanıldığı birçok sanat eseri üretmişlerdir. Bu eserlerin çoğu tümülüs araştırmaları sırasında ele geçmiştir. Gordion Büyük Tümülüs kazılarında bulunan ahşap masa, Friglerin ahşap sanatında ulaştıkları seviyeyi göstermesi açısından önemlidir. Kavisli bir yapıya sahip masa üç ayak üstüne oturmaktadır. Ayaklar stilize aslan pençesi şeklinde oluşturulmuştur. Masanın yapımında malzeme olarak ceviz, şimşir ve ardıç ağaçları kullanılmıştır. Masanın yan taraflarında yarım daire formu tutacaklar eserin dikkat çeken diğer bir özelliğidir (Görsel 1.88).

Görsel 1.88: Ahşap masa, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Ölenlerin anısına verilen yemeklerde kullanılan metal kazanlar, dönemin maden sanatını gösteren en önemli örneklerdendir. Bu kazanlar Urartu Dönemi'nde görülen boğa başlı tutacakları olan kazanlara benzemektedir. Ağız kısımları gövdelerine göre daha küçük tutulmuştur. Frig kazanlarında ise kulplara kanatlı insan figürleri perçinlenerek tutturulmuştur. İnsan yüzleri, kanatlar ve eller ince bir işçilikle yapılmıştır (Görsel 1.89).

Görsel 1.89: Şölen Kazanı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

Fibula adı verilen çengelli iğneler Frigli sanatçılara ait bir buluştur. Üstleri kabartma tekniğinin uygulandığı birçok stilize motifle bezenmiştir (Görsel 1.90). Frigler el sanatı ürünlerinde olan seramikler, çoğunlukla tek renkli üretilmiş ve üzerleri de geometrik desenlerle süslenmiştir. Dokumacılık sanatında da ilerlemiş olan Frigler, **tapates** adı verilen kilimler üretmiş ve bunları ticari amaçla alıp satmışlardır.

Görsel 1.90: Fibula, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Görsel 1.91: Kybele Tapınağı, Manisa

1.4.3.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Lidya heykel ve kabartma sanatına ilişkin günümüze çok az eser gelebilmiştir. Bu örneklerden bazıları Kibele Tapınağı duvar kabartmaları ve Manisa Spil Dağı'nda kayalara oyulmuş oturur şekilde tasvir edilmiş Tanrıça Kybele Heykeli'dir.

BİLGİ KUTUSU

Karun Hazinesi (Lidya Hazinesi)

Karun hazineleri adını MÖ 560-546 yılları arasında Lidya ülkesini yöneten Kroisos veya Krezüs'tan (Karun) alır. Lidya Devleti'nin son kralı olan Karun, mitolojiye göre tanrıya her dokunduğunun altın olması için yalvarmıştır. Duasının kabul olmasıyla her dokunduğunu altına çevirmiştir. Günümüzde Karun kadar zengin söylemi de bu efsaneden gelmektedir.

Lidya Dönemi'ne ait 432 parça hazine 1960-1966 yılları arasında Toptepe, İkiztepe ve Aktepe tümülüslerinde yapılan kaçak kazılarla bulunarak Amerika'ya kaçırılmış ve New York'taki Metropolitan Müzesi'nde sergilenmeye başlanmıştır (Görsel 1.92). 1985 yılında tesadüfen bu müzede olduğu öğrenilen hazinelerin ülkemize geri getirilmesi için 1987 yılında yasal süre başlatıldı. 1993 yılında ülkemize getirilen hazineler 1996 yılında Uşak Arkeoloji Müzesinde sergilenmeye başlanmıştır.

kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/karun-hazinesi-yeni-muzesinde/1136587> 08.02.2021 tarihinde, saat 02.56'da erişilmiştir.

Görsel 1.92: Karun hazineleri

1.4.3.3. Küçük El Sanatları

Lidyalı sanatçılar; altın, demir ve bakır malzemeyi kullanarak birçok sanat eseri üretmişlerdir. Özellikle altın takı (kolye, broş, bilezik, küpe ve yüzük) yapımında çok ileri düzeye gelmişlerdir. Altın malzemeden yapılmış kanatlı denizati, Lidya maden sanatının en önemli örneklerindedir (Görsel 1.93). 14 gram ağırlığında olan bu takı, üzerindeki zarif süslemeleriyle oldukça dikkat çekicidir. Yine altın malzemeden yapılmış bilezik eserde, aslan başları titiz bir çalışmayla bileziğin uçlarına yerleştirilmiştir. Bu iki eser Lidyalı sanatçıların maden sanatında ulaştıkları başarıyı gösteren önemli örneklerdir (Görsel 1.94).

Lidyalı sanatçılar üzerinde kral tasvirlerinin olduğu döküm tekniğinin uygulandığı altın paralar da üretmişlerdir. Bu paraların üzerindeki kral figürleri oldukça stilizedir. Takılardaki ince işçilik paraların üzerindeki bezemelerde görülmez (Görsel 1.95). Bu dönemin sanatını yansıtan kâse, tütsü kabı, fibula, sürahi gibi günlük kullanım eşyalarında gümüş malzeme tercih edilmiştir. Bu örnekler lotus ve palmet motifleri ile bezenmiştir. Süslemeler yapılırken kabartma, oyma ve kazıma teknikleri kullanılmıştır. Lidyalılar maden örnekler dışında seramik eserler üretmişlerdir. Bu seramik eserlerin önemli bir özelliği kapların konik bir kaide üzerine oturmasıdır. Boyamalarda sarı, beyaz ve turuncu renkler tercih edilmiştir.

Görsel 1.93: Kanatlı denizati, Uşak Müzesi

Görsel 1.94: Aslan figürlü bilezik, Uşak Müzesi

Görsel 1.95: Lidya altın parası, Uşak Müzesi

1.4.4. Urartu Sanatı

Urartu Devleti MÖ 8-7. yüzyıllarda Doğu Anadolu Bölgesi'nde hüküm sürmüştür. Başkentleri bugünkü adı Van olan Tuşpa'dır (Harita 1.6). O dönemde bölgede yaşayan kabilelerin birleşmesiyle devlet hâline gelmişlerdir. Kral Argiştı Dönemi'nde askeri ve ekonomik yönden en yüksek seviyeye ulaşmışlardır.

Harita 1.6: Urartu Devleti

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Yazı olarak Asur çivi yazısını örnek almışlardır. Zamanla bu yazıyı geliştirerek kendilerine uyarladıkları yeni bir çivi yazısı geliştirmişlerdir. Çivi yazılarında konular dinî ayinler, askeri seferler ve günlük yaşamdır. Yazılarda zemin olarak taş, kil, kemik ya da kaya yüzeyleri kullanılmıştır (Görsel 1.96).

Görsel 1.96: Urartu kaya yazıları, Van

1.4.4.1. Mimari

Urartu mimari yapıları tehlike anında savunmada kolaylık sağlaması amacıyla yüksek ve sarp kayalıklara yapılmıştır. Anıtsal boyuttaki bu binaların dayanıklılığının artırılması için ağırlıkları 20-25 tona yaklaşan büyük taş bloklar kullanılmıştır. Taşın yanında kullanılan diğer bir malzeme de tuğladır. Yerleşim merkezleri üzerinde çok sayıda kulenin olduğu surlarla korunmuştur (Görsel 1.97).

Görsel 1.97: Van Kalesi

Urartulu mimarlar saray ve tapınaklara mimarlık tarihinde ilk defa görülen **apadana** adı verilen çok sütunlu kabul salonları yapmışlardır. Urartu mimari örneklerinden olan açık hava tapınakları kare planlıdır. Bu tapınakların ortasında kutsal bir oda ile bir sunak yer alır. Bu bölümlerin etrafına da çeşitli işlevleri olan odalar eklenmiştir. Kutsal yapıların duvarları geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Şehirlerdeki evler ise sağlam bir zemin üzerine kerpiç malzeme kullanılarak dikdörtgen bir planda inşa edilmişlerdir. Urartu gelenegine göre soylular yer altı mezarlarına gömülmüştür. Yer altı mezar odaları taştan yapılmış ve üzerleri toprak ile kapatılmıştır. Urartu geleneklerine göre bazen cenazeler yakılmış ve külleri de **urne** adı verilen küplere doldurularak bu mezar odalarına konmuştur.

1.4.4.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

İlk dönemlerde Mezopotamya'daki uygarlıkların etkisinde kalan Urartular, zamanla kabartma ve heykel sanatında özgün bir sanat anlayışı geliştirmişlerdir. Heykel ve kabartma örnekleri yapılırken bölgede bol miktarda bulunan kaya, malzeme olarak kullanılmıştır. Kabartma ve heykel örneklerinde konu olarak kralar, tanrılar ve tanrıçalar, çeşitli hayvan ve bitki tasvirleri ile av sahneleri kullanılmıştır. Urartulu sanatçılar eserlerini yaparken simetriye önem vermişlerdir. Figürler yan yana sıralı bir şekilde verilirken tek tip insan modeli kullanılmıştır. Tasvirlerde tüm figürlerin vücut yapıları orantılı bir şekildedir, stilizasyona gidilmemiştir. Vücut hareketlerinde bir uyum söz konusudur. Figürlerde gözler iri, yüzler ise cepheden ve sakin bir ifade ile verilmiştir. Baş dışında vücutlar profilden betimlenmiştir. Perspektifin olmadığı kompozisyonda fonlar boş bırakılmıştır (Görsel 1.98).

Görsel 1.98: Urartu kabartma örneği, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.4.4.3. Küçük El Sanatları

Urartulu sanatçılar, malzeme olarak tunç veya bakırın kullanıldığı çok sayıda mücevher, rozet, mühür, kazan ve kılıç kını eşya yapmışlardır. Bu eserler yapılırken dökme, kabartma ve kesme teknikleri kullanılmıştır. Tutacak kısımlarına boğa ve insan başı eklenmiş kazanlar en ilgi çekenleridir. Bu kazanlar kutsal törenlerde kullanılmıştır (Görsel 1.99). Urartular anıtsal yapılarını duvar resimleri ile kaplamışlardır. Resim sanatı, Asur resim sanatı ile benzerlikler göstermektedir. Canlı ve renkli çeşitli motiflerden oluşan duvar resimlerinde geometrik ve bitkisel motiflerle çeşitli hayvan sahneleri işlenmiştir. Duvar resimlerinde kırmızı, mavi, yeşil, beyaz en çok kullanılan renklerdir. Urartulu sanatçılar, fildişi, ahşap ve kemik malzemenin kullanıldığı heykeller de yapmışlardır.

Görsel 1.99: Boğa başlı kazan, Van

10. ETKİNLİK

Verilen görselleri (Görsel 1.100 ve 1.101) inceleyerek eserlerin benzer ve farklı yönlerini noktalı yerlere yazınız. Yazdıklarınızı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 1.100: Hitit eseri

Görsel 1.101: Urartu eseri

Benzerlikler

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

1.5. YUNAN SANATI

Yunanlılar, Antik Çağ'da Anadolu'nun batısında bugünkü Yunanistan topraklarında yaşayan bir kavimdir. Mezopotamya, Mısır ve Anadolu gibi doğu kültürlerinden etkilenerek büyük bir uygarlık kurmuşlardır. Mimari, heykel ve seramik alanında anıtsal boyutlarda birçok eser yaratmışlardır. Yunan sanatı, kendi içinde beş dönemde incelenebilir.

Karanlık Dönem: Bu dönem sanat eserlerinde geometrik bezemeler yaygın olarak kullanılmıştır. Sanatsal anlamda büyük bir ilerleme sağlanamayıp bu dönemde anıtsal yapı ve heykellere rastlanmamıştır. Mimari yapılar ise megaron tipi yapılardan oluşmaktadır. Taş temel üzerine kerpiç malzemenin evler yapılmış, üstleri de çeşitli bitki türleri ile kapatılmıştır.

Doğu Etkisindeki Dönem: Mısır, Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının sanat eserlerinin incelendiği ve yorumlandığı dönemdir. Yunanlı sanatçılar daha çok etkilendikleri kültürlerin eserlerini taklit etmişlerdir. Bina yapımlarında kerpiç malzemenin yerini taş malzeme almıştır. Daha anıtsal ve kalıcı yapılar inşa edilmiştir.

Arkaik Dönem: Mimarinin gelişmeye başladığı, anıtsal anlamda mimari eserlerin ve heykellerin yapıldığı dönemdir.

Klasik Dönem: Atina'daki tapınak başta olmak üzere önemli mimari eserlerin yapıldığı dönemdir. Ünlü sanatçılar ve düşünürler bu dönemde yaşamıştır.

Helenistik Dönem: Mimari yerine heykel sanatının öne çıktığı dönemdir. Bu heykellerdeki en önemli özellik yüz ifadelerinde duygunun ön plana çıkarılmasıdır.

1.5.1. Mimari

Yunan toplulukları, yaşayacakları şehirleri yüksek tepelere kurmayı tercih etmişlerdir. Bu yüzden şehirlere Yunancada yüksek şehir anlamına gelen **akrapol** adını vermişlerdir. Şehirler tepelerin yamaçlarına yapılmış olup etrafi surlarla çevrilmiştir. İlk kurulan şehirlerin belli bir plan tipi yoktur. Coğrafyanın yapısına göre yerleşim planları yapılmıştır (Görsel 1.102).

Görsel 1.102: Akropol, Atina

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Yunan şehir merkezlerinde **agora** adı verilen pazarların kurulduğu, şenliklerin yapıldığı halka açık bir toplantı alanı yapılmıştır. İlk dönem agoralarına konuşma kürsüleri konmuş; bu kürsülerden halka yönelik siyasi, ekonomik, dinsel konuşmalar yapılmasına izin verilmiştir (Görsel 1.103).

Görsel 1.103: Agora, İzmir

Agoraların etrafında **bouleterion (boleteryon)** denen yönetsel konuların konuşulduğu ve kararların alındığı meclis binaları vardır. Bu yapılar kare ya da yarım daire planlı olup tiyatro yapıları gibi basamaklı oturma yerleri vardır. Bu yapılarda malzeme olarak taş veya mermer kullanılmıştır. Konuşmaların yapılması için sahneye kürsü yerleştirilmiştir (Görsel 1.104).

Görsel 1.104: Bouleterion, İzmir

Agoralarda bulunan diğer bir yapı türü de **stoalar**dır. Bu binalarda politik ve dinsel konularda dersler verilmiş; ayrıca buralarda çeşitli meslek gruplarının (terzi, berber, silah ustaları vb.) ticari amaçlı faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Stoalar mermer malzemeden inşa edilmiş ve giriş kısımları iyon nizamında sütunlarla süslenmiştir (Görsel 1.105).

Görsel 1.105: Stoa, Hierapolis, Denizli

Yunan toplumunda vücut ve zihin sağlığına oldukça önem verilmiştir. Bu nedenle hem fiziksel hem de zihinsel eğitimin verildiği **gymnasium (cimnasyum)** adı verilen binalar yapılmıştır. Bu binalar dikdörtgen bir planda yapılmışlardır. Yapıların ortasında yer alan avlu sütunlu revaklarla çevrilmiştir. Avlu etrafına gelenlerin oturması için basamaklar yapılmıştır (Görsel 1.106).

Görsel 1.106: Gymnasium, Denizli

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Odeon, kent halkı için konserlerin düzenlendiği ve müzik dinletilerinin yapıldığı binalara verilen isimdir. Bazen toplantılar için de kullanılmıştır. Küçük bir **anfi tiyatro** görünümünde olan bu yapılar, sahne ve basamaklı oturma yerlerinden oluşmuştur. Yapım malzemesi kireç taşı ve mermerdir (Görsel 1.107).

Görsel 1.107: Odeon, Efes, İzmir

Yunan toplumunda sosyal hayata önem verildiğini gösteren en önemli yapılardan biri de **theatrum (tiyatronum)** adı verilen binalardır. Taş ve mermer malzeme kullanılan yapılar genellikle bir tepenin yamacında yer alır. İzleyicilerin güneş ışığı ve rüzgârdan etkilenmemesi için belli açı hesabı yapıp sahne bölümü tek ya da iki katlı inşa edilmiştir. Sahne bölümünün arkasına oyuncu odaları eklenmiştir (Görsel 1.108).

Görsel 1.108: Theatrum, Efes, İzmir

Stadiumlar (stadyum) genellikle gösteri amaçlı atletizm yarışmalarının yapıldığı yerlerdir. Malzeme olarak taş ya da mermer tercih edilen bu alanlar zaman zaman şölen ve kutlamalar için de kullanılmıştır. Ortada yarışmaların yapıldığı geniş bir alan etrafında ise seyirciler için oturma yerleri oluşturulmuştur. Bu yapılara giriş, doğu ve batı taraflarına yapılmış kemerli kapılardan sağlanmıştır (Görsel 1.109).

Görsel 1.109: Stadium, Afrodiasias, Aydın

Efes, Milet, Bergama, Didim ve Assos kentleri, Anadolu topraklarında kurulan ilk Yunan yerleşim merkezleridir. Bu kent mimarisinde yer alan saray ve evler çoğunlukla avluludur. Avlunun etrafında yer alan odaların duvarları resim ve mozaiklerle süslenmiştir. Yunan mimarisini oluşturan en önemli yapı türü tapınaklardır. Erken dönem megaron tipindeki tapınaklar, ahşap ve kerpiç gibi dayanıksız malzemelerden yapıldığı için günümüze kadar gelememiştir. Mimarideki gelişmelerle beraber bu dayanıksız malzemelerin yerini mermer ve taş malzeme almıştır.

BİLGİ KUTUSU

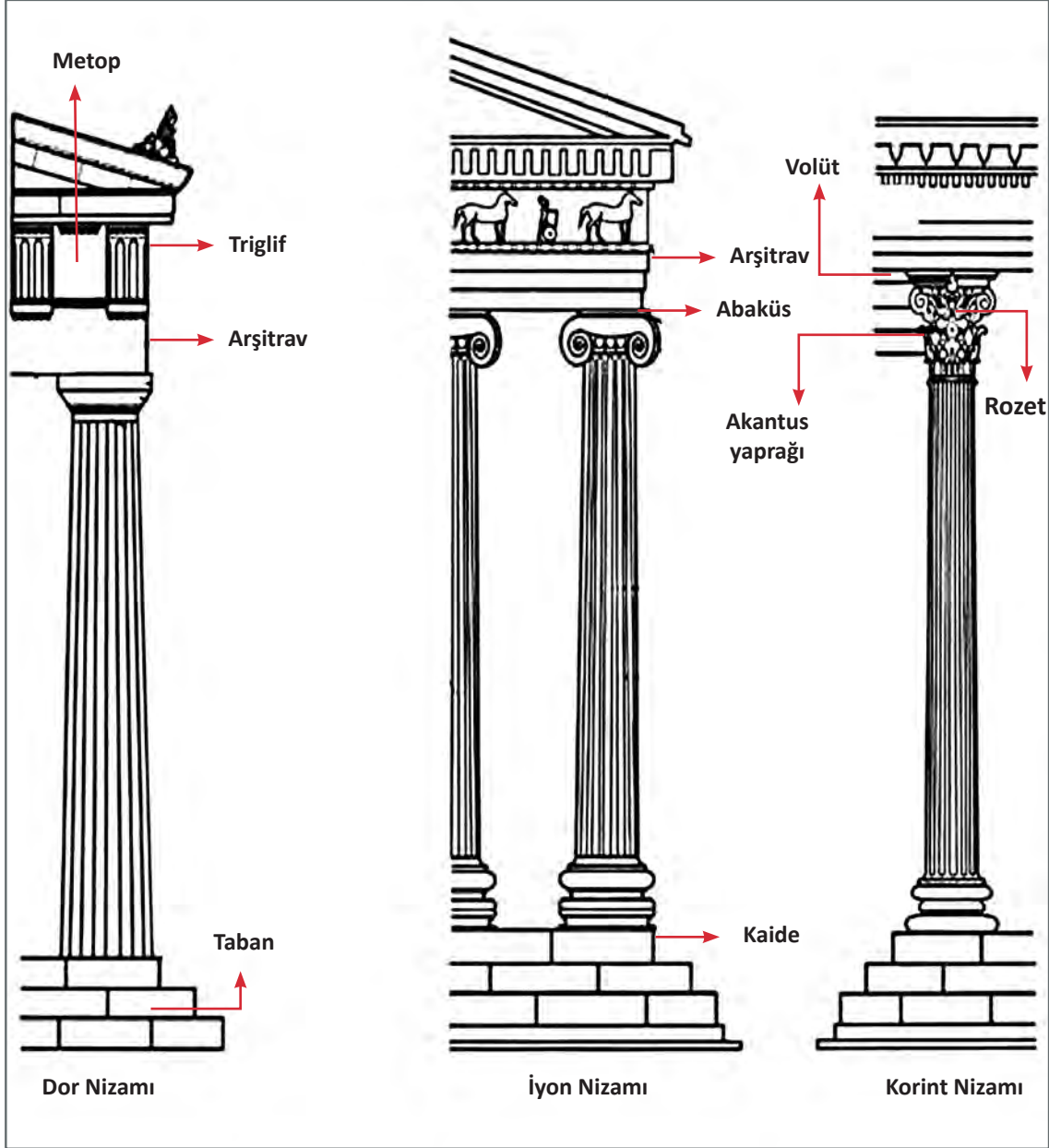
Efes Antik Kenti

Efes, eşsiz mimari eserleri binlerce yıldır ayakta kalabilen Dünya Miras Listesi'ne de girmiş önemli bir liman kentidir. Anadolu'nun ana tanrıça (Kybele) geleneğine dayalı, antik dünyanın yedi harikasından Artemis Tapınağı'nın da Efes'te olması bu kentin önemini daha da artırır. Efes kentinde başta Hellenistik ve Roma olmak üzere mimarlık ve din tarihinin önemli mimari eserleri bir arada bulunur. Kent tarih öncesinden başlayarak Helenistik, Roma, Bizans (Doğu Roma), Beylikler ve Osmanlı Dönemleri boyunca kesintisiz yerleşim yeri olup her zaman politik ve ticari bir merkez olmuştur. MS 2. yüzyıla tarihlenen Celsus Kütüphanesi İskenderiye ve Pergamon'dan sonra Antik Çağ'ın en önemli kütüphanelerinden biridir. İmparator Hadrian adına yapılmış olan Kureter Caddesi üzerinde bulunan Hadrian Kapısı ve Hadrian Tapınağı da dikkat çeken yapılarıdır. Yaklaşık 25 bin kişilik oturma kapasitesiyle büyük tiyatro, stadyum, agoralar, yaklaşık 1800 kişilik odeon ve antik liman şehirde bulunan diğer önemli yapılarıdır.

<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77418/efes-selcuk.html> 10.05.2021 saat: 21.04

1. ÖĞRENME BİRİMİ

MÖ 7. yüzyıldan itibaren tapınaklarda taş malzemenin kullanılmasıyla biçim, süsleme ve plan belirli kurallara bağlanmıştır. Bu kurallara **nizam** adı verilmiştir. Tapınakların hangi nizama göre yapıldığı cephe düzeni ve sütun başlıklarına bakılarak anlaşılmaktadır. Bu nizamlar özelliklerine ve gelişim dönemlerine göre **dor**, **iyon** ve **korint** olmak üzere üçe ayrılmıştır (Görsel 1.110).

Görsel 1.110: Yunan nizamları

Dor Nizamı Özellikleri: Bu nizamın ilk örneklerine Yunanistan, Güney İtalya, Sicilya ve Anadolu'da yapılan tapınaklarda rastlanmıştır (Görsel 1.111). Bu nizamda yapılmış tapınaklara çoğunlukla üç basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Sütunların kaidesi doğrudan döşeme tabanına oturtulmuştur. Sütunlar çatıyla birleştirilmiştir. Çatıların uçlarında **sima** adı verilen su olukları vardır. Tapınakların çatısı kademeli olarak düzenlenmiştir. Sütun başlıkları **arşitrav** denen düz taş kirişle birbirine bağlanmıştır. Arşitravların üzerinde aralıklı olarak sıralanmış üç düşey yivden meydana gelen ve **triglif** denen bir **friz** uzanmaktadır. Frizlerin üzerindeki alınlık üçgen şeklindedir. Alınlık bölümleri çeşitli konuların işlendiği heykel ve kabartmalarla süslenmiştir.

Görsel 1.111: Dor nizamı, Assos, Çanakkale

İyon Nizamı Özellikleri: Bu nizama uygun eserlere Batı Anadolu Bölgesi'ndeki tapınak mimarilerinde rastlanmıştır. Basamaklı bir zemin üzerinde yer alan sütunlar bir kaide üzerinde yükselmektedir. Sütun başlıkları kıvrımlı, gövdeler yivlidir. Efes'teki Artemis Tapınağı, Didim Apollon Tapınağı (Görsel 1.112), Atina Athena Nike tapınağı bu nizamı yansıtan yapılardır.

Görsel 1.112: Apollon Tapınağı, Didim

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Korint Nizamı Özellikleri: İyon nizamının daha geliştirilmiş şeklidir. Sütun başlıklarının **akantus** yaprakları ile bezenmesi bu nizamın getirdiği yeniliktir. Silifke ve Atina'daki Zeus tapınakları bu nizamın örneklerindedir (Görsel 1.113).

Görsel 1.113: Zeus Tapınağı, Atina, Yunanistan

Atina'daki Parthenon Tapınağı, Klasik Dönem Yunan mimarisini yansıtan ve günümüze kadar gelebilmiş en sağlam örneğidir. Dikdörtgen planlı tapınak, zemini kireç taşı olan bir tepeye mermer malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. İç mekânı, üzeri değerli takılarla bezenmiş Tanrıça Athena'nın heykelinin de olduğu iki büyük mekâna bölünmüştür. Yapıda İyon nizamındaki kırk altı (46) sütun kullanılmıştır. Bu sütunlar aynı zamanda bugün yerinde olmayan üst örtüyü de taşımaktadır (Görsel 1.114). Tapınağın iç duvarları ve cephelerdeki alınlıkları günlük yaşamı ve şenlikleri tasvir eden çok sayıda kabartma eser ile süslenmiştir (Görsel 1.115).

Görsel 1.114: Parthenon Tapınağı, Atina, Yunanistan

Görsel 1.115: Parthenon Kabartmaları, British Müzesi, İngiltere

İyon nizamında yapılan Nike Tapınağı, Atina akropolü içindedir. Dikdörtgen planlı ve mermer malzemeden yapılmış yapının kısa cephelerinde dörder sütun vardır (Görsel 1.116). Sütunların üzerinde yer alan frizlerde Platea Savaşı'nı anlatan tasvirler yer verilmiştir. Güney cephede ise sütunların yerini **karyatid** adı verilen kadın figürlü heykeller yerleştirilmiştir (Görsel 1.117).

Görsel 1.116: Nike Tapınağı, Atina, Yunanistan

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Görsel 1.117: Karyatid, Nike Tapınağı, Atina, Yunanistan

Silifke yakınlarındaki Zeus Tapınağı korint nizamında yapılmış, günümüze kadar gelebilmiş nadir örneklerdendir. Dikdörtgen bir plana sahip tapınağı tek sıra hâlinde otuz altı (36) sütun çevreler. Zamanla eklemeler yapılmış, Roma Dönemi'nde ise kilise olarak kullanılmıştır (Görsel 1.118). Atina Zeus Tapınağı kireç taşı malzemeden inşa edilirken yapı mermer heykellerle süslenmiştir. Yapımı sırasında yüz sekiz (108) korint düzeninde sütunu olan tapınaktan günümüze on beş (15) tanesi gelebilmiştir (Görsel 1.119).

Görsel 1.118: Zeus Tapınağı, Silifke, Mersin

Görsel 1.119: Zeus Tapınağı, Atina

BİLGİ KUTUSU**Zeus Kimdir?**

Efsanelere göre Antik Dönem'in en önemli ve güçlü tanrısı Olimpos Dağı'nın ve tanrıların kralı olan Zeus'tur. O; gökyüzü, yıldırım, şimşek, gök gürültüsü, hukuk, düzen ve adaleti temsil etmektedir. İlk Yunanlar daha sonra Romalılar onu Jupiter adıyla bilir ve tapınırlardı. Yunan inancına göre Zeus kötülükleri cezalandırır, uzlaşmayı sağlar ve diğer tanrıların her konuda ona danıştıkları, her şeyi bilen, güçlü arkadaşları gibidir.

Zeus sık sık insan yaşantısına müdahale etmekten de hoşlanır. Ölümlüleri dikkatlice izler, kötülük yapanları, sözünde durmayanları, yalan söyleyenleri ağır bir şekilde cezalandırır; hayırseverleri, adaletlileri, faydalı işler yapanları ödüllendirirdi.

Babasına karşı isyanından sonra Zeus göklerin ve yerin hükümdarı oldu. Kardeşlerinden Poseidon'u denizlerin tanrısı; Hades'i ise yer altı tanrısı yapmıştır. Zeus, Olympos Dağı'nda yaşamış ve buradan dünyayı yönetmiştir.

http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kulturelmiras_ao/stmitolojisi.pdf (düzenlenmiştir.) 10.05.2021 saat: 21.18

1. ÖĞRENME BİRİMİ

11. ETKİNLİK

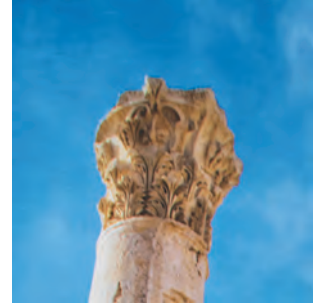
Verilen görselleri inceleyiniz (Görsel 1.120, 1.121, 1.122, 1.123, 1.124, 1.125, 1.126 ve 1.127, 1.128). Noktalı yerlere örnekteki gibi hangi nizamda yapıldığını yazınız.

Görsel 1.120:
DOR NİZAMI

Görsel 1.121:

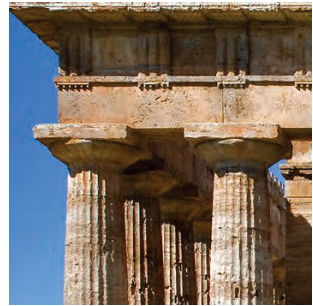
Görsel 1.122:

Görsel 1.123:

Görsel 1.124:

Görsel 1.125:

Görsel 1.126:

Görsel 1.127:

Görsel 1.128:

1.5.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Yunan heykel ve kabartma sanatı mimari ile beraber gelişmeye başlamış ve mimarının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Bu sanat türü **Arkaik, Geç Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönem** eserleri olarak dört grupta incelenebilir. Yunan heykel ve kabartmalarında farklı kişilerin tasvirleri yerine ideal insan tiplerine yer verilmiştir. Malzeme olarak mermer, kil, kireç taşı, fildişi, altın ve tunç malzemeler kullanılmıştır. Arkaik Dönem heykelleri, Mısır ve Mezopotamya heykellerinde olduğu gibi hareketsiz ve **frontal** duruşta. İfadeler sert ve etkileyicidir. Bu dönemin ilk örnekleri cepheden tasvir edilen **kuros** adı verilen genç erkek (Görsel 1.129) ve **kore** adı verilen genç kız heykelleridir (Görsel 1.130).

Görsel 1.129: Kuros heykeli, Motya Müzesi, İtalya

Görsel 1.130: Kore heykeli, Ulusal Arkeoloji Müzesi, Atina, Yunanistan

Arkaik Dönem'de kabartma eserlere tapınakların alınlık, friz, metop ve akroterlerinde rastlanmaktadır. Bu döneme ait en erken örnek Prinias (Pirinyas) Tapınağı frizlerindeki atlı süvari kabartmalarıdır. At üzerindeki askerler, ellerinde mızrak ve kalkan tutmaktadır. Askerler atlara göre oldukça orantısız betimlenmiştir (Görsel 1.131).

Görsel 1.131: Prinias Tapınağı, Girit, Yunanistan

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Geç Arkaik Dönem kabartma eserlerinde kore ve kuros heykelleri, daha doğal ve gerçekçi bir görünüm kazanmıştır. Vücut tasvirleri daha hareketli ve ayrıntılıdır. Delphi'deki (Delfi) Apollon Tapınağı'nda yer alan kabartma örnekleri bu dönemdeki gelişmeyi en iyi şekilde göstermektedir. Frizlerde yer alan kadın figürleri farklı saç ve elbise stilleri ile dikkat çekmektedir. Figürler birbirleriyle konuşur ve oturur şekilde tasvir edilmiştir. Detaylı ve gerçekçi bir anlatım hâkimdir (Görsel 1.132).

Görsel 1.132: Apollon Tapınağı, Delphi, Yunanistan

BİLGİ KUTUSU

Delphi

Yunanistan'da Parnasos Dağı'nın güneybatısında bulunan Delphi şehri Antik Çağlarda Yunan halkları için önemli bir dinî merkez konumundadır. Klasik Dönem boyunca Apollon'a adanan Delphi, Antik Dönem'de "dünyanın merkezi" olarak kabul edilirdi. Çünkü o dönemde kutsal sayılan Omfalos Taşı (dinî sembolizme ait olup tanrılarla doğrudan iletişim kurmayı sağladığına inanılan taş) burada bulunmaktaydı. Duvarlarına "En güzel, en adil olandır." ifadesi kazınan Delphi Tapınağı MÖ 6. yüzyılda o kadar ünlü olmuştur ki büyük liderler, önemli kararlarını almadan önce elçilerini kahinlere danışmak üzere buraya göndermişlerdir.

Delphi şehri Yunan tanrısı Apollon'u onurlandırmak için her dört yılda bir düzenlenen Pythian (Payfıyan) Oyunlarının (Olimpiyat Oyunları) başladığı yer olarak kabul edilir ve Delphi'deki stadyumda yapılmıştır. Delphi, 1987 yılında UNESCO tarafından dünya mirası olarak listelenmiştir.

www.turkcewiki.org (düzenlenmiştir.) 10.05.2021 saat: 21.18

Klasik Dönem'le beraber heykel ve kabartmalarında insan vücuduna daha estetik bir değer kazandırılmıştır. Dönem heykeltıraşları insan vücudunu gözlemleyerek daha gerçekçi eserler yaratmışlardır. Heykellerde ağırlık merkezleri hesaplanarak zeminle bağlantı daha güçlü hâle gelmiştir. Disk Atan Atlet Heykeli'nde denge, hareket ve detaylara verilen önem heykel sanatında ulaşılan gelişmeyi en iyi şekilde göstermektedir. Atina Parthenon'undaki Tanrı Zeus Heykeli'nde Zeus, fil dişinden yapılmış, üzeri değerli taşlarla bezenmiş bir taht üzerinde oturmaktadır. Bir ayağı diğer ayağına göre biraz öndedir. Bir eliyle asa, diğeriyle de Tanrı, Nike heykeli tutmaktadır. Tahtın hemen yanına gücü simgeleyen büyük bir kartal figürü yerleştirilmiştir. Vücut, bir kısmı omuza atılmış ve kıvrımları detaylı şekilde işlenmiş bir kumaşla kapatılmıştır (Görsel 1.133).

Görsel 1.133: Zeus Heykeli, Ermitaj Müzesi, Rusya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Helenistik Dönem'de sanatın merkezi olarak Atina ve çevresi yerine Batı Anadolu Bölgesi önem kazanmıştır. Heykel ve kabartmalar yapılırken mükemmelliğe ulaşılmaya çalışılmıştır. Tekli figürler yerine kalabalık anlatımlara gidilmiştir. Konu olarak genellikle tarihsel ve mitolojik olaylar seçilmiştir. Bunun yanında halktan kişileri betimleyen heykeller de yapılmıştır. Mermer ve bronz malzemeden eserler üretilmiştir. Bergama Sunağı frizlerinde tanrıların savaşı tasvir edilmiştir. Figürler cepheden verilirken frizlerden dışarı taşmaları bu dönemde karşılaşılan farklı bir özelliktir. Bazı figürlerin üç boyutlu tasvir edilmesi, heykel ve kabartma sanatçılarının ulaştığı mükemmelliği yansıtmaktadır (Görsel 1.134). Bu dönemin diğer önemli örnekleri Laokoon ve oğulları ile Zafer Tanrıçası heykelleridir.

Görsel 1.134: Zeus Altarı, Berlin Müzesi, Almanya

1.5.3. Resim Sanatı

MÖ 12-9. yüzyıllar arasındaki Yunan resim sanatı örnekleri görülse de asıl resim sanatı MÖ 8. yüzyıldan itibaren başlamıştır. MÖ 9. yüzyıl boyunca soyut geometrik motifler, zikzaklarla süslenmiş Yunan vazolarına, MÖ 8. yüzyılda stilize edilmiş insan figürünün girdiği görülür. Ölü gömme törenleri, dinsel ve mitolojik konuların işlendiği bu vazo resimlerinde insan figürü; başın yuvarlak, gövdenin üçgen şeklinde gösterildiği şematik üslup özellikleri taşır. Yunan resmine, aynı yüzyıl içinde Doğu sanatlarının etkisiyle dekoratif biçimlerde ele alınmış hayvan motifleri girmiştir ve bunlarda özellikle geyik ve kuş figürleri görülür.

Yunan resminin MÖ 8. yüzyıl içindeki bu gelişimine Atina şehrinin ön ayak olduğu kesindir. Atina Nekropolis'inde bulunan ve **dipylon** (daypolon) adı verilen çok büyük boydaki vazolarda da görüldüğü gibi vazo düzenlerinde önemli bir yer tutan eski soyut süsleme motiflerinin yerini bütünüyle insan ve hayvan figürleri almıştır (Görsel 1.135).

Görsel 1.135: Dipylon, Yunanistan

Antik Yunan sanatı ve resim sanatındaki bu gelişimin asıl kaynağı Doğu'ya, Mısır ve Suriye çevrelerine bağlıdır. Yunanlı denizcilerin bu yüzyılda artan koloni kurma faaliyetleri, onları Doğu'nun zengin süslemeleriyle tanıştırmıştır. Bu denizciler Yunanistan'a bitki, kuş, aslan ve pantere kadar her çeşit hayvanın grifon ile sfenks gibi mitolojik yaratıkların resimleriyle süslü eşyalar getirmişlerdir. MÖ 7. yüzyılda gelişen bu Doğulu üsluptaki resimlerin yapıldığı kaplarda fildişi renkli zemin, figürlerin siyah konturlarıyla bezenmiştir. Yüzyıl ortalarına doğru insan figürleri süslemelerde kullanılmaya başlanmıştır (Görsel 1.136).

MÖ 6. yüzyılda Yunan resim sanatında İyonya Okulu adı verilen bir tarz görülmeye başlanmıştır. Batı Anadolu'da gelişen bu tarzda yapılan resimlerde mitolojik olaylar konu olarak alınırken kompozisyonlar adeta bir duvar resmi niteliğindedir. Yüzyılın sonlarına doğru mitolojik konular yerini, günlük hayattan alınmış sahneler ile savaş tasvirlerine bırakmıştır. Betimlemelerdeki figürlerde daha detaylı bir işçilik söz konusudur. Figürlerin tasvirinde duygulara yer verildiği görülür. Resimlerin yapımında rengin çok az kullanıldığı bu dönemde, kırmızı figür tekniğinde (siyah zemin üzerine kırmızı renk uygulaması) eserler üretilmiştir (Görsel 1.137).

Görsel 1.136: Vazo

Görsel 1.137: Tepegöz ile Savaşan Ulysses (Ulysis) tasvirli vazo

1. ÖĞRENME BİRİMİ

1.6. ROMA SANATI

Roma Devleti, MÖ 753 yılında Kral **Romulus** tarafından kurulmuş, daha sonra başkenti Roma olan bir cumhuriyete dönüşmüştür. Romalılar, hızla topraklarını genişleterek Avrupa ve Afrika'nın bazı bölümlerini hâkimiyetlerine almışlardır. Zamanla iç karışıklıklar sebebiyle cumhuriyet yıkılmış, Kral Augustus önderliğinde Roma İmparatorluğu kurulmuştur. 395 yılına kadar varlığını devam ettiren devlet daha sonra Batı Roma ve Doğu Roma olarak ikiye ayrılmıştır. Batı Roma 476 yılında, Doğu Roma ise 1453 yılında yıkılmıştır (Harita 1.7).

Harita 1.7: Roma İmparatorluğu

1.6.1. Mimari

Roma sanatı, ilk dönemlerinde Yunan ve Etrüks sanatlarının etkisinde kalmış ama zamanla kendi üslubunu yaratmıştır. Mimari yapılar inşa edilirken Yunan eserleri taklit edilmiş, mimari eserlere yeni buluşlar da katılmıştır. Özellikle yapılarda **kemer** ve **tonoz** kullanımı, Romalı sanatçıların mimariye kazandırdığı yeniliklerdendir. Kemer yapımında bağlayıcı malzeme olan harcın kullanılmaması Romalı mimarların geliştirdiği bir tekniktir. Tuğla ve taş malzemenin harçla karıştırılarak büyük alanların kubbe ile kapatılması yine bir Roma buluşudur. Roma mimarisinde kent planlamasına önem verilmiş, birçok askeri, dinî ve sivil yapı inşa edilmiştir.

Roma mimarisinde şehir planlamasına çok önem verilmiştir. Izgara plan tipinde inşa edilen şehirlerde büyük ana yollar ve bunlara bağlanan ara sokaklar vardır. Ana yollara çıkıldığında bunları kesen başka yollar olmadığından doğrudan kent merkezine ulaşılabilir. Yollar kaldırımlı ve zeminleri düzgün taşlarla kaplanmıştır (Görsel 1.138). Tüm şehirde kanalizasyon sistemi oluşturulmuştur.

Görsel 1.138: Roma Kenti, Perge, Antalya

Roma kentlerinde birçok yapı türü görülmesine rağmen anıtsal büyüklükteki tapınaklar, en çok ilgi çeken eserler olmuştur. Roma sanatının ilk mimari örneği sayılan Fransa'daki **Nimes (Nims) Tapınağı** yüksek bir platform üzerine dikdörtgen bir plan ile inşa edilmiştir. Basamaklarla çıkılan girişi korint nizamında sütunlar süslemiştir. Arşitrav'da yer alan frizler zarif gül ve akantus yapraklarıyla bezelidir. Tapınağın en önemli özelliklerinden biri de dış duvarlarında pencerelerin olmamasıdır. Böylelikle iç mekân karanlık bırakılmış ruhani hava artırılmıştır (Görsel 1.139).

Görsel 1.139: Nimes Tapınağı, Fransa

İtalya'da bulunan **Pantheon Tapınağı** Roma sanatının bütün mimari ve süsleme özelliklerinin bir arada görülebileceği en önemli yapıdır. Tapınak, düzgün kesme taşların birbirine Roma harcı denen özel bir malzemeyle tutturulmasıyla yapılmıştır. Bu uygulanan yeni teknik, tapınağın günümüze kadar sağlam bir şekilde gelmesini sağlamıştır. Tapınak yüksek olmayan bir platform üzerine inşa edilmiştir. Giriş bölümü korint nizamında yapılmış iç içe sıralanmış sütunlarla çevrilidir. Geometrik bezemelerle çevrelenmiş üçgen alınlığın içi boş bırakılmıştır. Alt bölüme ise bir yazı şeridi eklenmiştir (Görsel 1.140).

Görsel 1.140: Pantheon Tapınağı, İtalya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Kırk üç (43) metre çapındaki kubbe tapınağın en dikkat çeken bölümüdür. Beton malzemeden olan kubbe yaklaşık altı metre kalınlığındaki ana mekânın duvarları üzerinde yer alır. Kubbenin iç kısmı tunç malzemenin kullanıldığı çeşitli desen ve kabartmalarla bezenmiştir. Kubbenin tam ortasında bırakılan tek bir boşluk sayesinde güneş ışığının tapınak içine girmesi ve ana mekânı aydınlatması sağlanmıştır (Görsel 1.141).

Görsel 1.141: Pantheon Tapınağı kubbesi, İtalya

Pantheon Tapınağı'nın kubbesi dışında yapının dairesel planlı iç mekânı oldukça ilgi çekicidir. İç mekânda özellikle zeminde ağırlıklı olarak mermer malzeme kullanılmıştır. Geometrik süslemeler ve şeritler mermerdendir (Görsel 1.142).

Görsel 1.142: Pantheon Tapınağı'nın iç görünüşü, İtalya

Tapınağın yan duvarlarına çok sayıda **kemerli niş** açılmış ve içlerine daha geç döneme ait heykeller yerleştirilmiştir. Önceki dönemlere ait asıl tanrı heykelleri kaldırılmıştır. İç mekânda yer alan korint nizamındaki yivli sütunlar dikkat çeken diğer mimari unsurlardır.

Efes Antik Kenti'nde yer alan İmparator Hadrianus (Hadriyanus) adına yapılan Hadrianus Tapınağı, korint nizamında ve mermer malzeme kullanılarak yapılmıştır. Tapınağa kemerli bir kapı ile girilip kapının üstündeki kemer frizleri çeşitli motifler ile bezenmiştir. Kemerin üst kısmına akantus yaprakları ile çevrilmiş muhtemelen Hadrianus'un kız kardeşini tasvir eden bir portre yerleştirilmiştir. Bu bölümden sonra gelen iç kapı alınlığında Efes Kenti'nin kuruluşunu anlatan kabartma tekniğinde yapılmış heykellere yer verilmiştir (Görsel 1.143).

Görsel 1.143: Hadrianus Tapınağı, Efes, İzmir

1. ÖĞRENME BİRİMİ

12. ETKİNLİK

Verilen görselleri inceleyiniz (Görsel 1.144 ve 1.145). Eserlerin benzer ve farklı yönlerini noktalı yerlere yazınız.

Görsel 1.144: Zeus Tapınağı, Atina, Yunanistan

Görsel 1.145: Pantheon Tapınağı, İtalya

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Roma Dönemi'nde dinî, adli, idari, ekonomik ve bankacılık gibi değişik amaçlar için kullanılan **bazilika** adı verilen yapılar inşa edilmiştir. Dik-dörtgen planlı olan bu yapıların içi genellikle üç nef ayrılmıştır. Ortadaki nef, yandaki nefler göre daha geniş tutulmuştur. Çatı bölümleri ahşap veya tonoz örtülü olup pencere açıklıkları bırakılmıştır. Roma Dönemi'nde yapılan bazilikalardan günümüze kadar kalıntılar dışında sağlam gelen bölüm olmamıştır. Roma formunda yer alan Julia (jülya) Bazilikası iki katlı olarak inşa edilmiştir. Sütunlarla çevrelenmiş iç bölümün üstü ise yüksek bir çatı ile kapatılmıştır (Görsel 1.146).

Görsel 1.146: Julia Bazilikası Kalıntıları, Roma, İtalya

Tiyatrolar, Roma mimarisinin önemli yapı türlerinden biridir. Antalya Aspendos Tiyatrosu mimari özellikleri ile bu yapı türünün günümüze kadar gelebilmiş en sağlam örneğidir. Doğal bir tepenin yamacına inşa edilen yapı, yarı dairesel plandadır (Görsel 1.147). Tiyatroda mermer **cavea (kavea)** adı verilen oturma yerleri dışında diğer alanlarda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Tiyatronun dış cephesi oldukça sade olup yalnız pencere açıklıkları bırakılmıştır. Tiyatronun sahne bölümündeki cephe çok katlı bir formdadır. Alınlıklı pencereler, rozetler, kabartmalar ve boğa başı tasvirleri cephede kullanılan süslemelerdir (Görsel 1.148).

Görsel 1.147: Aspendos Tiyatrosu, Antalya

Görsel 1.148: Aspendos Tiyatrosu Sahnesi, Antalya

Caveaların üzerindeki tonoz örtülü geçitler, yapının dikkat çeken diğer bölümleridir.

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Zafer takları, Romalıların mimariye getirdiği başka bir yeniliktir. Kazanılan bir savaşın anısını yaşatmak amacıyla yapılmıştır. Taş ve mermer malzemenin kullanıldığı bu eserlerin belli bir planı yoktur. Dört cepheli olmaları yanında kemerli kapılar ve zengin bezemeler ortak özelliklerdir. Fransa'da bulunan **Orange (Oranj) Takı**, Romalıların Galyalıları karşı kazandıkları zaferi simgeler. Üç kemerli girişin, orta kemeri daha geniş ve yüksektir. Cephelerdeki korint nizamlı sütunlar duvarlarla bütünleşmiştir. Kemerlerin üzerindeki frizler savaş anlatan kabartmalar ve çeşitli bezemelerle süslenmiştir (Görsel 1.149).

Görsel 1.149: Orange Zafer Takı, Fransa

Colesium (Kolezyum) adı da verilen **amfiteatrlar (amfityatır)** Roma mimarisinin en tanınan yapılarıdır. Savaş oyunlarının sergilendiği bu mimari yapılar dairesel planda yapılmıştır. Roma Colesium'u dört katlı yapısıyla görkemli bir cepheye sahiptir. Colesium'un temel, duvar ve payelerin yapımında traverten taşı kullanılmıştır. Zemin katta dor, birinci katta iyon ve ikinci katta korint sütun başlığına sahip olan bir düzen görülür. Üst katta korint başlığına sahip yarım sütun uygulanmıştır. Yarı kolon çiftleri arasında oluşan kemerli çerçeve tüm cephe yüzeyi boyunca devam ettirilmiştir. Cephe duvarlarında çok sayıda yuvarlak kemerli pencere bulunur (Görsel 1.150).

Seyircilerin bulunduğu iç bölümdeki alanlar ise üç katlı inşa edilmiştir. Bu alanlar farklı statülere sahip insanların değişik alanlara yerleşeceği şekilde ayrılmıştır. Katlar arasında çok sayıda kemerli sütun kullanılarak bu katların birbirine olan yükünün azaltılması planlanmıştır. İzleyicileri yağmur ve güneşten korumak amacıyla seyirci alanının üstünü tamamen örten ve **velarium (velaryum)** olarak adlandırılan çadır sistemi de kullanılmıştır. Bu yapılarda seyircilerin giriş ve çıkış yapabilmesi için yetmiş altı (76) kapı açıklığı yapılmıştır. Gösterilerin sergilendiği arena bölümü ahşap olup üzerine toprak serilmiştir. Arenanın alt bölümü ise labirent ve tünellerden oluşmuş bir mimariye sahiptir (Görsel 1.151).

Görsel 1.150: Kolezyum, Roma, İtalya

Görsel 1.151: Kolezyum'un sahne ve seyirci bölümleri, Roma, İtalya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Roma kentlerine su getirmek amacıyla kireç taşı malzemenin kullanıldığı, belli bir eğimde kemerlerden oluşan oluklu veya üstü açık su yolları yapılmıştır. Su kemerlerinin boyu ve yüksekliği geçilen vadinin derinlik ve uzunluğuna göre değişiklikler göstermektedir. Bu yapılardan bazıları günümüze kadar sağlam bir biçimde gelebilmiştir (Görsel 1.152).

Görsel 1.152: Su Kemerleri, Fransa

Roma halkının yaşadığı evler dikdörtgen planlıdır. Evlere **atrium (atriyum)** adı verilen bir ön avludan girilir. Bu avlulardan daha geniş sütunlarla çevrelenmiş, ortada küçük bir havuzun olduğu başka bir iç avluya geçilir. Bu avlunun zemini mozaik veya mermer bezemelidir. Yanlarda yer alan odaların duvarları çeşitli konuların işlendiği **freskolarla** bezenmiştir (Görsel 1.153). Roma Dönemi'nde yapılan saraylarda kireç taşı, mermer ve tuğla malzeme bir arada kullanılmıştır. Geniş bir alan üzerine içinde kompleks yapıların olduğu bir plan özelliğinde adeta bir kale sağlamlığında yapılmıştır (Görsel 1.154).

Görsel 1.153: Roma Evi, Pompei, İtalya

Görsel 1.154: Diocletian (Diyukletyin) Sarayı, Hırvatistan

1.6.2. Heykel ve Kabartma Sanatı

Roma heykel ve kabartmaları sanatı, ilk dönemlerinde Yunan sanatının etkisinde gelişmiştir. İlk dönem heykeltıraşları kireç taşı malzemeden tanrıları ve soyluları betimleyen heykeller yapmışlardır. Zamanla bu malzemenin yerini mermer ve bronz malzeme almıştır. Konu olarak savaş sahneleri işlenmiştir. Heykel ve kabartmalar mimari eserleri tamamlayan ana süsleyici unsurlar olmuştur. Ayrıca sokakları ve meydanları süslemek amacıyla çok sayıda heykel yapılmıştır. Yapılan eserler ile devletin gücü ve zenginliği gösterilmeye çalışılmıştır. Romalı sanatçılar heykelleri yaparken ayrıntılara dikkat etmişlerdir. Herkül Büstü, detaylı bir tasvirin görüldüğü önemli bir eserdir. Başını örten aslan postlu başlık, yüzdeki ifade, saç ve sakallardaki kıvrımlar, ellerin eşyaları kavrayışı sırasında aldığı şekil tüm gerçekçiliğiyle ve ayrıntılarıyla verilmiştir. Hemen altta yer alan figür ise Herkül'ün gücü karşısında diz çökmüş olarak tasvir edilmiştir. Bu figürün asıl yapıma amacı ise heykelin dengesini sağlamaktır (Görsel 1.155).

Görsel 1.155: Herkül Büstü, Capiyole Müzesi, Roma, İtalya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

Roma Dönemi'nde bronz malzemenin kullanıldığı büst heykeller de yapılmıştır. Bu heykellerde gerçekçi ve detaycı bir anlatım kullanılmıştır. Heykelde İmparator Augustus'un (Agustus) bakışları ileri doğrudur. Vücut ve giysilerde oldukça detaylı ve gerçekçi bir anlatım söz konusudur (Görsel 1.156).

Görsel 1.156: İmparator Augustus, Arkeoloji Müzesi, Yunanistan

Görsel 1.157: Marcus Aurelius Sütunu, Roma, İtalya

Roma kabartmaları, mimari süslemenin vazgeçilmez unsurlarındandır. Romalı sanatçılar tapınak, sütun, tak ve lahit gibi birçok mimari eserde mitolojik olay, savaş, av ve evlilik törenlerinin betimlendiği kabartmalar yapmışlardır. Roma'daki Marcus Aurelius (Markus Oreljus) sütununda İmparator Aurelius kazandığı iki zafer anlatılmıştır (Görsel 1.157). Helezonik bir formda yukarı doğru yükselen frizler arasında savaş sahneleri yerleştirilmiştir. Savaş sırasında yaşanan acı, keder ve çaresizlik gibi duygular halktan kişilerin yüz ifadelerine yansıtılmıştır. Roma askerleri ise zafere inanmış ve kendilerinden emin duruşla verilmiştir (Görsel 1.158).

Görsel 1.158: Marcus Aurelius Sütunu kabartmaları (detay), Roma, İtalya

1.6.3. Resim Sanatı

Roma resim sanatına dair bilgiler günümüze kadar gelebilmiş az sayıda fresko ve mozaik eserden öğrenilmektedir. Pompei'de yapılan kazılarda ortaya çıkarılan freskolarda stilize edilmiş çiçek, ev, insan ve çeşitli hayvan resimlerine rastlanmıştır. Konular günlük hayattan alınmıştır. Bazı freskolar odanın tüm yüzeyini kaplayacak büyüklüktedir. Kahverengi, sarı, kırmızı, mavi ve siyah en çok kullanılan renklerdir (Görsel 1.159).

Mozaik süslemeler daha çok tapınak ve evlerin zeminlerinde kullanılmıştır. Konular mitolojik olaylardan hayvan figürleri ve günlük hayattan seçilmiştir. İspanya'da bulunan bir evin taban mozağında av sahnesi betimlenmiştir. Tüm figürlerde hareketli ve detaylı bir anlatım görülmektedir. Av sahnesi dikdörtgen bir pano içinde boşluk bırakılmadan oluşturulmuştur. Mozaik eseri çevreleyen pano kenarları sarmal bir desenle süslenmiştir. Mozaiklerde sarı, kırmızı, siyah, kahverengi ve beyaz renkli taşlar kullanılmıştır (Görsel 1.160).

Görsel 1.159: Fresko, Pompei, İtalya

Görsel 1.160: Av sahnesi, İspanya

1. ÖĞRENME BİRİMİ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümleleri okuyarak doğru olanların başındaki parantezin içine "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

1. (...) Tarih çağları yazının icadıyla başlamıştır.
2. (...) Kalkolitik Çağ, tarih çağlarından biridir.
3. (...) Tarih çağları dünyada aynı zaman dilimi içinde yaşanmıştır.
4. (...) Yazı, ilk defa Anadolu uygarlıkları tarafından kullanılmıştır.
5. (...) Tarih öncesi çağlarda toplumlar, ılıman iklimin yaşandığı yerleri tercih etmişlerdir.
6. (...) Mezolitik Çağ'da ilk defa obsidiyen malzemeden aletler yapılmıştır.
7. (...) Gymnasiumlar atletizm yarışmalarının yapıldığı alanlardır.
8. (...) Roma mimarisi ilk dönemlerinde Yunan mimarisinden etkilenmiştir.
9. (...) Pantheon Tapınağı Roma mimarisinin en önemli eseridir.
10. (...) Zafer takları ilk defa Yunan sanatçıları tarafından inşa edilmiştir.

B) Aşağıda verilen sorulardan doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Mikrolit adı verilen küçük aletler ilk kez hangi çağda görülmüştür?

- A) Kalkolitik Çağ   B) Mezolitik Çağ   C) Neolitik Çağ
D) Paleolitik Çağ   E) Yakın Çağ

2. Aşağıda verilen eserlerden hangisi tarih öncesi çağlarda yapılmamıştır?

- A) Çivi yazısı   B) Dolmen   C) Dyplon   D) Megalitik yapı   E) Situla

3. Hiyeroglifleri, aşağıda verilen uygarlıklardan hangisi kullanmıştır?

- A) Asur   B) Hitit   C) Mısır   D) Roma   E) Urartu

4. "Başkentleri dönemin en büyük ve zengin kentlerinden olan Salihli yakınlarındaki Sardes'tir." cümlesinde hangi devletten söz edilmektedir?

- A) Asur   B) Frig   C) Hitit   D) Lidya   E) Urartu

5. Aşağıda verilenlerden hangisi mimari bir terim değildir?

- A) Arşitrav   B) Potern   C) Sütun   D) Tapates   E) Tonoz

6. Mısır Piramitleri için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Dış cepheleri kabartmalarla bezenmiştir.
B) Dış yüzleri kireç taşı levhalarla kaplıdır.
C) İçinde mezar odası bulunur.
D) Sağlam taş bloklar ile yapılmışlardır.
E) Yukarı doğru daralan bir yapıları vardır.

7. "Antik Yunan kentlerinde, şehrin merkezinde ..... adı verilen pazarların kurulduğu, şenliklerin yapıldığı halka açık bir toplanma alanı vardır."

Yukarıda verilen cümlede boş bırakılan yere hangi sözcük gelmelidir?

- A) Agora   B) Gymnasium   C) Metop   D) Odeon   E) Stoa

8. Aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Çivi yazısı Akad Medeniyeti'nde kullanılmıştır.
B) İhtar Kapısı Mozaikleri Frig sanatının en güzel örneklerindedir.
C) Mezapotamya uygarlıkları mimari eserlerinde mermer malzeme kullanmışlardır.
D) Sümerliler tarihte yazıyı ilk kullanan toplumdur.
E) Zigguratlar Asur mimari eserlerindedir.

9. Güneş kursları hangi devletin sanat eserleri arasındadır?

- A) Asur   B) Hitit   C) Roma   D) Urartu   E) Yunan

10. Dipylon'un tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Büyük boy vazolara verilen isimdir.
B) Mozaikleri oluşturan renkli taşlardır.
C) Resim sanatında figürlerin duruş şeklidir.
D) Roma evlerinin giriş bölümlerine verilen isimdir.
E) Tapınak mimarisinde görülen sütunlu odalardır.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

BATI SANATI TARİHİ

KONULAR

2.1. ERKEN ORTA ÇAĞ/ORTA ÇAĞ AVRUPA SANATI

2.2. RÖNESANS DÖNEMİ AVRUPA SANATI

2.3. MANİYERİZM, BAROK VE ROKOKO DÖNEMLERİ SANATI

2.4. NEOKLASİK DÖNEM VE ROMANTİZM DÖNEMİ SANATI

TEMEL KAVRAMLAR

narteks, apsis, atrium

2. ÖĞRENME BİRİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. İzlediğiniz/Gördüğünüz tarihi bir film, resim ya da fotoğrafı düşününüz. Sizi hangi yönlerden etkilemiştir?
2. Sanat eserlerinin çağlara göre farklılık göstermesinin sebepleri neler olabilir?
3. Sanat akımlarının genellikle Avrupa'da ortaya çıkmasının nedeni size göre neler olabilir? Düşüncelerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.1. ERKEN ORTA ÇAĞ/ORTA ÇAĞ AVRUPA SANATI

Erken Orta Çağ sanat anlayışı, MS 1. yüzyıl ile MS 4. yüzyıllar arasında gelişmiştir. Orta Çağ sanatı ise MS 4. yüzyıl ve MS 14. yüzyıl arasında geçen süreyi kapsamaktadır. Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın bir bölümünü içine alan bölgelerde gelişen sanat anlayışı tamamen din ve aristokratların etkisindedir. Özellikle resim sanatının gelişiminde kiliselerin baskısı görülmektedir. Bu dönemde yapılan küçük heykeller, el yazmaları, vitraylar, metal örnekler, mozaikler ve fresklerde anatomi ve perspektif kurallarına önem verilmemiştir. Eserlerde çoğu kez azizlerle beraber kral ve soylulara da yer verilmiştir. Böylelikle soylu ve yöneticilerin kutsallıkları öne çıkarılmıştır. Eserlerde çoğunlukla kutsal konulara, zaman zaman da günlük hayattan alınmış sahnelere ve doğaya yer verilmiştir (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Av sahnesi (Fil dişi panel), Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

2.1.1. Orta Çağ Avrupa Sanatı ve Özellikleri

Dinsel faaliyetlerin yasak olduğu **Erken Orta Çağ**'ın ilk mimari örnekleri **katakomp** adı verilen yer altı mezarlarıdır. Roma ve Kapadokya Bölgesi (Nevşehir, Niğde, Aksaray, Kayseri) bu yer altı mezarlarının en çok görüldüğü yerlerdir. Dinsel törenlerin gizli yapıldığı ve cenazelerin gömüldüğü bu alanlar, dinsel yasakların kalkmasıyla beraber zamanla kutsal ziyaret yerlerine dönüşmüştür. Katakomplar kayaların yer altına doğru oyulması ile yapılmıştır. İçlerinde uzun ve karmaşık bir tünel sistemi vardır. Cenazeler kaya yüzeylerine ya da kaya tabanına oyulmuş mezarlara konmuştur. Üst örtüyü taşıyan kemerli sütunlar, kayaların yontulmasıyla oluşturulmuştur (Görsel 2.2).

Görsel 2.2: Katakomp, İtalya

Orta Çağ'da Hristiyan toplumlari, dinsel baskılardan kurtulabilmek için Kapadokya Bölgesi'ne gelerek kayaları oymuş ve Derinkuyu'daki yer altı şehirleri gibi şehirler oluşturmuşlardır. Derinkuyu'da bulunan yer altı şehri sekiz katlıdır. Bu yer altı şehirde katakomp dışında kilise, manastır, mutfak, erzak odaları ile yatakhane bölümleri de yapılmıştır (Görsel 2.3). Havalandırma bacaları ile kapıları kapamak amacıyla yapılmış silindirik formlu taşlar, bu yer altı şehirlerinde dikkat çeken diğer mimari unsurlardır.

Görsel 2.3: Yer Altı Şehri, Derinkuyu, Nevşehir

2. ÖĞRENME BİRİMİ

1. ETKİNLİK

Verilen katakomp görselini inceleyiniz (Görsel 2.4). Katakompun mimari özellikleri ile ilgili düşüncelerinizi noktalı yerlere yazınız.

Görsel 2.4: Katakomp, Roma, İtalya

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BİLGİ KUTUSU

Yapıların bölümlerini karşılayan terimler

Görsel 2.5: Fil ayağı (Paye)

Görsel 2.6: Sivri kemer

Görsel 2.7: Tonoz

Görsel 2.8: Nef

Görsel 2.9: Eksedra

Görsel 2.10: Arkad

Görsel 2.11: Kaburgalı tonoz

Görsel 2.12:
Vitray

Görsel 2.13: Gül pencere

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Orta Çağ'ın sonlarına doğru Roma'nın Hristiyanlığı resmî din olarak tanınmasıyla yeni bir sanat dönemine girilmiştir. Avrupa'da bu yeni dönemle birlikte özellikle bazilikaların önemi artmıştır. **Saint Peter [St. (Sen Piter)] Bazilikası** İmparator Konstantin tarafından 4. yüzyılda St. Peter'in anısına yaptırılmıştır. Hristiyan dünyasının en önemli yapısı olarak kabul edilmektedir. Bazilikal plandaki yapının inşası sırasında traverten taş kullanılmıştır (Görsel 2.14).

Görsel 2.14: St. Peter Bazilikası, Roma, İtalya

Ana binanın giriş cephesi korint nizamında sütunların da yer aldığı dikey bir formda bölümlere ayrılmıştır. Bu bölümlerin içinde kemerli ve kemersiz kapılar ile kemerli pencereler de görülmektedir. Cephenin en üst bölümünü ise on iki havariyi tasvir eden heykel grubu süslemektedir (Görsel 2.15).

Görsel 2.15: St. Peter Bazilikasının dış cephe görünüşü, İtalya

Bazilikanın ön tarafında kemerli sütunlarla çevrilmiş **atrium** adı verilen büyük bir ön avlu vardır. Ön avludan sonra **narteks** adı verilen bölüme, buradan da yapının iç mekânına geçilir. İç mekân, **apsise** dik olarak uzanan beş nef ile bölümlere ayrılmıştır. Orta nef yandaki neflere göre daha geniş ve yüksektir. Nefleri oluşturan kemer ve tonozlar, çeşitli desen ve kabartmalarla bezenmiştir (Görsel 2.16).

Görsel 2.16: St. Peter Bazilikasının iç görünüşü, İtalya

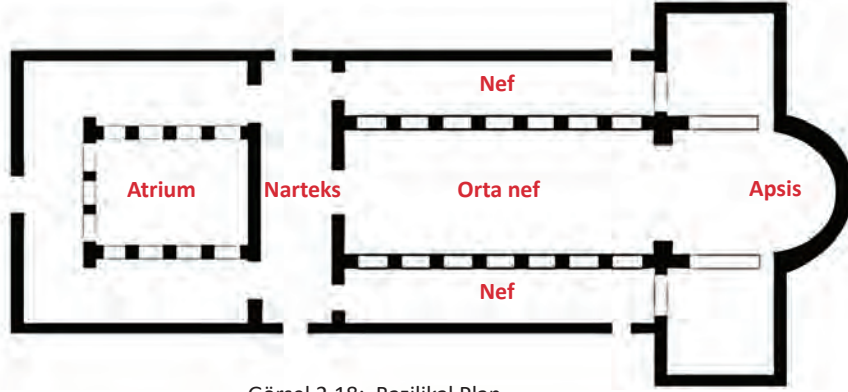
Yapının zemini geometrik desenli mermerler ile kaplanmıştır. Bazilika, 132 metre olan yüksekliği ile dünyanın en yüksek kubbe olma özelliğini taşır. Kubbe kasağına yerleştirilen bir dizi pencere açıklığı ile ana mekâna ışık girmesi sağlanmıştır. Kubbe, dairesel ve dikdörtgen panolardan oluşturulmuş birçok freskle süslenmiştir. Bu süslemelerin konularını çeşitli kutsal olaylar oluşturmuştur. Yapının apsis bölümü ve duvarlardaki nişler çeşitli heykel örnekleri ile donatılmıştır (Görsel 2.17).

Görsel 2.17: St. Peter Bazilikası kubbe süslemeleri, İtalya

2. ÖĞRENME BİRİMİ

BİLGİ KUTUSU

Görsel 2.18: Bazilikal Plan

Bazilikal plan, Hristiyan mimari eserlerinde kullanılan plan tipidir (Görsel 2.18). **Bazilika** adı **Bizans imparatoru I. Basileios'tan (Bazileos)** gelmiştir. Bu plan tipi oluşturulurken Roma bazilikaları örnek alınmıştır. Bazilikal planda yapılan eserlerde ortada geniş bir nef yer alırken kenarlara sütun sıraları ile ayrılmış iki ayrı yan nef daha eklenmiştir. Bu plan tipinde doğu uca bir apsis, batı uca ise bir narteks eklenmiştir. Narteksin önündeki bölümden de revaklı bir atrium yer almıştır.

Erken Orta Çağ Hristiyan sanatına ait diğer bir mimari örnek İstanbul'daki **Ayasofya**'dır. Ayasofya, Bizans sanat özelliklerinin bir arada görüldüğü en anıtsal yapıdır. Yapı, 537 yılında inşa edilmiş, daha sonraki yıllarda geçirdiği onarım ve eklemelerle bugünkü hâlini almıştır. Yapıda ana kubbenin etrafına yarım kubbeler, bu yarım kubbelere de **eksedra** adı verilen çeyrek kubbeler eklenmiştir. Bunlar, mimariye bu dönemde getirilen yeni uygulamalardır. Bu eklemeler sayesinde kubbenin binaya olan yükü azaltılmış ve yapı içindeki akustik artırılmıştır. Kubbede yer alan birçok pencere ile yapının ışık alması sağlanmıştır. Ayasofya'nın kubbesi o döneme kadar yapılmış en geniş çaplı kubbe olmasıyla dikkat çekmektedir (Görsel 2.19).

Görsel 2.19: Ayasofya Camii, İstanbul

Ayasofya'nın inşası sırasında ülkenin çeşitli yerlerinden getirilmiş hazır malzeme kullanılmıştır (Örneğin Ayasofya'nın sütunları Efes Artemis Tapınağı'ndan getirilmiştir.). Böylece binanın yapım süresi kısaltılmıştır. Dikdörtgen planlı yapının ön kısmında yer alan atrium bölümünden önce narteks bölümüne oradan da yapının iç kısmına geçilir. İç bölüm neflerle üçe ayrılmıştır. Orta nef, yan neflere göre daha geniştir. **Paye** adı verilen kalın sütunlar nefleri ayırmanın yanında kubbenin ağırlığını da taşımaktadır. İç bölümdeki duvarlar çeşitli dinî figürlerin ve konuların tasvir edildiği zengin mozaik ve fresk süslemelerle bezelidir (Görsel 2.20).

Görsel 2.20: Ayasofyanın iç görünüşü, İstanbul

Erken Orta Çağ'a ait diğer bir eser **Kariye Camii**'dir. Manastır 6. yüzyılda Justinianus (Justinyanus) Dönemi'nde yapılmış olup günümüzde cami olarak kullanılmaktadır. Yapının dış duvarları tuğla malzeme ile örülmüştür.

Dış cephede herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmaz. Üst örtü sistemini, merkezdeki büyük bir kubbe ile etrafında yer alan dört küçük kubbe oluşturmaktadır. Kubbelerin dışında kalan diğer yerler ise tonozlar ile kapatılmıştır. Yapının dayanıklılığını artırmak amacıyla dış duvarlar payandalar ile desteklenmiştir (Görsel 2.21). Yapının iç bölümüne narteksten geçilerek girilir. Bu alanın önünde **naos** adı verilen kutsal bir tapınma alanı vardır. Bu alan mermer ve kutsal tasvirlerin yer aldığı mozaiklerle bezenmiştir. Yapının duvarları ise dinî konuların işlendiği freskolarla donatılmıştır (Görsel 2.22).

Görsel 2.21: Kariye Camii, İstanbul

Görsel 2.22: Kariye Camii'nin iç görünüşü, İstanbul

Sıra Sizde

Kariye Camii süslemeleri ile ilgili bir araştırma yaparak elde ettiğiniz bilgileri içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Erken Orta Çağ resim sanatının gelişimine dair bilgilere **katakomplarda** yapılan fresk ve mozaikler sayesinde ulaşılabilmektedir. **St. Gennaro'da (Cenaro)** bulunan katakomp freskolarında dinî konulara yer verilmiştir. Bu freskolarında yer alan figürlerin vücut yapısı ve giysiler geç dönem örneklerine göre oldukça stilizedir. Perspektifin uygulanmadığı freskolarında yer, kompozisyonların yapıldığı yüzeyin şekline uygun olarak konturlarla çevrilidir. Kırmızı, siyah, sarı ve beyaz en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.23).

Görsel 2.23: Fresko, San Gennaro, İtalya

Kapadokya Bölgesi'nde yer alan kiliselerde erken dönem örneklerine göre daha gerçekçi figürlerin resmedildiği freskolar bulunmuştur. **Karanlık Kilise** freskoları resim sanatındaki ilerlemeleri göstermesi açısından önemlidir. Narteks kısmındaki küçük bir pencereden çok az ışık aldığı için bu kiliseye **Karanlık Kilise** adı verilmiştir. Kilisede yer alan freskolarında **Vaftiz, Başkalaşım, Kudüs'e Giriş, Son Akşam Yemeği, İbrahim Peygamber'in Misafirperverliği** gibi birçok dinsel konular resmedilmiştir. Konular; kilisenin duvarlar, kemerler ve tavanına ince bir işçilikle aktarılırken figürler oldukça detaylı ve gerçekçidir. Freskolarında çoğunlukla sarı, kahverengi, beyaz, kırmızı renkler kullanılmıştır (Görsel 2.24).

Görsel 2.24: Karanlık Kilise, Göreme

İtalya'daki **St. Apollinare (Apolinare)** mozaikleri, bu dönem resim sanatının özellikleri hakkında bilgi veren önemli bir örnektir. Yapıda konularını dinden alan birçok mozaik yer almaktadır. **Üç Krallar Mozaığı** bu örneklerden biridir. Mozaikte üç kralın kutsal bir kişiye sırayla hediyeler sunması tasvir edilmiştir. Profilden verilen figürler, dizleri üzerine nazik bir şekilde çökerken yüz ifadelerinde saygı ve sevgi hissedilir. Kral figürlerinin giydiği pelerin ve elbiseler çeşitli motifler ve değerli mücevherlerle süslenmiştir. Detaylı bir anlatım söz konusudur. Figürlerin bastığı zemin ve fon bitki motifleri ile bezenmiştir. Mozaiklerde kırmızı, mavi, kahverengi, beyaz ve yeşil renkler hâkimdir (Görsel 2.25).

Görsel 2.25: St. Apollinare Bazilikası Mozaikleri, İtalya

Mozaik süslemelerde kırmızı, mavi, sarı, yeşil en çok kullanılan renklerdir. Ayasofya'da yer alan **Sunu** adlı mozaikte tahtta oturan Meryem, kucağında İsa ve iki kral tasvir edilmiştir. Anlatımda Meryem ve iki kral başlarında birer **hale** ile verilmiştir. Kral Konstantin elinde şehri simgeleyen bir maket taşıırken Kral Justin-

Görsel 2.26: Sunu, Ayasofya, İstanbul

yen ise Ayasofya'yı tutmaktadır. Ellerinde tuttıkları bu şehir maketlerini Meryem'e vererek ona bağlılıklarını sunmaktadırlar. Mozaikte Meryem figürü ve bebek İsa cepheden, krallar ise, dörtte üç oranında cepheden tasvir edilmiştir. Yüzlerde sakin bir ifade görülmektedir. Kralların üzerindeki giysiler çeşitli desenlerle bezenmiştir. Perspektif kurallarının uygulanmadığı mozaikte çoğunlukla sarı, beyaz ve siyah renkler kullanılmıştır. Ayasofya'da yer alan bu mozaikte dikkat çeken başka bir özellik ise kullanılan altın levhalar (Görsel 2.26).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Orta Çağ, 375 yılında **Kavimler Göçü** ile başlayıp 1453 yılında **İstanbul'un Fethi** ile biten zaman dilimini kapsamaktadır. Orta Çağ'ın başlaması ile kralların gücü zayıflamış, kilise ve papazların gücü artmıştır. Küçük devletler ve feodal yapılar ortaya çıkarken siyasal, ekonomik ve sosyal hayatta yeni gelişmeler başlamıştır. Bu dönemde bilimsel düşünceler baskı altına alındığından bilimsel alanda çok az yenilik yapılmıştır. Eğitim veren kurumlar kapatılmış, bunların yerine manastırlarda **scola** adı verilen okullar açılmıştır. Manastırlar sadece eğitimi etki altına almamış, sanattaki gelişmeleri de etkilemiştir.

Orta Çağ'ın en önemli olayı Doğu'ya yapılan haçlı seferleridir. Müslümanların Kutsal Kudüs'ü ve Türklerin de İstanbul'u alması Hristiyan dünyasını tedirgin etmiştir. Buraların geri alınması amacıyla birçok haçlı seferi düzenlenmiştir. Yapılan bu seferler başarısız olsa da birçok tarihsel değişime yol açmıştır. Avrupa'da derebeylik sistemi çökmüş, krallar tekrar güçlenmiştir. Kiliselerin ve papazların toplumlar üzerindeki etkisi azalırken İslam kültürü etkisiyle **skolastik** düşünce sistemi zayıflamıştır. Yeni icatlar Rönesans hareketini geliştirmiştir. Coğrafi keşifler sonucunda özellikle deniz ticaretinde büyük gelişimler yaşanmıştır.

2.1.2. Roman Sanatı ve Özellikleri

Roman sanatı, 10 ve 13. yüzyıllar arasında Fransa'da doğmuş; Almanya, İspanya ve İngiltere'ye yayılmış; Bizans, Karolenj ve Otto sanatlarının birleşiminden oluşmuş bir Orta Çağ sanatıdır. Bu üsluba Roman sanatını andıran anlamında **Romanesk sanatı** da denir. Bu üslupta yapılan eserlerde bölgelere göre farklılıklar görülebilir.

Roman mimari eserleri arasında en önemli yeri, anıtsal boyutta yapılan katedraller tutmaktadır. Şatolar, kaleler ve saraylar bu dönemin diğer önemli mimari yapılarıdır. Bu dönemde yapılan mimari eserlerinin genel özellikleri şöyledir:

- Eserlerin yapımında taş malzeme kullanılmıştır.
- Cephelere çan kuleleri eklenmiştir.
- Cepheler çok katlıdır.
- Transept (bazilika planını dikey biçimde keserek kilise alanını haç işareti biçiminde vurgulayan çapraz nef) plan tipi uygulanmıştır.
- Katedraller üç nefli olup orta nef daha geniştir.
- Beden duvarları oldukça kalın tutulmuş ve bu duvarlara küçük pencereler yapılmıştır.
- Örtü sistemi çapraz tonozdur.
- Kullanılan sütunlar korint nizamındadır.
- Kemerler yuvarlak formludur.
- Koro kısmının altına kriptalar eklenmiştir.
- Dış cephelere **gül pencere (masswerk)** adı verilen pencereler konmuştur.

Görsel 2.27: Speyer Katedrali, Almanya

Almanya'daki Speyer (Şıpayer) Katedrali Roman sanatının özelliklerini gösteren önemli mimari örneklerindedir. Yapının dış cephesinde süslemelere çok yer verilmemiştir. Yapıya giriş, kemerli üç kapı ile sağlanmıştır. Ana portal üzerinde yer alan kemerli nişlere aziz heykelleri konmuştur. Bu kapıların üstünde kalan bölümde kemerli pencereler görülmektedir. Bu pencerelerden ortadaki gül pencere adı verilen dilimli bir yapıdadır. En üst bölüme ise kemerli pencere sıraları ile üçgen formlu bir alınlık yerleştirilmiştir (Görsel 2.27).

Görsel 2.28: Speyer Katedralinin iç görünüşü, Almanya

Transept planlı yapının içi üç nef ile bölünmüştür. Orta nef çapraz tonozla örtülü olup bu özelliği ile aynı dönemde yapılan diğer katedrallerden ayrılmaktadır. Orta nef iki katlıdır. Altta katta yuvarlak kemerlerle birleştirilmiş **arkad** adı verilen kemer dizilerine, üst katta ise pencere açıklıklarına yer verilmiştir. Bu iki bölüm arasına daha geç döneme ait resim panoları yerleştirilmiştir (Görsel 2.28). Katedralde iki apsisin olması ise yapının diğer bir önemli özelliğidir.

Belçika-Tournai (Turne) Katedrali, Almanya-Worms Katedrali, İngiltere-Murbach (Murbak) Benediktin Kilisesi ve Fransa-St. Trophime (Tğofim) Kilisesi Roman mimarisi özelliklerini yansıtan eserlerdendir bazılarıdır.

Roman resim sanatına ait çok az örnek günümüze kadar ulaşabilmiştir. El yazmaları, ikonlar ve minyatürler Roman resim sanatı ile ilgili bilgi alınabilecek eserlerdir. Kilise duvarları ve sütun yüzeyleri dinî konuları içeren renkli resimler ve motifler ile bezenmiştir. Bu eserlerin amacı dinsel konularda insanları bilgilendirmektir. Dinsel konular verilirken önemli figürler vurguyu artırmak amacı ile daha büyük resmedilmiştir.

Görsel 2.29: İsa'nın Göğe Yükselişi, St. Frediano Bazilikası, İtalya

İtalya'daki **St. Frediano (Fridiyano) Bazilikası**'nda İsa'nın göğe yükselişi tasvir edilmiştir. Kompozisyon iki yatay pano hâlinindedir. Üstteki panoda İsa bir taht üzerinde oturmaktadır. Yanda iki kanatlı melek simetrik olarak yerleştirilmiştir. Altta panoda on iki havari tasvir edilmiştir. Altı kişilik iki grup hâlinde verilen havariler ayakta durmaktadır. Resimde hareketli bir anlatım görülür. Tüm figürlerin tasviri cephe-dendir. Kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve beyaz en çok kullanılan renklerdir. Kompozisyon üzerinde çeşitli bezemelerin olduğu bir bordürle çevrelenmiştir (Görsel 2.29).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Roman sanatının ilk dönemlerinde putperestliği çağrıştırdığı için heykel ve kabartma eserlerin yapılmasına izin verilmemiştir. Bu yüzden resimde olduğu gibi çok az esere rastlanmıştır. Roman sanatının son döneminde heykel ve kabartma sanatı Fransa'da gelişmeye başlamış ve diğer ülkelere de yayılmıştır. Yapılan eserler resim sanatında olduğu gibi süslemeden çok, bilgilendirme amaçlı yapılmıştır. Yapıların dış cephe-lerinde yer alan bu iki boyutlu eserlerde genellikle kutsal konular işlenmiştir.

Fransa'da **Notre Dame La Grande (Nötr Dam Le Girond) Manastırında** yer alan eserlerde kutsal figürler yuvarlak kemerli panolar içine yerleştirilmiştir. Figürlerin yüz ve vücut hatlarında detaylara dikkat edilme-miştir. Ayakta tasvir edilen bu figürlerde detaylı bir anlatım görülmez. Yüz, vücut ve giysilerde ayrıntılara dikkat edilmemiştir. Figürlerin etrafında yer alan kemer yüzeyleri de çeşitli bezemeler ile süslenmiştir (Gör-sel 2.30).

Görsel 2.30: Notre Dame La Grande, Fransa

2.1.3. Gotik Sanat ve Özellikleri

Gotik kelimesinin kökeni bir İskandinav kavmi olan Gotlara dayanır. Sanat akımı olarak Fransa'da gelişmiştir. Gotik üslubun gelişmesinde merkezi krallıkların güçlenmesi, ticaretin gelişmesi ve yeni mimari tekniklerin icadı etkili olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda büyük katedraller yapılmıştır. Ayrıca varlıklı kişiler büyük katedrallerin yapılmasına destek olmuşlardır.

Gotik Dönem'in genel özellikleri şunlardır:

- Dinsel mimariye önem verilmiştir.
- Yapıların cephelerine sivri kuleler eklenmiştir. Böylece gökyüzüne ulaşması hedeflenmiştir.
- Gotik yapılarda süsleme unsurları artmıştır. Karmaşık ve birbirine geçmiş doğal şekillerden elde edilen zengin bir süsleme tarzı kullanılmıştır.
- Binalar yükseldikçe artan ağırlık sorununu çözmek için bina yükünü yaymayı sağlayan payandalar yapılmıştır. Bu payandalar aynı zamanda yapıları dekoratif ve estetik bir görünüm kazandırmıştır.
- Pencereler ve açıklıklar ön plana çıkmıştır. Yapılarda duvarlar neredeyse ortadan kaldırılmış ve geniş açıklıklar ile doğal ışık içeri alınmıştır.
- Işık daha da önemli hâle gelmiştir. Vitray pencerelerden içeri giren ışık, kiliseler içerisinde ruhani havayı artırmıştır.
- Önceki dönemlerde sade olan cephelerde süslemeli geniş kapılar, çok sayıda heykel ve kabartma kullanılmıştır.
- Cephenin tam ortasına gelen renkli camlarla yapılmış dinî resimlerin yer aldığı yuvarlak gül pencereler, bu üslubun diğer önemli özelliklerinden biridir.

Gotik sanatın ilk mimari örneği Fransa'daki **St. Denis (Dönis) Kilisesi**dir. Yapının cephe bölümünde fazla süsleme unsuruna yer verilmemiştir. Yapıya girişler, yuvarlak kemerli kapılarla sağlanmıştır. Kemerlerin üzerindeki şeritler kabartma tekniğinde yapılmış kutsal figürlerle bezenmiştir. Gül pencere ve en üstte yer alan tek kule cepheyi tamamlayan diğer mimari elemanlardır (Görsel 2.31).

Yapının iç mekânı neflerle ayrılmıştır. Yan neflere göre daha yüksek olan orta nef, çapraz tonozlarla örtülmüştür. Orta nefi, yan neflerden ayıran sütunların üst bölümü ise kutsal konu ve figürlerin yer aldığı renkli vitraylarla donatılmıştır. Nefleri oluşturan sütun yüzeyleri yivli olup süsleme unsuru kullanılmamıştır (Görsel 2.32).

Görsel 2.31: St. Denis Kilisesi, Fransa

Görsel 2.32: St. Denis Kilisesinin iç görünüşü, Fransa

2. ÖĞRENME BİRİMİ

İtalya'daki Duomo (Dumo) di Milano Katedrali, Gotik mimari cephe düzenlemesiyle dikkat çekmektedir. Dikey olarak beş bölüme ayrılmıştır. Cephede yer alan gül pencere dışındaki pencereler yuvarlak kemerlidir. Cephenin çeşitli bölümlerine melek, aziz ve fantastik figürlerin yer aldığı çok sayıda kabartma eserler yerleştirilmiştir. Gotik sanatın bir özelliği olan gökyüzüne ulaşma isteği üst bölümde yer alan sivri kulelerle sağlanmıştır. Yapının dış kısmı çatı ve duvar ağırlığını taşımak amacıyla çok sayıda payanda ile desteklenmiştir. Bu yüzden pencere açıklığı yapılacak alan kalmamış ya da çok küçük pencereler yapılmıştır (Görsel 2.33). Katedralin iç kısmında yer alan orta nef oldukça yüksek bırakılmıştır. Yivli sütunlar, çapraz tonoz örtüsü ve apsis kısmına yerleştirilmiş kutsal kişileri tasvir eden heykeller ile yine bu kısımda yer alan vitraylar diğer mimari özellikleri oluşturmaktadır (Görsel 2.34).

Görsel 2.33: Duomo di Milano Katedrali, İtalya

Görsel 2.34: Duomo di Milanonun iç görünüşü, İtalya

Gotik mimari özelliklerin bir arada görülebileceği yapılardan birisi de Fransa'daki **Notre Dame (Notur Dam) Katedrali**dir. Katedrale giriş, ortadaki daha yüksek olan üçlü bir portalla yapılıdır. Portalların üzerindeki frizlere kutsal kişileri tasvir eden kabartmalar yerleştirilmiştir. Gül pencere, kemerli pencereler ve iki kule cepheyi tamamlayan diğer mimari unsurlardır (Görsel 2.35.) Dikdörtgen planlı yapı üç neflidir. Ortadaki nef, yan neflere göre daha yüksektir. Katedralin dış duvarları destek amaçlı payandalar ile desteklenmiştir (Görsel 2.36).

Görsel 2.35: Notre Dame Katedralinin ön cephesi, Fransa

Görsel 2.36: Notre Dame Katedralinin dış cephesi, Fransa

Katedralin iç kısmı üç katlıdır. İlk katta sivri sütunlu nefler, ikinci katta yuvarlak kemerlerin kullanıldığı galeriler yer alırken üçüncü kata ise vitraylı büyük pencereler yerleştirilmiştir. Örtü sistemi kaburgalı haç tonozdur (Görsel 2.37).

Görsel 2.37: Notre Dame Katedralinin iç görünüşü, Fransa

Almanya-Köln Katedrali, İtalya-Milano Katedrali, İngiltere-Canterbury (Kantırböri) Katedrali, Çekya-Old Town Bridge Tower, Fransa-Saint-Denis Bazilikası diğer Gotik mimari örneklerindendir.

Gotik heykel ve kabartma sanatı mimariye bağlı olarak gelişmiştir. Örneklerine katedral ve kiliselerin giriş bölümleri ile duvarlarında rastlanır. İlk dönem eserlerinde figürler hareketsiz ve gerçekçilikten uzaktır. Vücut ölçülerine ve giysi detaylarına önem verilmemiştir. Daha geç dönem örneklerinde ise bunların yerini gerçekçi ve hareketli figürler almıştır. Fransa'daki Notre Dame Katedrali portalı kabartma eserleri ile dikkat çeken önemli bir yapıdır. Kabartma eserler, portalin yan taraflarına üstteki frizlere ve alınlık bölümüne özenle yerleştirilmiştir. Kompozisyonlarda kutsal figürler ve konulara yer verilmiştir (Görsel 2.38).

Görsel 2.38: Portal, Notre Dame Katedrali, Fransa

2. ÖĞRENME BİRİMİ

2.2. RÖNESANS DÖNEMİ AVRUPA SANATI

Rönesans kelimesi İtalyanca **yeniden doğuş** anlamındadır. Rönesans sanat anlayışı 15. yüzyılda İtalya'da başlamış; Fransa, Almanya ve İngiltere başta olmak üzere tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Rönesans anlayışı mimari dışında edebiyat, resim, heykel sanatı yanında bilim ve teknikte de birçok yeniliklerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Rönesans hareketinin başlamasının nedenleri şunlardır:

- İstanbul'un fethi ile yeni bir çağın başlaması
- Matbaanın icat edilmesiyle bilimsel ve düşünsel yayınların artması
- Pusulanın icadıyla yeni ülkelerin keşfi
- Haçlı seferleri sonunda skolastik düşünce sisteminin yıkılması
- Arap, Yunan ve Roma eserlerinin tercüme edilerek bu toplumların kültürel anlayışlarının Avrupa'da yayılması
- Zengin ailelerin (Medici ailesi gibi) sanatı ve sanatçıları desteklemeleri

2.2.1. Rönesans Dönemi Mimari, Heykel ve Resim Sanatı

Rönesans mimarisi 15. yüzyılın başlarında İtalya'nın Toscana Bölgesi'nde ortaya çıkmış ve daha sonra 16. yüzyılın ortalarına doğru Fransa, Almanya, İngiltere başta olmak üzere tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Yapılan mimari eserlerde genellikle taş, kubbelerde ise tuğla malzeme kullanılmıştır. Zaman zaman bazı yapıların cephelerinde dekoratif amaçlı tuğla ve taş malzemenin bir arada kullanıldığı görülmüştür. Sütun ve dekorasyonda ise mermer malzeme tercih edilmiştir. Yapıların inşasında yatay bir mimari kullanılırken plan tipi olarak dairesel ve kare formlar seçilmiştir. Üst örtü sisteminde çapraz tonoz yerine daha kolay uygulanan beşik tonoz kullanılmıştır. Pencerelede iç içe açılan kemerler görülür. Sütun, saçak ve üçgen alınlık gibi mimari öğeler birlikte veya ayrı olarak kullanılmıştır. Yatay silmeler kullanılarak yapılarda çok katlı ve yüksek bir izlenim yaratılmıştır.

Rönesans hareketi, mimarinin yanında resim anlayışında da yenilikler yaşatmıştır. İnsan bedeni titizlikle incelenmiş, öğrenilen bilgiler resimlere ustalıkla yansıtılmıştır. Anlatımlarda dinsel konuların yanında tabiata ve sanatçıların duygu yansımalarına yer verilmiştir. Figür-mekân ilişkisi sağlanmıştır. Perspektifte matematiksel bir hesaplama kullanılmıştır. Işığın, figür ve eşyalar üzerinde yaptığı etkilere dikkat edilmiştir.

Rönesans heykel sanatı mimariye bağımlı olarak gelişmiş ancak bağımsız heykellere de rastlanmıştır. Rönesans Dönemi heykeltıraşları insan anatomisini detaylı bir şekilde incelemişlerdir. İnceleme sonucunda edindikleri bilgileri eserlerinde yansıtılmışlardır. Heykelde konular kutsal sahneler, melekler, azizler ve mitolojik olaylardır. Soylulara ait atlı heykeller ve büstler de yapılmıştır. Heykellerdeki figürler gerçekçidir. Üç boyutlu yapılan heykellerde oran ve orantıya dikkat edilmiştir. Heykeller; binaların alınlıklar, kiliselerin sunakları, sivil yapılar ve kent alanlarına yapılmıştır. Perspektifin kullanılmasıyla kalabalık kompozisyonda heykeller de görülür. Rönesans Dönemi yapılan heykellerde genellikle mermer ve tunç malzeme kullanılmıştır.

2.2.2. Rönesans Dönemi Sanatçıları ve Eserleri

Filippo Brunelleschi [(Filipo Brunelleski) (1420-1436)]: Rönesans sanatının başlatıcısı olarak kabul edilen sanatçı; kuyumculuk, heykeltıraşlık ve mimarlık eğitimleri de almıştır. Floransa Vaftizhanesinin kapıları için açılan yarışmayı Gilberti'nin kazanması üzerine tamamen mimariye yönelmiştir. Gotik sanatın tüm özelliklerini bilen sanatçı, yeni yöntemler arayışına girmiştir. Floransa Katedralinin anıtsal kubbesinin yapımında uygulanan teknik tamamen Brunelleschi'nin buluşudur. Yapıların kubbe ile örtülmesi ilk defa bu eserde denenmiştir. **Pazzi Şapeli, Öksüzler Yurdu, Pitti Sarayı ve San Lorenzo Kilisesi** Brunelleschi'nin eserlerinden bazılarıdır.

Floransa Katedralinin yapımı sırasında birçok mimar görev almıştır. Mimar Arnolfo di Cambio'nun (Kambiyoyu) başlattığı çalışmalar, Giotto, Francesco Talenti ve Giovanni di Lapo Ghini (Ciani di Lapo Cini) ile devam etmiştir. Kubbenin Filippo Brunelleschi tarafından bitirilmesi ile yapı hizmete açılmıştır. Haç planlı yapıda haç kollarına yarım daire planlı **şapeller** eklenmiştir. Katedralin kırmızı tuğladan yapılmış kubbesi sekizgen bir kasnak üzerine oturtulmuş ve dilimli bir formdadır. Kubbeye eklenen iki çeyrek kubbe (eksedra) ile üst örtü sisteminin destek ve direnci artırılmıştır (Görsel 2.39).

Katedralin dış cephesinde birçok süsleme unsuru bir arada verilmiştir. Kullanılan malzeme pembe, beyaz ve yeşil renkli mermerdir. Katedralin portalları sivri kemerlidir. Üstlerindeki frizler kabartma heykeller ile bezelidir. Orta portalın yan nişlerine iki boyutlu heykeller yerleştirilmiştir. Üç gül pencere ile içinde heykellerin olduğu kemerli nişler göze çarpan diğer süslemelerdir. Katedralin tek çan kulesi binadan bağımsızdır. Çan kulesi meşhur ressam Giotto tarafından tasarlanmıştır. Kare planlı kulenin her cephesinde farklı sanatçıların farklı çalışmaları vardır. Orta Çağ'ın önemli karakterleri tasvir edilmiştir. Batı cephesinde kutsal kişiler ve çeşitli mucitler betimlenmiştir. Güney cephe tasvirlerinde şövalyeler ve hukuk adamları yer almıştır. Doğu cephede ise tarım ve hayvancılıkla uğraşanların yanında önemli bilim insanları verilmiştir. Kuzey cephenin tasvirlerinde ise müzisyen, ressam ve heykeltıraş gibi sanatçılar görülmektedir. Çan kulesinin üst katında eşkenar dörtgen panolar içerisindeki rölyeflerde inanç, umut, hayırseverlik ve ihtiyat, adalet, itidal ve azim gibi temel erdemler işlenmiştir (Görsel 2.40).

Görsel 2.39: Floransa Katedrali, İtalya

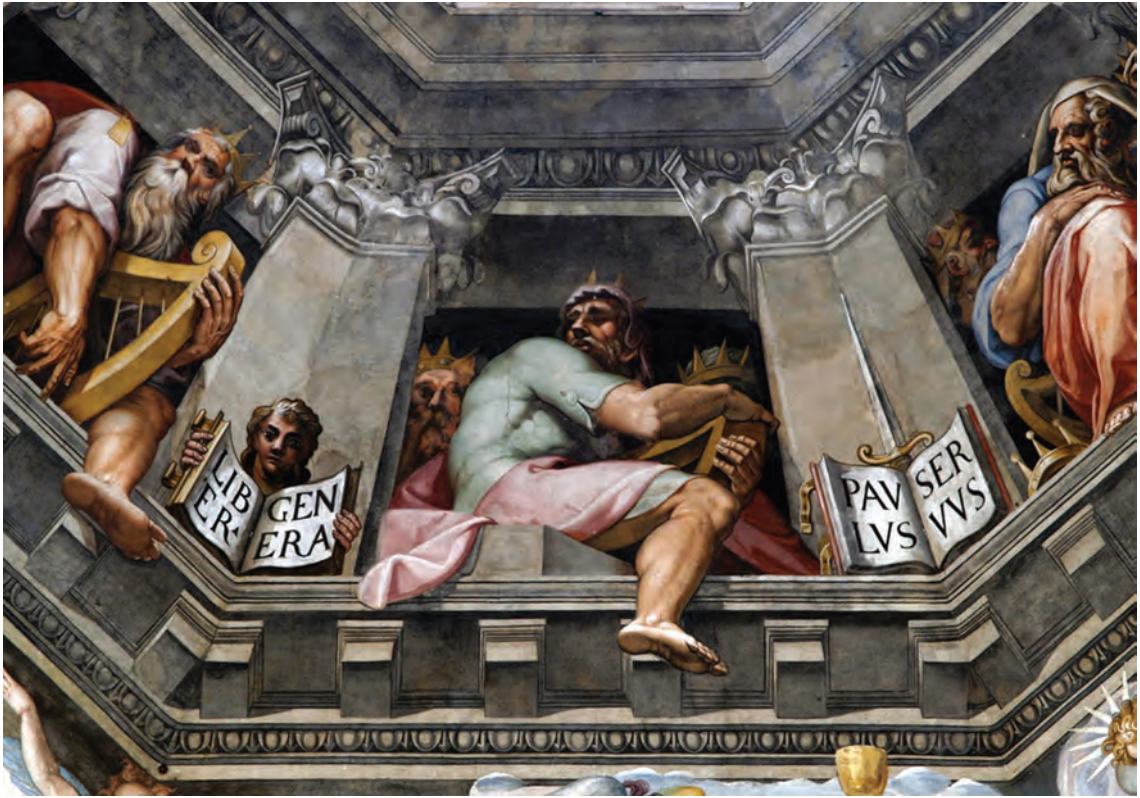
Görsel 2.40: Floransa Katedralinin dış cephesi ve çan kulesi, İtalya

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Dışı oldukça zengin süslemelere sahip olan katedralin içi ise çok sadedir. Avrupa'daki diğer Orta Çağ kiliselerinin içi ise genellikle ikona, fresk ve vitraylarla süslüdür. Yapının çeşitli desenlerin yer aldığı mermer zemini dikkat çekicidir. **Floransa Katedrali'nin** iç duvarları düz ve boştur. Herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmaz. Nefleri oluşturan sütun dizileri yivli olup yuvarlak kemerler ile birleştirilmiştir (Görsel 2.41). Üst örtü sistemi haç tonoz olan yapının süslemeleriyle en dikkat çekici yeri, kubbe freskleridir. Giorgio Vasari yaptığı **Son Yargı** adı verilen freskolarda ölümden sonraki yaşamı anlatmıştır. Gerçek insan figürleri yanında fantastik figürlere de yer verilmiştir. Perspektif kurallarının uygulandığı betimlemelerde renkli ve hareketli bir anlatım hâkimdir. Kubbe kasağından başlayan kompozisyonlar aydınlık penceresine kadar devam etmektedir (Görsel 2.42).

Görsel 2.41: Floransa Katedralinin iç cephesi, İtalya

Görsel 2.42: Floransa Katedralinin kubbe freskleri (detay), İtalya

İtalya-St. Petrus Bazilikası, Vatikan, İtalya-Uffizi Müzesi, Fransa-Champord (Şamport) Şatosu, İtalya-St. Lorenzo Bazilikası, İtalya-Pitti Sarayı, Schwerin (Şiverin) Sarayı dönemin diğer önemli mimari eserleri arasındadır.

Leon Battista Alberti (1404-1472): İtalya doğumlu sanatçı, Rönesans Dönemi öncü mimarlarından. Bologna Üniversitesinde hukuk öğrenimi gören Alberti, eğitimini yarım bırakarak mimarlığa yönelmiştir. Mimarlık dışında heykel sanatı ile de uğraşmıştır. Antik Çağ'a ait mimari eserleri incelemiş ve bu eserlerde uygulanan mimari teknikleri kendi geliştirdiği tekniklerle birleştirmiştir. Eserlerinde oran ve orantıya önem veren sanatçı, resim ve mimari üzerine yazdığı kitaplar ile de tanınmaktadır. **Santa Maria Novella Kilisesi, St. Petrus Kilisesi, Rucellai (Rucelli) Sarayı** sanatçının bazı önemli eserlerindedir.

Rucellai Sarayındaki gösterişli cephesi ile Rönesans mimarisi özellikleri gösteren önemli bir yapıdır. Sanatçı, bu sarayı Roma mimarisinden esinlenerek yapmıştır. Saray düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Üç katlı yapının giriş bölümünde dikdörtgen kapı ve pencereler vardır. İkinci ve üçüncü katların cepheleri pencereler ile süslenmiş, pencere kenarları kemer formu verilen taş malzeme ile örülmüştür (Görsel 2.43).

Görsel 2.43: Rucellai Sarayı, İtalya

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Raffaello Sanzio (1483-1520): Ressam ve heykeltıraş olan İtalyan sanatçı Floransa'ya gitmiş. Da Vinci'nin eserlerini uzun süre inceleyerek kendi tarzını yaratmıştır. Eserlerinde hareketli ve değişik figürlerden oluşan kompozisyonlar hâkimdir. Birbirleriyle etkileşim hâlinde olan figürlerin duyguları, resimlerinde ön plandadır. Eserlerinde parlak renklerin kullanıldığı doğal anlatımlar görülürken perspektif ve ışık-gölge etkisi de önemli yer tutmaktadır. Resimlerde yer alan mimari unsurlar özenle çalışılmıştır. **Atina Okulu, Sistine Madonnası, Galatea (Galate) Zaferi, La Velata ve Bahçıvan Kız** önemli eserleri arasındadır.

Raffaello'nun **Atina Okulu** adlı tablosu Rönesans resim sanatının başyapıtlarındandır. Eser, Vatikan'da Papalık odalarından birinin içindedir. Freskte ünlü filozof ve bilim adamları tasvir edilmiştir. Arka planda Roma Dönemi mimari özellikleri gösteren bir kemer resmedilmiştir. Kemerin kenarlarındaki nişlerine büyük boyutlu heykeller konmuştur. Derinlemesine yerleştirilmiş üç kemer ve merdivenler perspektifi oluşturmuştur. Resmin sol tarafında müzik ve aritmetikle sağ tarafta ise geometri ve astronomi ile ilgilenenler tasvir edilmiştir. Ortadaki figürler dönemin ünlü filozoflarıdır. Figürler resme dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir. Ayrıntılar, renkler, figürlerin yüz ifadeleri ve giysi detayları ustalıkla yansıtılmıştır. Resimde ışığın figürler ve nesnelere üzerindeki etkisi fark edilir. Kemerlerdeki koyuluklar ve figürlerin zemine düşen gölgeleri göz önüne alındığında ışığın sağ taraftan geldiği gözlenmektedir. Kompozisyonda sarı, kırmızı, yeşil, beyaz ve mavi en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.44).

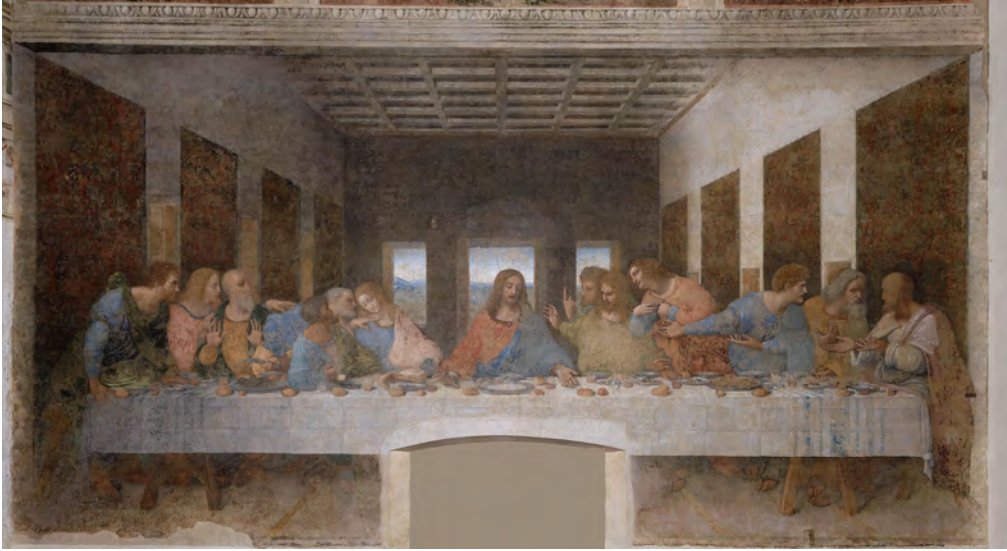

Görsel 2.44: Atina Okulu, Vatikan

Leonardo da Vinci (1452-1519): Okul yıllarında matematik ve geometriye olan ilgisiyle öğretmenlerinin dikkatini çeken sanatçı, resim çalışmaları da yapmıştır. Doğduğu Vinci kasabasından Floransa'ya gelerek çeşitli sanatçılardan sanat eğitimi almıştır. Işık ve gölgenin nesnelere üzerindeki etkisini ve perspektife olan etkilerini inceleyen sanatçı, insan ve hayvan anatomileri ile ilgili çalışmalar da yapmıştır. **Mona Lisa, Kakımlı Kadın, Tobias ve Angel (Tabyas ve Encil) Anghiari (Angiri) Savaşı, Son Akşam Yemeği** eserlerinden bazılarıdır.

Lenardo da Vinci'nin **Son Akşam Yemeği** resmi, Milano'daki **Santa Maria delle Grazie (Girezi) Manastırı** içindedir. Resimde İsa'nın havarileri ile bir masa etrafında yemek yemesi tasvir edilmiştir. Duvar üzerine tempera tekniği ile yapılan eserde ilk kez **sfumato (boyalı yüzeyler arasında yumuşak geçiş)** yöntemi denenmiştir. Resimdeki anlatımda her şey dengeli bir şekilde yerleştirilmiştir. Tüm figür ve nesnelere ayrıntılı verilmiştir.

Resmin merkezinde olan İsa, sakin bir ifadeyle bir masada oturmaktadır. İki tarafına yerleştirilen havarilerin bazıları otururken bazıları ise ayakta durmaktadırlar. Havariler üçlü gruplarla tasvir edilmişlerdir. Yüzlerde şaşkınlık, kızgınlık ve hayret ifadeleri görülmektedir. Geriye gidildikçe daralan duvarlar ve tavan süslemeleri ile perspektif sağlanmıştır. Dikdörtgen pencerelerden gökyüzü ve dağlar görülmektedir. Mavi, kırmızı, kahverengi, sarı kullanılan renklerden bazılarıdır (Görsel 2.45).

Görsel 2.45: Son Akşam Yemeği, Santa Maria Delle Grazie Manastırı, İtalya

Sandro Botticelli [(Botticelli) (1445-1510)]: Floransa'da doğan sanatçı gençlik yıllarında kuyumculukla uğraşmıştır. Sonradan resim sanatına ilgi duymuş dinî ve mitolojik konuları içeren resimler yapmaya başlamıştır. Resimlerinde genel olarak uçan ve coşkulu figürler dikkat çekmektedir. Uzun boyunlu, ince bedenli ve ciddi yüz ifadeleri taşıyan figürleri kullanmaya dikkat etmiştir. Güzellik ve zarafet duygusu resimlerinde

Görsel 2.46: Müneccim Kralların Tapınması, Uffizi Galerisi, İtalya

ön planda yer almaktadır. **Venüs'ün Doğuşu, İlkbahar Alegorisi, Venüs ve Mars ve İsa'nın Doğumu, Müneccim Kralların Tapınması** önemli eserlerinden bazılarıdır.

Botticelli'nin **Müneccim Kralların Tapınması** adlı tablosunda kralların İsa'ya hediye sundukları kutsal bir olay anlatılmaktadır. Tablonun merkezinde yer alan kutsal aile, gelen hediyeleri kabul etmektedir. Krallar saygı ile eğilirken eserdeki diğer figürler olayı ilgiyle izlemektedirler (Görsel 2.46).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Bazı figürler cepheden bazı figürler ise profilden verilmiştir. Resmin tamamında ayrıntılı bir tasvir görülmektedir. Perspektif, mimari yapının geriye gittikçe küçülen sütunları ve daha gerideki doğa betimlemeleri ile sağlanmıştır. Tabloda sarı, mavi, kırmızı renkler kullanılmıştır.

Jan van Eyck [(Yan Fan Eyk) (1390-1441)]: Hollanda doğumlu sanatçının hayatı ile ilgili bilgiler kısıtlıdır. Burgundy (Burgundi) Dükü'nün yanında saray ressamı olarak çalışan sanatçı; gravür, kostüm ve afiş tasarım çalışmalarında bulunmuştur. Resimlerde boyaya yağ karıştırılması ona ait bir buluştur. Bu buluş sayesinde boyaların yüzeylere daha kolay sürülmesi ve daha dayanıklı olması sağlanmıştır. Resimlerinde ışık ve gölge yansımalarına önem vermiştir. Figürlerin duygularını yüz ifadelerine yansıtabilen en önemli ressamdır. **Kilisedeki Madonna, Müjde, Arnolfi'nin Düğünü, Mistik Kuzu Tapınması** bilinen eserlerinden bazılarıdır.

Eyck, **Kırmızı Türbanlı Adam** tablosunda sanat çevrelerine göre kendi resmini tuvaline aktarmıştır. Tablonun merkezinde yer alan figür, sakin bir duruşla izleyicilere bakmaktadır. Koyu renklerin kullanıldığı resimde sadece elbisenin yaka bölümü, boyundaki kuşak ve baştaki örtü (türban) renklendirilmiştir. Yüze düşen ışık sayesinde yüz hatları aydınlatılmış ve bakışlara olan vurgu artırılmıştır (Görsel 2.47).

Görsel 2.47: Kırmızı Türbanlı Adam, Kraliyet Güzel Sanatlar Müzesi, Belçika

Lorenzo Ghiberti [(Giberti) (1378-1455)]: Floransa Katedrali Vaftizhane Kapıları için yaptığı eserler sanatçının tanınmasına yol açmıştır. Floransalı olan sanatçının eserlerinde kalabalık anlatımlar görülür. Anlatımlarında ışık ve gölge kullanımına dikkat etmemiştir. Doğa ile ilgili betimlemeler eserlerinde sık rastlanan bir özelliktir. Figürlerin birbiri ile olan etkileşimi eserlerde dikkat çekmektedir. Ghiberti'nin yaptığı eserlerde iyi bir doğa gözlemcisi olduğu fark edilmektedir. **Vaftizci Yahya, St. Matta St. Stephan, Floransa Katedrali Vaftizhane Kapıları** eserlerinden bazılarıdır.

Floransa Katedrali, vaftizhane kapılarında yer alan bronz malzemenin kullandığı kabartma eserler Lorenzo Ghiberti'nin eserlerindedir. İnsan figürleri kompozisyonun alt tarafına yığılmıştır. Hareketli bir anlatım hâkimdir. Arka planda yer alan tepede kutsal bir olay tasvir edilmiştir. Bitkiler ve çadır benzeri yapılar ile eserde perspektif sağlanmıştır. Giysilerdeki kıvrımlar ve vücutların aldığı şekiller detaylı bir anlatımın ürünüdür (Görsel 2.48).

Görsel 2.48: Floransa Katedrali, Vaftizhane Kapısı, İtalya

Donato Di Niccolò Di Betto Bardi [(Donato Di Nikkolo Di Berto Bardi) (1386-1466)]: Floransa doğumlu sanatçı **Donatello** olarak tanınır. Rönesans Dönemi'nin önemli heykeltıraşlarından. Eserlerini yaparken Ghiberti'nin sanat anlayışından etkilenmiştir. Mermer ve tunç heykellerinin dışında ahşap eserler de yapmıştır. Donatello heykel sanatçılığı yanında kuyumculuk ve resimle de uğraşmıştır. Eserlerinde insanın

anatomik yapısını incelemiş, edindiği bilgileri eserlerine yansıtmıştır. Sanat anlatışı ve eserleri ile diğer Floransalı sanatçılara örnek olmuştur. Sanatçının eserleri arasında **Davut, St. Georgius (Corcius), Judith (Cudit) ve Holofernes, Gattamelata Atlı Heykeli** sayılabilir.

Görsel 2.49: Gattamelata Atlı Heykeli, İtalya

Padova'daki **Gattamelata Atlı Heykeli**, Rönesans heykel sanatının ilk atlı heykeli olması yanında Donatello'nun yaptığı en büyük heykel olma özelliğini de taşımaktadır. Heykelin yapımında bronz malzeme kullanılmıştır. Dik bir şekilde ata oturan süvari figürü elinde bir asa tutmaktadır. Figürün belindeki kılıç, ayaklardaki mahmuzlar, atın koşum takımları ve kasları ayrıntılı bir işçilikle verilmiştir (Görsel 2.49).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Buonarroti Michelangelo [(Bonarotti Mikelancelo) (1475-1564)]: Floransalı olan sanatçı genç yaşlarda fresko eğitimi almıştır. Daha sonraki yıllarda Lorenzo adlı bir ustanın yanında çalışarak heykeltıraşlığa yönelmiştir. Sanatçının eserleri büyük boyutludur. Ayrıntılı anlatımlara yer verilmiştir. Eserlerinde duygusal ifadeler, vücut hareketlerine yansıtılmıştır. Bu, sanatçının eserlerinde görülen en önemli özelliktir. **Davut Heykeli, Cascina (Kaskina) Savaşı, Musa Heykeli, Pieta Heykeli** eserlerinden bazılarıdır.

Vatikan'da **San Peters Bazilikası** içindeki **Pieta Heykeli** Rönesans Dönemi heykel sanatını yansıtan önemli örneklerdendir. Michelangelo mermer malzeme kullanarak yaptığı bu eserinde İsa'nın çarmıhtan indirildiği anı tasvir etmiştir. Hüzünlü bir havanın hâkim olduğu eserde İsa, Meryem'in kucağında yatar şekilde tasvir edilmiştir. Meryem başı öne eğik İsa'ya bakmaktadır. Giysi kıvrımlarında ve figürlerin anatomik yapılarında gerçekçi bir anlatım görülmektedir (Görsel 2.50).

Görsel 2.50: Pieta Heykeli, St. Peters Bazilikası, İtalya

2. ETKİNLİK

Verilen görseli (Görsel 2.51) inceleyerek/çözümleyerek elde ettiğiniz bilgileri noktalı yerlere yazınız.

Görsel 2.51: Donatello Heykeli, Orsanmichele Kilisesi, Floransa

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ÖĞRENME BİRİMİ

2.3. MANİYERİZM, BAROK VE ROKOKO DÖNEMLERİ SANATI

2.3.1. Maniyerizm Dönemi'nin Sanat Özellikleri

1520-1580 yılları arasında Avrupa'da yaşanan toplumsal sorunlar sanatı etkilemiştir. Sanatçılar, Rönesans etkisinden uzaklaşmaya başlamış, yeni üslup arayışlarına girmişlerdir. Bu geçiş döneminin ismi **Maniyerizm** olarak adlandırılmıştır. Maniyerizm Dönemi'nde belli bir üslup yaratılmamıştır. Tam bir karmaşa hâkimdir.

Dönemin sanatçıları, eserlerine bireysel yorumlar katmış ve sanatçılar arasında ortak bir sanat anlayışı geliştirilememiştir. Bu dönemin eserlerinde görülen figürler adeta havada uçuyor izlenimi vermekte olup hareketli ve narin bir yapıda tasvir edilmiştir. Vücutlar kıvrımlı, bol ve kabarık giysiler içinde gösterilmiştir. Figürlerin ifadelerinde huzursuzluk, umutsuzluk ve gerilim hissedilmektedir. Bu dönemin eserlerinde ağırlıklı olarak soğuk renkler tercih edilmiştir.

2.3.2. Maniyerizm Dönemi'nin Sanatçıları ve Eserleri

Michelangelo Bounarotti [(Mikelanj Bunarotti) (1475-1564)]: Maniyerizm Dönemi'nin en önemli temsilcisi sayılan sanatçı Floransa doğumludur. Sanatçı dönemin ünlü sanatçılarından fresko eğitimi almıştır. Lorenzo adlı bir heykeltıraştan aldığı derslerden sonra heykel sanatına yönelmiştir. Bounarotti'nin eserlerinde Yunan sanatı etkileri görülür. Kalabalık figürler, canlı renkler eserlerinin başlıca özellikleridir. **Musa ve Esir Heykeli, Davut Heykeli, Merdivendeki Meryem ve Sistine Freskleri** tanınmış eserlerinden bazılarıdır.

Bounarotti; **Sistine Şapeli**'ndeki fresklerinde dünyanın yaratılışı, ay ve güneşin yaratılışı ile insanın yaratılışı gibi olaylar tasvir etmiştir. Bu fresklerin yapımı dört yıla yakın sürmüştür. Fresklerdeki kompozisyonlar geometrik panolar içine özenle yerleştirilmiştir. Panolar arasına ise üzeri heykellerle bezeli sütun resimleri yerleştirilmiştir. Bazı kompozisyonlarda birkaç figür kullanılırken bazı kompozisyonlarda içerikten dolayı kalabalık figürlere yer verilmiştir. Kahverengi, sarı, beyaz, mavi resimlerde en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.52).

Görsel 2.52: Tavan Freskleri, Sistine Şapeli, Vatikan

El Greco (1541-1614): İspanyol sanatçı Maniyerizm Dönemi'nin önemli ressamlarından. Dinî konuları kendine göre yorumlayıp eserlerine yansıtmıştır. Dramatize anlatımlar, ince uzun figürler, abartılı renk seçimleri, koyu ve kalın konturlar eserlerinde görülen başlıca özelliklerdir. Eserlerinden bazıları **Orgaz Kontu'nun Gömülmesi, Toledo Manzaraları, Çobanların Tapınması, Son Akşam Yemeği**'dir.

El Greco, **Toledo Manzaraları** adlı eserinde Toledo şehrinin uzaktan görünüşünü resmetmiştir. Şehir bir tepenin üzerindedir. Doğa betimlemeleri arasında şehri çevreleyen surlar görülmektedir. Şehir tabloda küçük verilirken büyük bir alan doğaya ayrılmıştır. Koyu renklerin tercih edildiği resimde fırtınalı bir gökyüzü betimlenmiştir. Uzaktan görülen dağlar ve şehir, perspektif kurallarının uygulandığını göstermektedir. Yeşil, sarı, beyaz mavi ve lacivert tabloda en sık kullanılan renklerdir (Görsel 2.53).

Görsel 2.53: Toledo Manzaraları, İtalya

2.3.3. Barok Dönem'in Sanat Özellikleri

16. yüzyılda başlayıp 18. yüzyıla kadar devam eden Barok sanat, akımı İtalya'da ortaya çıkmıştır. **Barok** Portekizce **düzenli olmayan inci** anlamına gelir. Avrupa'da yaşanan reform hareketlerine karşı doğmuştur. Barok Dönem'in mimari eserlerinde dış ve iç büyük yüzeylere sahip, abartılı süslemelerin kullanıldığı büyük boyutlu binalar yapılmıştır. Görkemli heykeller, fıskiye havuzlar, devasa bahçeler, süslü ve göz alıcı salonlar, duvar işlemleri, tanrı ve mitoloji konulu resimler mimariyi tamamlayan diğer unsurlardır. Bu dönemde yapılan binalar bir güç gösterisi olarak kullanılmıştır. İmparatorlar, krallar ve papalar yaptırarak gösterişli saraylar ile halkı etkileyebilmek için birbirleriyle yarışmışlardır.

2.3.4. Barok Dönem'in Sanatçıları ve Eserleri

Giacomo Barozzi Da Vignola [(Cakomo Barozzi Da Vinyola) (1507-1573)]: İtalyan sanatçı 16. yüzyılın en önemli mimarlarından. Mimari alanda birçok kitap yazmıştır. Dinî yapılar dışında birçok mimari eseri tasarlamış ve inşa etmiştir. **Villa Lante, Villa Farnese, St. Petrus Bazilikası, Gesu Kilisesi** en bilinen eserleridir.

Giacomo Barozzi da Vignolala tarafından Roma'da yapılan **Gesu Kilisesi** Barok Dönem'in önemli mimari eserlerindedir. Kilise dikdörtgen bir planda inşa edilmiştir. Üst örtü sistemi beşik tonozdur. Apsis kısmına şapeller eklenmiştir. Kilisenin cephesi gömme ayaklar, nişler, silmeler ve alınlıklarla zenginleştirilmiştir. Ana portalin üst bölümünde yer alan nişlere simetrik olarak aziz heykelleri yerleştirilmiştir. Cephedeki en önemli öğelerden biri de iki yandaki alçak bölümleri yüksek orta bölüme birleştiren büyük boyutlu volütlerdir (Görsel 2.55). Kilise mimarisıyla sonraki dönemlerde yapılacak birçok kiliseye ilham kaynağı olmuştur. Kilisenin apsis kısmı konularını kutsal olaylardan alan zengin fresklerle süslenmiştir (Görsel 2.56).

Görsel 2.55: Cephe süslemeleri, Gesu Kilisesi, İtalya

Görsel 2.56: Apsis süslemeleri, Gesu Kilisesi, İtalya

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Francesco Borromini (1599-1667): İtalyan sanatçı mimarlığa taş ustası olarak başlamıştır. Dönemin mimarlarından olan Moderno'nun yanında çalışarak kendini geliştirmiştir. Eserlerinde dalgalı formlara, hareketliliğe ve alışılmadık formlara önem vermiştir. Yapı planlamalarında geometrik formları kendine özgü bir mimariyle geliştirmiştir. Mimari eserleriyle Rokoko Dönemi eserlerini de etkilemiştir. **Alessandrina (Alessandrina) Kitaplığı, San Carlo Kilisesi, Spada Sarayı** eserlerinden bazılarıdır.

Mimar Borromini tarafından tasarlanan **San Carlo Kilisesi** Barok sanat anlayışını gösteren en önemli yapılarıdır. Taş malzemenin kullanıldığı yapının dış yüzeyi adeta bir tiyatro dekoru gibidir. İçbükey duvarlar, korint nizamında gömme sütunlar cephede dikkat çeken mimari elemanlardır. Cephenin üst kısmında yer alan büyük bir madalyon pano ve altındaki kabartma süslemeler diğer süsleme unsurlarını oluşturur (Görsel 2.57). Yapının iç bölümünde en dikkat çeken yer kubbedir. Ortada yer alan büyük kubbeye yarım kubbeler eklenmiştir. Bu kubbelerin içi desenli ve geometrik panolarla bezenmiştir (Görsel 2.58).

Görsel 2.57: San Carlo Kilisesinin dış cephesi, İtalya

Görsel 2.58: Kubbe, San Carlo Kilisesi, İtalya

Paris'teki **Versay Sarayı** Barok Dönem sivil mimarisinin en önemli örneklerindedir. Yapı, mimar Louis La Vau (Lui La Vu) ve Jules Hardouin-Mansart'ın (Jul Ardvan Mansard) ortak çalışmasıyla inşa edilmiştir. İç dekorasyonunda Charles le Brun (Çarle lö Bğön), en az saray kadar görkemli olan bahçelerde ise peyzaj mimarı André Le Notre (Ondre le Nötr) görev almıştır. Avrupa'nın en büyük sarayı olan yapı, av köşkü olarak tasarlansa da zamanla yapılan eklemelerle büyütülmüş ve saraya dönüştürülmüştür. Sarayın 540 metrelik cephesi yatay bir formda üç katlı bir düzendedir. İlk iki katta yuvarlak kemerli çok sayıda pencere açıklığı bırakılmıştır. Orta katın merkezinde ve iki yanında simetrik olarak iyon nizamında sütunlu bir düzenleme fark edilir. Bu bölümün sütun aralarına ve üstlerine üç boyutlu heykeller konmuştur. En üstte yer alan çatı kenarları da değişik heykel grupları ile taçlandırılmıştır (Görsel 2.59).

Görsel 2.59: Versay Sarayı, Fransa

Yapının iç bölümünde birbirinden farklı özelliklere sahip çok sayıda salon görülür. Bu odalardan özellikle **Aynalı Salon** süsleme özellikleri ile dikkat çekicidir. Salon adını içinde bulunan on yedi (17) aynadan almıştır. Salon; mermer, bronz, pirinç ve bakır malzemelerin kullanıldığı birçok eser ile dekore edilmiştir. Odanın tavan kısmı çeşitli konuları içeren freskolarla bezenmiştir. Salonun zemininde büyük ve kemerli pencerelerden gelen ışığın yansıtılması için açık yeşil mermer malzeme kullanılmıştır (Görsel 2.60).

Görsel 2.60: Aynalı Salon, Versay Sarayı, Fransa

İspanya-Madrid Kraliyet Sarayı, Almanya-Rezidans Würzburg, İngiltere-San Paul Katedrali, Avusturya-Karl Kilisesi, İngiltere-Blenheim (Bilenheim) Sarayı Barok Dönem'in önemli mimari eserlerinden bazılarıdır.

Barok Dönem heykellerin yapımında mermer, tunç ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Heykeller; şehir meydanlarını, kiliselerin içini, saray bahçelerini, büyük çeşme ve havuzları süsleme amacıyla yapılmıştır. Barok heykel eserlerde konular din ve mitolojiden alınmıştır. Heykel figürleri son derece hareketlidir. Vücut ve giysiler gerçeğe yakındır. Figürlerin yüz ifadelerinde görülen heyecan, korku ve şiddet gibi ifadeler abartılmıştır.

Lorenzo Bernini (1598-1680): İtalya doğumlu olan Bernini, heykel sanatçısı olması yanında resim ve mimarlıkla da uğraşmıştır. Roma'da yapılan eserlerin çoğu ona aittir. Sanatçı kendi tasarladığı eserleri çırakları ile çalışarak yapmıştır. Eserlerinde coşkulu ve duyguların öne çıktığı anlatımlar görülür. Detaycılık, ışık gölge yansımalarına verilen önem eserlerinin genel özellikleridir.

Triton Çeşmesi, Apollon ve Daphne (Dafne), Proserpina'nın Kaçırılışı, Dört Nehir Çeşmesi, Kral Louis XIV'in Atlı Heykeli önemli eserleri arasındadır.

Görsel 2.61: Kral Louis XIV'in Atlı Heykeli, Versay Sarayı, Fransa

Lorenzo Bernini'nin yaptığı **Kral Louis XIV'in Atlı Heykeli** Versay Sarayı bahçesindedir. Barok Dönem heykel sanatının özelliklerini gösteren önemli örneklerdendir. Bronz malzemenin kullanıldığı eserde ayrıntılı bir işçilik görülür. Figürlerin vücut formları aslına uygun bir biçimde zarif bir şekilde tasvir edilmiştir. Atın kuyruğunda ve yelesinde abartılı bir tasvire gidilmiştir. Figürlerin üzerindeki kıvrımlar ışık gölge etkisini artırmıştır. Atın alt kısmında yer alan alev dalgalarına benzeyen şekiller ile heykelin dengesi sağlanmıştır (Görsel 2.61).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Andreas Schlüter [Andres Şlüter (1664-1714)]: Hamburg doğumlu sanatçı kısa bir süre Alman saray heykeltıraşı olarak çalışmıştır. İtalya'ya yaptığı bir iş seyahati sırasında Michelangelo Buonarroti ve Gian Lorenzo Bernini'nin eserlerini gören sanatçı bu eserlerden çok etkilenmiştir. Almanya'ya dönüşünde savaştan etkilenen birçok eserin restorasyonunda görev almıştır. **Berlin Kent Sarayı, Villa Kamecke, Kehribar Oda, Kral I. Friedrich'in Heykeli** eserleri arasındadır.

Schlüter'in Charlottenburg Sarayındaki **Kral I. Friedrich'in Heykeli**'nde kral ve esir aldığı dört esir asker tasvir edilmiştir. Bronz malzemenin kullanıldığı eser, mermer bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. At üstündeki kralın yüzü, saç ve giysileri detaylı bir anlatımla verilmiştir. Atın anatomik yapısı gerçekçidir. Altta yer alan zincire bağlanmış esir askerlerde de oldukça detaylı ve gerçekçi bir tasvir görülür (Görsel 2.62).

Barok resim sanat anlayışını gösteren en önemli örnekler tavan freskleri ve tablolarıdır. Bu resimlerde efsaneler, kahramanlık hikâyeleri ve manzaralar (peyzaj) konuları işlenmiştir. İnsan figürlerinde vücut anatomisine önem verilmiştir. Bu resimlerde canlı ve yoğun bir renklendirme görülür. Dönemin sanatçıları kendilerine özgü yenilikler geliştirmişlerdir. Gerçekte var olmayan mekânlar, gerçek mekânlarla beraber verilmiştir. Hayaller ve gerçekler bir arada kullanılmıştır. Bu anlatımlarla izleyicilerin hayal âlemine dalması amaçlanmıştır.

Peter Paul Rubens [Pitr Pol Rubens (1577-1640)]: Barok resim sanatının en önemli temsilcisi olan sanatçı Hollanda'da doğmuştur. Almanya'da resim eğitimi alan sanatçı resimlerinde figür ve nesnelerin yerleşimine önem vermiştir. Sanatçı eserlerini kendi tasarlayıp yardımcılara yaptırmıştır. Dramatik anlatımlar ve ışık gölge kullanımı tablolarında görülen en önemli özelliklerdir. Sanatçıya göre doğa iyi gözlemlenmeli ve yapılan resimler izleyicide ilgi uyandırmalıdır. **Haçın Yükselişi, Samson ve Deliah, Satum, Mars ve Silvia, Rubens ve Isabella Brant, Kutsal Ayinin Tartışması** tablolarından bazılarıdır.

Rubens, **St. Paul Kilisesinde** yer alan **Kutsal Ayinin Tartışması** adlı eserinde bir kutsal ayin sırasında yaşanan tartışmayı tasvir etmiştir. Resmin kompozisyonunda yer alan figürler karşılıklı olarak yerleştirilmiştir. Resmin sağ ve solundaki figürler, giysileriyle diğer figürlerden ayrılmaktadır. Bu iki figür ayrıca yanındakiyle iletişim hâlinde olup diğer figürlerle ilgilenmemektedir. Yerde duran kitap, yapılan tartışmanın göster-

Görsel 2.62: Kral I. Friedrich'in Heykeli, Charlottenburg Sarayı, Berlin, Almanya

gesi olarak verilmiştir. Perspektif arka plandaki figürler ve gökyüzü betimlemesi ile sağlanmıştır. Gökyüzünden gelen güneş ışınları ile adeta resmin orta bölümü aydınlatılmış, üst kısımda verilen melekler, konunun kutsallığını artırmıştır. Kırmızı, sarı, mavi, beyaz resimde kullanılan renklerden bazılarıdır (Görsel 2.63).

Harmenszoon van Rijn Rembrandt [Harmensson fan Reyn Rembrandt (1606-1669)]: Hollanda'da doğan sanatçı, tarihin en önemli ressamlarından. Işık ve gölgenin ressamı olarak da bilinir. Değirmenci bir ailenin çocuğu olan Rembrandt, gençlik yıllarında dönemin ünlü ressamlarından resim dersleri almıştır. İlk dönemlerinde portre eserler üreten sanatçı zamanla mitolojik olaylara ilgi duymuş ve mitolojik konuları içeren resimler yanında toplumsal içerikli resimler yapmaya başlamıştır. **Lazarus'un Yükselişi, Değirmen, Meditasyondaki Filozof, Dr. Nicolaes Tulp'un Anatomi Dersi, Gece Nöbeti** önemli eserlerindedir.

Görsel 2.63: Kutsal Ayinin Tartışması, St. Paul Kilisesi, Belçika

Rembrandt'ın **Gece Nöbeti** adlı eserinde şehir muhafızlarının gece yaptıkları bir devriye konu olarak işlenmiştir. Resmedilen figürler, tablonun alt kısmında toplu hâlde verilirken üst kısım karanlık bırakılmıştır. Tablonun merkezindeki iki figür birbiriyle konuşmaktadır. Sağdaki figür ile sol arkadaki kızın üzerine düşen ışık aydınlık bu figürlere olan vurguyu artırmaktadır. Tabloda yer alan diğer figürler ise birbirlerinden bağımsız tasvir edilmiştir. Figürlerin yüz ifadeleri, giydikleri kıyafetler, silahlar detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir. Kırmızı, sarı, siyah, beyaz en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.64).

Görsel 2.64: Gece Nöbeti, Rijks Müzesi, Hollanda

Diego Velazquez [Diego Velasquez (1599-1660)]: Felsefe ve resim dersleri alan İspanyol sanatçı Barok Dönem’de kendine özgü bir sanat anlayışı ile resimler üretmiştir. Resimlerinde konu olarak soylu ve asillerin saraylardaki yaşamlarını seçmiştir. Eserlerinde ayrıntılara önem vermiştir. Figürleri hareketlidir. Resimlerinde yumuşak renkler kullanılmıştır. **Çocuk Don Carlos (Don Karlos), Bacchus’un (Baküs) Zaferi, Kraliçe Mariana (Mariana) ve Breda’nın (Breda) Teslimi** eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.66: Breda’nın Teslimi,
St. Petersburg Müzesi, Rusya

Breda’nın Teslimi adlı eserde İspanyol şehri Breda’nın Hollanda’dan geri alınışı tasvir edilmiştir. Tabloda şehrin anahtarını İspanyol komutana teslim etmek için yenilen komutan hafifçe öne eğilmiş, galip komutan ise elini komutanın omzuna koymuş teselli etmektedir. Etraftaki askerler de anlaşmayı izlemektedirler. En soldaki figür ise adeta ressama bakmaktadır. Bu durum izleyicide bir fotoğraf çekimi izlenimi yaratmaktadır. Arka planda yanan şehir, savaşın izlerini gösterirken perspektifi de sağlamaktadır. Figürlerin gölgeleri ışığın sol taraftan geldiğini gösterirken elbise kıvrımlarında da ışık-gölge oyunları yaratmaktadır. Sarı, kahverengi, beyaz tabloda en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.66).

Görsel 2.67: St. Matta ve Melek,
St. Louis Kilisesi, Fransa

Michelangelo Merisi da Caravaggio [Mikelancelo Merisi da Karavaccio (1571-1610)]: İtalya doğumlu sanatçı Barok Dönem’in en sıra dışı ressamlarından biridir. Eserlerinde dinî konular dışında mitolojik olaylara da yer vermiştir. Işık ve gölgenin eserler üzerinde yarattığı etkisini en iyi uygulayan ressamlardan biridir. Hareketli figürler resimlerinde görülen en önemli özelliktir. Caravaggio tablolarını yaparken dönemin sosyal ve politik olaylarından etkilenmiştir. **St. Matta’ya Çağrı, St. Matta ve Melek, Medusa, Meryem ve İsa** tanınmış eserlerindedir.

Caravaggio’nun **St. Louis Kilisesindeki St. Matta ve Melek** adlı eserinde kutsal bir olay verilmiştir. St. Matta dizi tabure üzerinde ve masaya yaslanmış olarak tasvir edilmiştir. Gökten inen bir meleğe bakan figürün yüzünde tedirgin bir ifade hâkimdir. Melek figürü ise uçan giysiler içinde yukardan bakmaktadır. Sıcak renklerin kullanıldığı resimde fon karanlık bırakılarak ruhani hava artırılmıştır (Görsel 2.67).

Georges de la Tour (Corc de la Tur), Nicolas Poussin (Nikolas Pussin) ve Claude Lorraine (Klot Lorin) Barok Dönem’in diğer önemli ressamları arasındadır.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

2.3.5. Rokoko Dönemi'nin Sanat Özellikleri

18. yüzyılda ortaya çıkan Rokoko, Fransızca'da **kaya** anlamına gelen **rocaille** ile **midye kabuğu** anlamına gelen **coquillage** sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Rokoko sanatı Fransa'da daha da gelişmiştir. İtalya, Almanya ve İngiltere bu sanatın geliştiği diğer ülkelerdir.

Rokoko sanatı Avrupa'da özellikle mekân süslemelerinde ön plana çıkmıştır. Barok sanata tepki olarak ortaya çıktığı söylene de Barok Dönem'in son dönemi olarak da nitelendirilebilir. Bu dönemde yapılan eserler Barok Dönem eserlerine göre daha sade, zarif ve ince detaylara sahiptir. Rokoko tarzı mimari eserlerde, duvarlar ve tavanlarda **C** ve **S** şekilli kıvrımlara rastlanır. Rokoko resim örneklerinde yumuşak renkler tercih edilmiştir. Simetri ve gösteriş bu sanatın en belirgin özelliğidir. Deniz kabuğu ve bitki motifleri sıkça kullanılmıştır. Rokoko heykel eserler adeta bir biblo özelliğinde yapılmıştır. İnsan anatomisi detaylı ve natüralist bir anlayışta eserlere yansıtılmıştır. Mitolojik olaylar ve halk tipleri konuları oluşturmuştur.

2.3.6. Rokoko Dönemi Sanatçıları ve Eserleri

Georg Von Dollmann [Georg Fon Dolman (1830–1895)]: Rokoko sanat akımının temsilcilerinden olan Alman sanatçı, sanatsal eğitimini Politeknik Enstitüsü ve Güzel Sanatlar Akademisinde almıştır. Birçok projede görev alan sanatçının ilk eseri Münih'teki **Gotik Haç Kilisesi**'dir. Schachen'deki **Kral Evi**, **Neuschwanstein Şatosu**, **Linderhorf Sarayı** eserlerinden bazılarıdır.

Almanya'daki **Linderhorf Sarayı** Rokoko mimari anlayışını gösteren önemli eserlerden biridir. Versailles Sarayı'nın küçük bir kopyası olarak yapılmıştır. Sarayın dış cephesinde süsleme unsuru fazla görülmez. Dış taşkın giriş bölümü üç katlıdır. İlk iki katta kemerli portal ve pencereler vardır. En üst kat ise çeşitli figürlerin olduğu heykel ve kabartmalarla süslenmiştir. Cephenin her iki yanındaki dikdörtgen pencereler ve nişlere yerleştirilmiş heykeller diğer süsleme unsurlarıdır. Sarayın iç bölümleri dışının aksine zengin süslemelere sahiptir. Kemerlerle ayrılmış mekânların duvarları ve tavanları çeşitli renklerin ve motiflerin kullanıldığı süslemelerle bezenmiştir (Görsel 2.68 ve 2.69).

Görsel 2.68: Linderhorf Sarayı, Almanya

Görsel 2.69: Linderhorf Sarayının iç görünüşü, Almanya

Rokoko Dönemi'nin diğer bir mimarı Fransız mimar François de Cuvilliers'dir (Fransua dö Kövili). Münih şehrindeki **Amalienburg Sarayı**, **Cuvilliers Tiyatrosu'nun İçi** ve **Teatine Kilisesi Cephesi** eserlerinden bazılarıdır.

Giovanni Battista Tiepoli [Covanni Battista Tiepoli (1696-1770)]: Venedikli sanatçı ressamlığının yanında baskı sanatları ile de uğraşmıştır. Rokoko Dönemi'nin büyük ustası olarak gösterilir. Ayrıca bu dönemin en önemli fresko sanatçısıdır. Sanatçının eserlerinde konu olarak tarihi savaşlar, zaferler, Kleopatra'nın hayatı, alegorik olaylar, günlük yaşam işlenmiştir. Bu freskolar çok geniş yüzeylere yapılmışlardır. Detaylı ve hareketli kompozisyonlar, canlı renkler, büyüleyici ışık-gölge oyunları, gerçekçi benzemeler sanatçının eserlerinde görülen başlıca özelliklerdir. **Venedik'e Dönüş, Apollo ve Dört Kıta, Kraliçe Zenobia Askerlerine Hitap Ediyor** eserlerinden bazılarıdır.

Tiepoli, **Kraliçe Zenobia Askerlerine Hitap Ediyor** adlı eserinde Afrika'da gücünü kaybeden Roma Devleti askerlerine karşı Kraliçe Zenobia'nın yaptığı bir konuşma betimlenmiştir. Kalabalık bir figür grubunun görüldüğü eserde kraliçe, askerlere bir kolu ileride konuşmaktadır. Askerler kraliçeyi umursamaz bir hâlde oturur veya ayakta durur şekilde tasvir edilmiştir. Kompozisyondaki figürlerin bazıları profilden bazıları cepheden verilmiştir. Yüz ve vücutlarda giysilerde, detaylı ve gerçekçi bir anlatım söz konusudur. Arka plandaki çadırlar perspektifi oluşturan unsurlardır. Resimde mavi, kırmızı, sarı, kahverengi en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.70).

Görsel 2.70: Kraliçe Zenobia Askerlerine Hitap Ediyor, Ulusal Sanat Galerisi, Washington, Amerika

Bu dönemin diğer önemli sanatçıları ve eserleri: Watteau Boucher (Vatu Buşi)-**Çuha Adasına Yolculuk, Aşk Şarkısı**; Carle Van Loo (Karla Fallo)-**Bir Av Yemeği, Ayı Avı, Bir Leydi Akşamı**; Charles Natoire (Çarls Netuar)-**Baküs, Aeneas İçin Vulcan'dan Talep Eden Kollar**, Jean Restout (Jon Restu)-**Mesih'in Tapınak Sunumu**.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

5. ETKİNLİK

Verilen görseli (Görsel 2.71) inceleyerek/çözümleyerek elde ettiğiniz bilgileri noktalı yerlere yazınız.

Görsel 2.71: Giovanni Battista Tiepoli, Marius'un Zaferi, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.4. NEOKLASİK DÖNEM VE ROMANTİZM DÖNEMİ SANATI

2.4.1. Neoklasik Dönem'in Sanat Özellikleri

Neoklasizm, Antik Yunan ve Roma sanatlarının tekrar canlandırılması amacıyla ortaya çıkan bir sanat akımıdır. İtalya'da Herculaneum ve Pompei'de yapılan arkeolojik kazıların sonucunda ortaya çıkarılan eserler, bu konuda yazılan kitaplar, kazı buluntuları ve antik sanat yapıtlarının tanıtıldığı kitapların yazımı, bu akımın ortaya çıkışında ve gelişmesinde büyük etkisi olmuştur. Roma'da başlayan akım önce Almanya'ya oradan da tüm Avrupa'ya yayılmıştır. 18. yüzyılın ortalarında başlayan bu sanat türü, 19. yüzyıla kadar devam etmiştir. Neoklasik eserlerde Barok eserlerde olduğu gibi aşırı süsleme kullanılmamıştır. Genellikle tarihi ve mitolojik olaylar ele alınmıştır.

2.4.2. Neoklasik Dönem'in Sanatçıları ve Eserleri

Neoklasizm akımının mimarları bu dönemde anıtsal ölçülerde yapılar inşa etmişlerdir. Bu yapılar inşa edilirken gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Eserler yapılırken denge, simetri ve sadeliğe dikkat edilmiştir.

Andrea Palladio [(Andre Palladiyo) (1508-1580)]: İtalyan sanatçı yaptığı mimari eserlerle döneminin en çok örnek alınan sanatçısı olmuştur. Roma'daki eski dönem yapılarını inceleyen sanatçı, neoklasizm mimarisinin temellerini atmıştır. **Rotondo Villası**, **San Giorgio Maggiore Kilisesi** önemli eserlerindedir.

Palladio'nun yaptığı **San Giorgio Maggiore Kilisesi**nin mermer cephesinde **kolossal** (sütun ve payelerin iki kat boyunca uzanması ve üst üste sıralanması) bir düzen uygulanmıştır. Portalin yan duvarlarındaki nişlerin içine aziz heykelleri yerleştirilmiştir. Portalin üzerinde yer alan iç içe geçmiş alınlıklar ve üst alınlıkta yer alan üç boyutlu heykeller cephenin diğer mimari süsleme unsurlarıdır (Görsel 2.72).

Kilisenin iç mekânı neflerle ayrılırken süsleme unsurlarına fazla yer verilmemiştir. Orta nef, yan neflere göre daha yüksektir. Çapraz tonoz örtülü apsisin ön kısmı tek bir kubbe ile örtülmüştür. Nefler, kemer ve korint nizamında sütunlarla birbirinden ayrılmıştır. Kemerlerin üzeri frizlerle süslenmiştir. Üstteki kubbelere yerleştirilen pencerelerle iç bölümün aydınlanması sağlanmıştır (Görsel 2.73).

Görsel 2.72: St. Giorgio Maggiore Kilisesi, İtalya

Görsel 2.73: St. Giorgio Maggiore Kilisesi'nin iç görünüşü, İtalya

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Pierre-Alexandre Vignon [Pihaleksandğa Vinyun (1742-1798)]: Fransız mimar Neoklasik Dönem'i temsil eden önemli sanatçılarından. Mimarlık akademisinde eğitim alan sanatçı kamu adına birçok tasarım yapmıştır. Birçok kamu binasının yapımında da müfettiş olarak görev almıştır. **Zafer Tapınağı, Madeleine Kilisesi** önemli mimari eserlerindedir.

Vignon'un Paris kent merkezinde yaptığı Madeleine Kilisesi, Napolyon'un ordusunun kazandığı savaşların anısına yaptırılmıştır. Yapı plan tipi ve görünüşüyle Atina Akropolünü anımsatmaktadır. Basamaklı bir girişe sahip yapı korint nizamıyla yapılmış elli iki sütun ile çevrilmiştir. Sütunların hemen üzeri tüm yapıyı çevreleyen frizlerle hareketlendirilmiştir. Cephenin üçgen alınlığı kutsal konuların ve figürlerin tasvir edildiği kabartma heykeller ile süslenmiştir (Görsel 2.74). Yapının iç bölümü korint ve iyon nizamında çok sayıda sütun ile düzenlenmiştir. Altar kısmındaki heykeller ve kubbedeki freskolar diğer süsleme unsurlarını oluşturmaktadır (Görsel 2.75).

Görsel 2.74: Madeleine Kilisesi, Fransa

Görsel 2.75: Madeleine Kilisesinin iç görünüşü, Fransa

Dönemin diğer sanatçıları ve eserleri ise Francisco Sabatini (Fransisko Sabatini)-**Caserta Sarayı**, Carl Gotthard Langhans (Karl Gotthard Langhans)-**Brendenburg Kapisıdır**.

Neoklasik akımını temsil eden ressamlar genellikle kahramanlık ve mitolojik konulu eserler üretmişlerdir. Işık-gölge uyumu, insan anatomisinin detaylı anlatımı eserlerde görülen ortak özelliklerdir.

Jacques Louis David [Jak Lui Devid (1748-1825)]: Paris doğumlu sanatçı ilk dönemlerde Rokoko tarzı eserler üretmiştir. Antik heykel ve kabartma resimlerin çizimlerini yapmıştır. Eserlerinde Roma ve Yunan sanatı etkileri görülür. Kahramanlık konularının işlendiği anlatımlarında sakin, dengeli ve tiyatral bir anlatım görülür. **Hektor'a Yas Tutan Andromakhe, Marat'ın Ölümü, Sabinli Kadınların Kaçırılması, Horace'ların Yemini adlı, Sokratesin Ölümü** tabloları eserlerinden bazılarıdır.

David'in **Sokratesin Ölümü** adlı yağlı boya tablosunda Sokrates'in bazı Atinalıları eleştirmesi ve gençlerin ahlakını bozma suçlamaları sonucunda baldıran zehri içirilerek ölüme mahkûm edilmesi konu alınmıştır. Kompozisyonda Sokrates, bir taraftan kendisine verilen zehir dolu kadehe doğru yönelirken bir taraftan da etrafındakileri teselli etmektedir. Kadehi tutan kişi üzüntüden başını öne eğmektedir. Hüzünlü bir havanın hâkim olduğu tabloda bazı figürler ayakta bazı figürler oturmuş şekilde tasvir edilmiştir. Soldaki kemerli geçit ve arkasındaki figürler resme perspektif katmıştır. Kemerlere ve figürlere bakıldığında ışığın soldan

geldiği anlaşılmaktadır. Yüz, vücut ve elbiselerde gerçekçi ve detaylı bir tasvire gidilmiştir. Kırmızı, beyaz, mavi, yağlı boya tabloda kullanılan renklerden bazılarıdır (Görsel 2.76).

Görsel 2.76: Sokratesin Ölümü, Metropolitan Sanat Müzesi, New York

Jean Auguste Dominique Ingres [Jon Ogüst Dominik Anga (1780-1867)]: Fransız sanatçı genç yaşta Jacques Louis David'den resim dersleri almıştır. Antik Çağ'ın eserlerini inceleyen sanatçı Raffaello'nun yaptığı eserlerden etkilense de zaman içinde kendi üslubunu oluşturmuştur. Sanatçı eserlerinde desene ve konturlara önem vermiştir. Portrelerinde kullandığı figürleri detaylı bir şekilde tasvir etmiştir. **Napoleon Bonaparte, Zeus ve Thetis, Kaynak, Papa VII. Pius** önemli eserlerindedir.

Görsel 2.77: Papa VII. Pius, Ulusal Sanat Galerisi, Amerika

Ingres'nın **Papa VII. Pius** adlı yağlı boya tablosu Sistine Şapelindedir. Tabloda kilisede papa için yapılan bir tören tasvir edilmiştir. Detaylı ve gerçekçi tasvirin görüldüğü eserde figürler tablonun alt tarafında yoğunlaşmıştır. Oturan ve konuşan figürler, ayakta durup saygıyla olayı izleyenler kompozisyonu oluşturmaktadır. Resmin üst kısmı yapının duvarlarını betimlemeye ayrılmıştır. Çeşitli konuları içeren duvar resimleri verilmiştir. Karanlık bir atmosferin olduğu tabloda törenin gerçekleştiği alan üzerindeki balkonun gölgesinden ışığın üstten geldiği anlaşılmaktadır. Sarı, kırmızı, beyaz en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.77).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Bu akımın diğer önemli temsilcileri ve eserleri ise Antoine-Jean Gros (Antuan Jan Guğu)-**Napolyon Eylau Savaşında**, Karl Briullov (Karl Brilllov)-**Pompey'in Son Günleri**'dir.

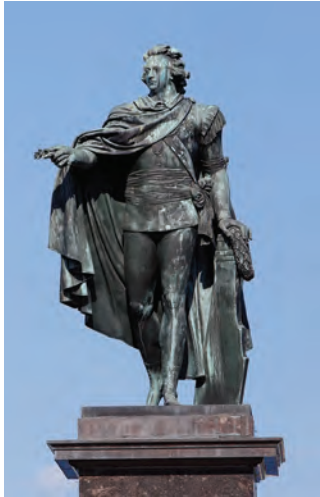
Neoklasik Dönem'de yapılan heykel eserlerde genellikle Eski Çağ Yunan heykellerinden esinlenmiştir. Barok Dönem'de yapılan heykellerde görülen hareketlilik bu dönemde yapılan heykellerde yerini ağırbaşlı, sakin ve zarif bir görüntü ile özdeşleşen akıcı çizgiler ve belirgin biçimlere bırakmıştır. Bu dönem heykellerinde mermer malzeme kullanılmıştır.

Johan Tobias Sergel [Yohan Tobias Sergel (1783-1814)]: Roma'da heykel dersleri alan sanatçı eserlerinde mitolojik konulara yer vermiştir. Roma'da bulunduğu zamanlarda Gavin Hamilton ve Jacques Louis gibi sanatçılarla dostluklar kurarak sanatları ile ilgili bilgiler edinmiştir. Genellikle mermer malzemedeki eserler yapan sanatçı zaman zaman bronz eserler de yapmıştır. **Sophia Magdalena, Carl Michael Bellman'ın portresi, Diomedes Paladyumu Çalıyor, Kral Gustav III'ün Heykeli** eserlerinden bazılarıdır.

Johan Tobias Sergel'in **Kral Gustav III'ün Heykeli**, bronz malzeme kullanılarak yapılmıştır. Kral figürü ayakta tasvir edilmiştir. Sağ kol yukarda, öne doğru uzatılmış sol bacak ise adım atar şekilde öndedir. Bu tasvirler heykelle hareket getirmiştir. Giysi kıvrımları, yüz ve saçlarda detaylı ve ince bir işçilik görülür (Görsel 2.78).

Bertel Thorvaldsen [Bertel Torvaldsin (1770-1844)]: Danimarka doğumlu sanatçı Danimarka Sanat Akademisinde eğitim almıştır. Kopenhag Katedralinin savaş sırasında tahrip olan heykellerinin yeniden yapımında görev almasıyla ünü artmıştır. Büst ve kabartma eserleri ile tanınan sanatçının eserlerinde Yunan sanatı etkileri görülür. Figürlerinde sert hatlar ve detaylı anlatımlar görülür. Thorvaldsen sanat eserlerini yaparken kazandığı tüm birikimini Kopenhag'daki bir müzenin yapımına harcamıştır. **Aşk ve Ruh, Ganimet, İskender Frizi, Gündüz, Gece, Kartallı Ganimet, Ölen Aslan** tanınmış eserlerindedir.

Thorvaldsen'in **Ölen Aslan** adlı heykelinde yaralı aslan figürü bir mağara içinde yatar durumda betimlenmiştir. Yeleleri, kuyruğu gerçekçi ve detaylı bir anlatım ile tasvir edilmiştir. Vücuduna saplanan mızrak, pençelerinin altındaki kalkan ve kırık mızrak dikkat çeken diğer detaylardır (Görsel 2.79).

Görsel 2.78: Kral Gustav III'ün Heykeli, İsveç

Görsel 2.79: Ölen Aslan, İsviçre

Johan Gottfri Schadow [Yohan Gatfrid Şadov (1764-1850)]: Berlin doğumlu olan sanatçı ilk eğitimini heykeltıraş Tassaert'den almıştır. Roma'ya giden sanatçı burada üç yıllık sanat eğitimi alarak kendi sanat anlayışını yaratmıştır. Daha sonra Berlin'e dönerek sanat akademisi ve kraliyet atölyelerinde görev almıştır. Sanatçı eserlerinde gerçekçi, detaylı ve zarif anlatımlara yer vermiştir. Konu olarak mitolojik ve kutsal olayları ele almış, eserlerinde bronz ve mermer malzeme kullanmıştır. **Friederica Heykeli, Prusya Prensesleri, Quadriga** tanınmış eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.80: Quadriga, Berlin, Almanya

Quadriga sanatçının en tanınan eseridir. Almanya'daki Brandenburg Kapısı üzerinde yer alan heykelde Olimpiyat Oyunları'nda yarıştıran, yan yana koşulmuş dört at tarafından çekilen araba ve üzerindeki sürücü tasvir edilmiştir. Bronz malzemedeki yapılan eserde hareketli bir anlatım görülür. Atların anatomik yapıları oldukça gerçekçidir. Sürücü figürü elinde bir flama tutmaktadır (Görsel 2.80).

2.4.3. Romantizm Dönemi ve Özellikleri

Romantizm akımı 1800-1850 yılları arasında yaşanmıştır. Romantizmin doğuşunda **Fransız İhtilali**'nin etkisi büyüktür. Bu akıma ait ilk eserler İngiltere'de görülmüştür. Sırasıyla Fransa ve Almanya'da gelişen bu akım diğer Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Romantizm Dönemi'nde duygusallık, heyecan, özgürlük, doğa sevgisi, yurtseverlik ve geçmişe özlem gibi konular öne çıkmıştır. Bu dönem, bugünkü modern sanata bir geçiş aşamasıdır. Bu akımın sanatçıların özgürlükçü düşünceler taşıması ve bu düşüncelerini eserlerine yansıtması, Avrupa'da sadece sanatta değil siyasal, toplumsal ve ekonomik alanda da gelişmelere ve değişimlere yol açmıştır. Bu dönemde Avrupa'da tarihsel yapılar restore edilmeye başlanmıştır.

2.4.4. Romantizm Dönemi Sanatçıları ve Eserleri

Bu dönemde Avrupa'da İngiliz bahçeleri olarak bilinen, düzenlenmiş ve süslenmiş bahçeler, özgür ruha sahip sanatçıların ilgisini çekmiştir. Bu dönemin sanatçıları Avrupa'da bulunan birçok şatoyu restore etmişlerdir. Şehir merkezlerinde yapılan binalarda Antik sanat ile Gotik sanat mimarisini birleştirmeye çalışmışlardır. Dönemin eserlerinde geometrik formlar denenmiştir.

Robert Adam [Rabirt Edim (1728-1792)]: İskoçyalı sanatçı, üniversite eğitimini yarıda bırakarak Avrupa'ya gitmiş ve burada mimarlık eğitimi almıştır. Eski Yunan ve Roma mimari eserlerini inceleyerek dekorasyona önem veren bir mimari tarz geliştirmiştir. İngiltere'deki **St. James Meydanı, Derby Konağı, Fitzroy Meydanı, Edinburg Chorlette Meydanı, Kedleston Hall Malikânesi** eserlerinden bazılarıdır.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Robert Adam'ın İngiltere'deki **Kedleston Hall Malikânesinin** inşasında düzgün kesme taş kullanılmıştır. Yapının giriş bölümüne kıvrımlı ve merdivenli iki yol ile ulaşılır. Portalin olduğu cephe dışı taşkındır ve cephesinde kolossal bir düzen görülür. Korint nizamındaki sütunların üzeri heykeller ile süslenmiştir. Üç katlı yapının tüm cephesinde dikdörtgen pencereler yer almıştır. İkinci kat pencereleri diğer kattakilere göre daha geniş tutulmuş ve alınlıklar eklenmiştir (Görsel 2.81).

Görsel 2.81: Kedleston Hall Malikânesi, İngiltere

Henri Espérandieu [Ohi Esperandyu (1829-1874)]: Nimes doğumlu sanatçı, Nimes Kraliyet Kolejindeki eğitimi sırasında evlerinin yakınında olan St. Paul Kilisesinin yapımını gözlemlemiş ve mimar olma kararını almıştır. Çeşitli mimarlık bürolarında çalışarak eğitimini ilerletmiştir. **Palais Longchamp** ve **Marsilya Katedrali** eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.82: Marsilya Katedrali, Fransa

Henri Espérandieu'nun yaptığı **Marsilya Katedrali** Romenesk mimarinin özelliklerini gösteren önemli bir yapıdır. Katedralin yapımında beyaz ve yeşil renkli kireç taşı kullanılmıştır. Cephedeki ana portal oldukça büyük ve kemerlidir. Ana portalin yanında daha küçük iki giriş bulunur. Ana portalin üzerindeki nişlere üç boyutlu heykeller yerleştirilmiştir. İki büyük kubbeli çan kulesi cephenin diğer mimari unsurlarıdır. Katedralin yan duvarları kemerli pencereler ile hareketlendirilmiştir. Yapının kubbe ile örtülü apsis kısmına yine kubbe örtülü şapeller eklenmiştir (Görsel 2.82). Katedralin iç bölümü üç nef ayrılrken orta nef daha geniş bırakılmıştır. Nefler beşik kemerler ile birbirinden ayrılmıştır. Yapının üst örtü sisteminde çapraz tozlar kullanılmıştır (Görsel 2.83).

Görsel 2.83: Marsilya Katedralinin iç görünüşü, Fransa

Bu dönemin diğer önemli mimarları ve eserleri ise Leo Von Klenze (Leo Fon Klenze)-**Ermitaj Binası**, **Kelheim'de Befreiungshalle Binası**, Pierre Leonard Fontaine (Pier Leonard Fonte)-**Carrousel Zafer Takı**, **Chapultepec Kalesi**, Jacques Ange-Gabriel (Jakis Enci Gabriel)-**Versay Opera Binası**, Victor Baltar (Viktır Baltar)-**St. Augustin Kilisesidir**.

Bu dönemde heykel sanatında büyük bir gelişme görülmemiştir. Mermer malzemenin işlenişindeki zorluk bunun temel nedenidir. Bu dönemde yapılan heykellerde amaç, doğanın özellikleri ile insanın özelliklerini birleştirebilmektir. Eserlerde sanatçılar bireysel özelliklerini ortaya koymaya çalışmışlardır.

Auguste Rodin [Ogüst Roden (1840-1917)]: Paris doğumlu sanatçı romantizm heykel sanatının en önemli temsilcisidir. La Petite École adlı okula devam ederken ilk defa heykele olan yeteneği keşfedilmiştir. Sanatçı ilk dönemlerinde özellikle atlarla ilgili heykeller yaparken zamanla sokak dansçıları ve akrobatları canlı model olarak kullanmış ve onların heykellerini yapmıştır.

Klasik heykel anlayışının dışına çıkan Rodin, heykellerinde insan figürlerinin kasların hareketine ve uyumuna önem vermiştir. Heykellerini nasıl yaptığını soranlara “Taşın fazlasını atıyorum, geriye heykel kalıyor.” diyerek sanat anlayışını tanımlamıştır. **Titanlar, Kırık Burunlu Adam, Tunç Çağı, Cehennem Kapıları, Düşünen Adam** eserlerinden bazılarıdır.

Rodin’in **Düşünen Adam Heykeli, Cehennem Kapısı** adlı bitiremediği eser için ürettiği bronz bir figürdür. Düşüncelere dalmış adam figürü, İlahi Komediya üzerine düşünen Dante’yi simgelemek üzere yapılmıştır. Eserde yer alan figür bir kaide üzerine oturmuş ve sağ eli çenesinde düşünür bir durumdadır. Eserde yüz ve vücut detaylarına önem verilmemiş, soyut bir anlatıma gidilmiştir (Görsel 2.84).

Pierre-Jean David d’Angers [Pier Jan Devid Donci (1789-1856)]: Fransa doğumlu olan sanatçı Paris’te sanat eğitimi almıştır. Daha sonra Roma’ya giden sanatçı burada beş yıl kalmıştır. Bu süre içinde Antonio Canova’nın stüdyosunu sık sık ziyaret ederek onun çalışmalarını incelemiştir. Konusunu dönemin ünlü ve zenginlerinin oluşturduğu beş yüzden fazla kabartma ve büst eser yapmıştır. Eserlerinde dramatik ve gerçekçi bir anlayış görülür. **Balzac ve Samuel Hahnemann’ın Bronz Büstleri, General Gobert Anıtı, Philopoemen Büstü, Gutenberg Anıtı** bilinen eserleridir.

Angels’in yaptığı **Gutenberg Anıtı** Strazburg’dadır. Matbaanın kurucusu olan Gutenberg tasvir edilmiştir. Figür elinde basılmış bir gazete sayfası tutmaktadır. Yüz ve vücut gerçekçi bir üslupla tasvir edilirken elbise kıvrımları ışık-gölge etkisi titiz bir çalışmayla yansıtılmıştır. Sol ayağın önde verilmesi heykele hareket kazandırmıştır (Görsel 2.85).

Görsel 2.84: Düşünen Adam, Paris, Fransa

Görsel 2.85: Gutenberg Anıtı, Strazburg, Fransa

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Bu dönemin diğer heykeltıraşları ve eserleri ise François Rude-**Melanger Avı**, **Kaplumbağa ile Oynayan Napoliten Balıkçı Çocuk** ve Antoine-Augustin Préault (Antoni Agustín Piralt)-**Le Silence**, Paul Huet'i tasvir eden **Alçı Madalyon**, **Nicolas Poussin Büstü**.

Romantizm Dönemi'nde manzara resimleri önem kazanmıştır. Figürler resimlerde ikinci plana atılmıştır. Duygular resimlerin oluşmasında önemli rol oynamış, desen önemini kaybetmiştir. Hareketli anlatımlara yer verilmiştir.

Francisco Goya [Fransisko Goya (1746-1828)]: İspanya doğumlu sanatçı döneminde saray ressamı olarak tanınmıştır. Romantizm akımının öncü sanatçısı eserleriyle Manet, Renoir ve Daumier gibi sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Modern sanatın kurucularından olan sanatçı meslek yaşantısına kilise freskleri yaparak başlamıştır. Resim dışında gravür eserleri ile de tanınmıştır. Goya tablolarında konu olarak saray yaşantısı ve dönemin toplumsal olaylarını seçmiştir. Hafif ışık, sıcak renkler ince ve zarif figürler eserlerinde görülen ortak özelliklerdir. **3 Mayıs 1808, Salıncak, Kraliçe, Şemsiye, Uçurtma ve Piknik** önemli eserlerinden bazılarıdır.

Goya **Piknik** adlı eserinde bir grup insanın kırdaki piknik yapışını tasvir etmiştir. Yağlı boya malzemenin kullanıldığı tabloda hareketli bir anlatım görülür. Ayakta veya oturur durumdaki insanlar birbirleriyle iletişim hâlinindedirler. Nesnelerin gölgeleri ışığın sol taraftan geldiğini göstermektedir. Işık gölge etkisinin görülmediği giysilerde ayrıntılara dikkat edilmemiştir. Geri plandaki dağlar perspektifin uygulandığını göstermektedir. Sakin bir anlatımın görüldüğü tabloda figürlerin ifadelerindeki huzur da hissedilmektedir. Tabloda yeşil, kırmızı, mavi, sarı ve gri en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.86).

Görsel 2.86: Piknik, Prado Müzesi, İspanya

Joseph Mallord William Turner [Josef Mallord Vilyım Törnır (1775-1851)]: Londra doğumlu sanatçı daha 14 yaşında iken Kraliyet Akademisine girmiş ve 15 yaşında sergi açmıştır. Yağlı boya çalışmalarının yanında sık sık sulu boya resimler de çalışmıştır. Döneminde **ışığın sanatçısı** unvanını alan sanatçı, çıktığı seyahatlerde doğayı izler ve gözlemlediği her şeyi eskiz olarak kaydetmiştir. Bu çizdiği eskizleri kendi yarattığı hayali manzaralarla birleştirerek tablolar üretmiştir. Hızlı fırça darbeleri resimlerde görülen en büyük özelliktir. **Denizdeki Balıkçılar, Dolbarn Kalesi, Walton Köprüleri, Kar Fırtınası, Dieppe Limanı** eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.87: Dieppe Limanı, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

Turner **Dieppe Limanı** adlı yağlı boya eserinde Fransa'daki Dieppe Limanını tasvir etmiştir. Tablonun kompozisyonunu bir liman görüntüsü, mimari yapılar ve deniz taşıtları oluşturmuştur. Resmin merkezi kısmen boş bırakılırken nesnelere yan taraflarına yığılmıştır. Kalabalık nesnelere resmedilirken detaylara önem verilmemiştir. Arkadan gelen ışık gölgelerin öne düşmesine sebep olurken geriye doğru küçülen mimari yapılar perspektifi sağlamıştır. Sanatçı eserinde genellikle açık renkleri kullanmayı tercih etmiştir (Görsel 2.87).

John Constable [(Con Kanstıbil) (1776-1837)]: İngiliz sanatçı çeşitli özel okullarda sanat eğitimi alarak ressamlığa başlamıştır. İngiliz kraliyet akademisi üyeliğine seçilen sanatçı yaptığı yağlı boya tabloları ile kendi ülkesinden çok Fransa'da ilgi çekmiştir. İngiltere'nin çeşitli yerlerini gezerek gördüğü manzaraları kendine göre yorumlayıp tuvaline aktarmıştır. Dağlar, tepeler, düz otlaklar, köy yaşamı ve parklar resimlerinin konularını oluşturmuştur. Işık-gölge etkisi, düzen, denge, doğallık ve sıcak renkler resimlerinin ortak özellikleridir. **Saman Arabası, Londra Mısır Tarlaları, Salisbury Katedralinin Çayırkıktan Görünüşü** eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.88: Salisbury Katedralinin çayırkıktan görünüşü, Ulusal Sanat Galerisi, Washington, Amerika

Salisbury Katedralinin Çayırkıktan Görünüşü adlı eserinde sanatçı Salisbury Katedralinin görünüşünü resmetmiştir. Resmin sol tarafında ağaçlık bir alan ve altında insanlar tasvir edilmiştir. Geri planda perspektifi de sağlayan katedral ve diğer binalar bir silüet hâlidir. Sol taraftan gelen ışık, ağaç gölgelerini çayırkıta alana düşürmektedir. Gökyüzünde yoğun bir bulut külesi göze çarpar. Yeşil ve grinin tonları tabloda en çok kullanılan renklerdir (Görsel 2.88).

2. ÖĞRENME BİRİMİ

Eugene Delacroix [(Ojen Dölakruva) (1798-1863)]: Fransa doğumlu olan Delacroix, Romantizm akımının önde gelen sanatçılarından. İlk resim çalışmalarını daha yedi yaşında yapmaya başlamıştır. İmparatorluk lisesinden sonra Devlet Güzel Sanatlar Yüksekokuluna girerek resim çalışmalarına devam etmiştir. Londra'ya giderek dönemin sanatçıların eserlerini incelemiştir. Fas'a yaptığı bir iş gezisi sanat anlayışında değişimlere yol açmıştır. Bu bölge ve insanları ile ilgili birçok tablo yaratmıştır. Yaptığı bazı tabloların dolayısıyla ülkesinde toplumun tepkileri almıştır. Sanatçı eserlerinde konu olarak ölü doğa (natüromort), portreler, dinsel kompozisyonlar ve halkın günlük yaşamını seçmiştir. Sanatçı zaman zaman taş baskı sanatıyla da uğraşmıştır. **Cezanne, Renoir, Gauguin ve Signac** gibi ustalar ondan etkilenmişlerdir. **Mezarlıkta Öksüz Genç Kız Trajanus'un Adaleti, Halka Yol Gösteren Özgürlük, Rebecca'nın Kaçırılması, Atını Eyerleyen Faslı Adam** önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.89: Atını Eyerleyen Arap, Ermitaj Müzesi, Rusya

Atını Eyerleyen Faslı Adam adlı tabloda Faslı bir adamın atını eyerlemesi tasvir edilmiştir. Resimde yer alan figürlerde oldukça kalın konturlar kullanılmıştır. İnsan ve at figürü gerçekçi bir anlayışla resmedilmiştir. Soldan gelen ışık elbiselerde ve figürlerde ışık gölge etkisini yaratmıştır. Yeşil, beyaz, kırmızı ve kahverenginin tonlarının kullanıldığı tabloda, geri planda yer alan figürler ile perspektif oluşturulmuştur (Görsel 2.89).

Caspar David Friedrich [Kaspar David Fredrih (1774-1840)]: Almanya-Dresten doğumlu sanatçı resim sanatıyla üniversite yıllarında tanışmıştır. Zamanının çoğunu doğada gezerek geçiren sanatçı birçok peyzaj çalışmasında bulunmuştur. İlk eserlerinde sulu boya kullanan sanatçı zamanla yağlı boya kullanmaya başlamıştır. Sanatçı eserlerinde kalabalık kompozisyonlara yer vermemesi ile tanınmıştır. Alaca karanlık, ay ışığı, sis, sonbahar ve kış ressamın en çok seçtiği konulardır. Işığın ve mevsimlerin doğaya etkisini ustalıklarla tablolarına aktarmıştır. **Sabah Işığı, Meşe Ormanındaki Manastır, Kuğular ve Ay'ı Seyreden İki Adam** eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 2.90: Ay'ı Seyreden İki Adam, Metropolitan Müzesi, New York, Amerika

Ay'ı Seyreden İki Adam adlı tablosunda orman içinde ay manzarasını seyreden iki insan tasvir edilmektedir. Tablonun kompozisyonunu sol taraftaki iki insan, sağ taraftaki büyük bir ağaç oluşturmuştur. Geri plandaki Ay ve orman görüntüsü perspektifi sağlayan unsurlardır. Kahverengi ve yeşilin tonları en çok kullanılan renklerdir. İnsanların üzerindeki giysiler ve diğer nesnelere ayrıntılı ve gerçekçi bir anlayışta resmedilmiştir (Görsel 2.90).

Romantizm Dönemi'nin diğer sanatçıları ve eserleri ise William Blake (Vilyım Blek)-**İlahi Komedî, Masumiyet Şarkıları, Eyüb'ün Kitabı**, John Crome (Jon Krom)-**Norwich Nehri ve Kireç Fırını**'dir.

2. ÖĞRENME BİRİMİ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümleleri okuyarak doğru olanların başındaki parantezin içine "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

1. (...) Erken Orta Çağ sanatı Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın bir bölümünde gelişmiştir.
2. (...) Apsis, atrium ile narteks arasında kalan bölümdür.
3. (...) Roman mimari eserlerinin cephelerinde geniş ve büyük pencereler kullanılmıştır.
4. (...) Gotik sanat akımı Fransa'da başlamış ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır.
5. (...) Rönesans sanat anlayışına ait ilk eserler İtalya'da yapılmıştır.
6. (...) Barok ve Rokoko Dönemleri arasında kalan sanat dönemine Maniyerizm adı verilmiştir.
7. (...) Barok sanat İngiltere'de gelişmeye başlayıp diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır.
8. (...) Rokoko Dönemi resim sanatında yumuşak renkler tercih edilmiştir.
9. (...) Romantizm Dönemi sanat eserlerinde antik Yunan ve Roma sanatı etkileri görülür.
10. (...) Romantizm Dönemi'nde yapılan eserlerde Rönesans hareketlerinin etkisi büyüktür.

B) Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan noktalı yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Işığın sanatçısı olarak da bilinen ..... Romantizm sanatının önde gelen ressam-larındandır.
2. .... adlı sanatçının en bilinen eseri Düşünen Adam heykelidir.
3. J. Gottfri Schadow'un en bilinen eseri Brandenburg Kapısı üzerindeki ..... heykelidir.
4. Sütun ve payelerin iki kat boyunca uzanması ve üst üste sıralanmasına ..... düzen adı verilmiştir.
5. Barok Dönem'in önemli tablolarından olan Gece Nöbeti adlı eser ..... adlı sanatçıya aittir.
6. Padova'daki ünlü Gattamelata Atlı Heykeli'ni Floransalı heykeltıraş ..... yap-mıştır.
7. Lenardo da Vinci'nin Santa Maria delle Grazie Manastırı içindeki ünlü fresko eserinin adı .....
8. Rönesans sanatının baş yapıtlarından olan Atina Okulu adlı eser ..... adlı sanatçıya aittir.
9. İtalya'daki ünlü Floransa Katedralinin kubbesi ünlü mimar ..... tarafından inşa edilmiştir.
10. Orta Çağ sanatı, 375 yılında ..... ile başlayıp 1453 yılında ..... ile biten süreyi kapsamaktadır.

C) Aşağıda verilen sorulardan doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıda verilen eserlerden hangisi Erken Orta Çağ sanatına ait ilk örnekler arasında sayılamaz?

- A) El yazmaları   B) Katakomplar   C) Kiliseler   D) Mozaikler   E) Vitraylar

2. Aşağıda verilen mimari unsurlardan hangisi kiliselerin içinde yer almaz?

- A) Apsis   B) Naos   C) Narteks   D) Nef   E) Payanda

3. "Orta Çağ'da eğitim veren kurumlar kapatılarak yerlerine ..... adı verilen eğitim kurumları açılmıştır." ifadesinde boş bırakılan yere aşağıda verilen kelimelerden hangisi gelmelidir?

- A) Katedral   B) Kilise   C) Manastır   D) Scola   E) Skolastik

4. Karolenj ve Otto sanatlarının birleşmesiyle oluşan sanata aşağıda verilen sanat dönemlerinden hangisinin adı verilir?

- A) Barok sanat   B) Gotik sanat   C) Rokoko sanatı
D) Roman sanatı   E) Rönesans sanatı

5. Aşağıda verilen özelliklerden hangisi Gotik Dönem sanatı özellikleri için söylenemez?

- A) Binaların dış duvarları payandalar ile desteklenmiştir.
B) Cephelere gül pencereler eklenmiştir.
C) Dinsel mimariye önem verilmiştir. .
D) Vitray sanatı gelişmiştir.
E) Yapıların duvarları oldukça kalın inşa edilmiştir.

6. Aşağıdakilerden hangisi Roman Sanatı (Romanesk) Dönemi'nde yapılan eserler arasında yer almaz?

- A) Kariye Cami   B) Notre Dame La Grande Manastırı   C) St. Frediano Katedrali
D) St. Trophime Kilisesi   E) Speyer Katedrali

3. ÖĞRENME BİRİMİ

ÇAĞDAŞ SANAT AKIMLARI

KONULAR

- 3.1. EMPRESYONİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.2. EKSPRESYONİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.3. FOVİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.4. KÜBİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.5. FÜTÜRİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.6. DADAİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.7. SÜRREALİZM AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.8. SOYUT SANAT AKIMI VE ÖZELLİKLERİ
- 3.9. 1970 SONRASI KAVRAMSAL SANAT VE ÖZELLİKLERİ

TEMEL KAVRAMLAR

Fluxus, Dadaizm, Fütürizm,
Expresyonizm, Divizyonizm

3. ÖĞRENME BİRİMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

1. Sosyal olayların sanat akımlarının ortaya çıkmasında size göre etkisi nedir?
2. Bazı sanatçıların sanat anlayışlarını değiştirmelerinin sebepleri neler olabilir?
3. Günümüzde toplumların sanat ve sanatçıya bakışı nasıldır?
4. Sanata ve sanatçıya bakışın ülkeler arasındaki farklılığın sebepleri size göre neler olabilir?
Düşüncelerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanın tarih öncesi devirlerde mağara duvarlarına yaptığı resimlerle başlayan sanat anlayışı, çeşitli aşamalardan geçerek günümüze gelmiştir. Toplumların yaşadığı ekonomik, kültürel ve siyasal değişimler birçok sanat akımını ortaya çıkarmıştır. Bireyler, sanat yoluyla ifade çeşitliliğinde kalıcı izler bırakmak, yenilikler ve değişimler yaratmak adına yola çıkmışlardır. Her sanat akımı bir öncekine tepki olarak doğmuştur. Birbirlerinden farklı tavırları ve anlatım biçimleri olmasına karşın çağdaş sanat akımlarının ortak noktası, 20. yüzyıl yaşamının değişen koşullarına karşı duyulan duygusal tepkiyi dile getirmektir. Bu akımların en önemlileri empresyonizm (izlenimcilik), ekspresyonizm (dışa vurumculuk), fovizm, kübizm, fütürizm (gelecekçilik), Dadaizm, sürrealizm (gerçeküstücülük), soyut sanat ve 1970 sonrası kavramsal sanat olarak sıralanabilir.

3.1. EMPRESYONİZM

Fransa'da gelişen empresyonizm akımının sanatçıları, güneş ışığının cisimlerin renklerine yaptığı değişimleri yakalamaya çalışmışlardır. Birçok sanatçıda stüdyolarda resim yapma geleneği yaygın iken empresyonist ressamlar, resimlerini açık havada yapmışlardır. Bu, onlara doğayı doğrudan gözleme özellikle de güneş ışığının anlık ve geçişken yönlerini yakalama olanağı vermiştir. İzlenimciler güneşin renkleri dışındaki siyah ve kahverengi gibi renkleri paletlerinden atmışlardır. Anlık konuları resmetmişlerdir. Bu akımın etkisinde yapılan tablolar perspektifi oluşturan unsurların güneşin renkleri arasında kaybolduğu görülür. Claude Monet (Klot Mone), Auguste Renoir (Ogüst Hönuag), Vincent van Gogh (Vinsint fan Hoh) Henri de Toulouse-Lautrec (Ohi de Tulus Lötrek), Paul Cezanne (Pol Sezan), Alfred Sisley, Camille Pissarro (Kamil Pisaço) bu akımın öncü sanatçılarıdır.

3.1.1. Empresyonizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.1.1.1. Claude Monet [Klod Mone (1840-1926)]

Fransız empresyonizminin kurucusu sayılan sanatçı, ilk çizgi derslerini Jacques-Francois Ochard'tan (Çak François Oşart) aldı. Bu dönemde, Eugène Boudin'le (Öjen Budin) tanışmıştır. Bu sanatçıdan yağlı boya kullanmayı ve açık ortamlarda resim yapma tekniğini öğrenmiştir. 1859 yılında Louvre Müzesini görmek için Paris'e gelen sanatçı, burada geçirdiği yıllarda Edouard Manet Pierre-Auguste Renoir, Frederic Bazille (Frederik Basil) ve Alfred Sisley gibi pek çok empresyonist ressamla tanışmıştır. Fransa-Prusya Savaşı sırasında İngiltere'ye sığınan sanatçı, savaş bitiminde Fransa'ya dönerek ünlü **İzlenim (Gün Doğumu)** tablosunu yapmıştır. 1874 yılında Manet, Degas, Renoir, Cezanne, Pissaro, Sisley ile beraber açtıkları sergi başarısız olmuştur. 1879'da eşinin vefatından sonra resim anlayışını değiştirip koyu renklerin hâkim olduğu kasvetli bir resim anlayışına yönelmiştir. Bu arada maddi olarak da zorluğa düşen sanatçı, yeniden resim çalışmalarına başlamıştır. 1883-1908 yılları arasında, Akdeniz'i gezip pek çok doğa resmi üretmiştir. Bu resimlerin yanında özellikle Londra'da bulunduğu dönemde yaptığı **Parlamento** ve **Charing Cross (Çering Kıros) Köprüsü** resimleri önemli eserleri arasındadır.

Monet, eserlerinde ışığın ve gölgenin nesnelere üzerindeki ve doğadaki etkilerini vermeyi kendine amaç edinmiştir. Hızlı ve net fırça vuruş teknikleri, parlak ve parçalanmış renkler, detaylı anlatımlar eserlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Piknik, Gezinti, Gelincikler, Kırdan Öğle Yemeği, Nilüfer Gölü, Londra Parlamentosu, İzlenim** (Görsel 3.1) tabloları tanınan eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.1: İzlenim, Mormottan Müzesi, Paris, Fransa

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.1.1.2. Auguste Renoir [Ogüst Renua (1841-1919)]

Fransa doğumlu sanatçı, genç yaşta seramik fabrikasında porselen tabaklar üzerine çiçek demetleri yaparak resim öğrenimine başlamıştır. Sonra aynı titizlikle yelpazeler, perdeler üzerine süslemeler yapmıştır. 1862 yılında İsviçreli ressam Charles Gleyre'nin (Çarls Gileyir) atölyesine girerek bu sanatçıdan ilk kez resim dersleri almaya başlamıştır. Daha sonraki yıl Fontainebleau (Fanteyniblo) Korusundaki doğa resimleri yaptığı tablolarında Courbet'in (Kurbet) resimlerinin etkileri görülür. 1874'te empresyonist ressamların açtıkları ilk sergiye katılan sanatçının **Locada** adındaki tablosu dikkatleri çekmiştir. 1880 yılından itibaren değişik tarzda resimler yapmayı deneyen sanatçı, empresyonist ressamlar grubundan da ayrılmıştır. 1881'de Cezayir'e sonra da İtalya'ya gitmiştir. Venedik, Roma, Floransa ve Pompei'yi gezen sanatçı, bu gezilerinde klasik dönem resimlerini incelemeye başlayıp empresyonizm hareketinden daha da uzaklaşmıştır.

Empresyonizm akımının öncü sanatçılarından olan Renoir, tablolarında genellikle kalabalık insan figürlerine yer vermiştir. Bu figürler, tablonun tüm yüzeyine adeta matematiksel bir hesaplamayla yerleştirilmiştir. Tiyatral bir havada verilen kompozisyonlar hareketli ve gerçekçidir. Figürlerin anatomik yapıları, giysileri detaylı bir şekilde resmedilirken bazı eserlerinde buna dikkat edilmemiştir. Sanatçının tablolarında nesnelere üzerine düşen ışık ve yaptığı etki ustaca verilmiştir. Hızlı fırça vuruşları ile oluşturulmuş figür ve nesnelere, kalın bir boya tabakası ile renklendirilmiştir. Sanatçı tablolarında perspektifin uygulanmasına dikkat etmiş, zaman zaman da parlak renkler kullanmıştır. **Papağanlı Kadın, Sulama Kabı İle Bir Kız, Kırdan Dans, Şemsiyeler, Madam Charpentier (Karpıntr) ve Çocukları, Bal du Moulin de la Galette (Bal du Molin dö la Galet)** (Görsel 3.2) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.2: Bal du Moulin de la Galette, Orsay Müzesi, Fransa

3.1.1.3. Vincent Van Gogh [Finsent Fan Koh (1853-1890)]

Hollanda doğumlu sanatçı, ailesinin isteğiyle 1864'te yatılı olan bir okula gönderilmiş ve burada yaşadığı sıkıntılı günlerin izlerini ömür boyu taşımıştır. 1866'da II. Willem Kolejine geçiş yapan van Gogh burada ilk defa resim öğretmeni Huysmans'tan resim dersleri almaya başlamıştır. 1868'in Mart ayında okulu bırakarak eve dönen van Gogh Goupil (Gupil) Galerisinin Lahey şubesinde üç, Londra şubesinde iki yıl ve Paris'teki merkezinde de kısa bir süre çalışmıştır. 1879 yılında Belçika'daki bir maden ocağına giden sanatçı, maden işçilerinin yaşadığı zorlukları paylaşmış, burada geçirdiği süre içinde de ruh ve beden sağlığını bir daha düzelmek üzere kaybetmiştir. 1880 yılından itibaren tamamen resim sanatına yönelmeye karar veren sanatçı, maden işçilerinin yaşantılarını anlatan çizimleri de yanına alarak Etten'e dönmüş, burada perspektif ve anatomi dersleri almaya başlamıştır. 1881 yılında Lahey'e giden sanatçı, ressam Anton Mauve'den (Anton Muvi) resim dersleri almıştır. 1885 yılında Anvers'e, oradan Paris'e giden van Gogh, Cormon'un yönettiği bir sanat okuluna devam etmiş, Toulouse-Lautrec, Bernard, Pissarro, Seurat, Signac ve Gauguin'le tanışarak sanatını geliştirmiştir.

Van Gogh'un hayatı boyunca yaşadığı ruhsal sıkıntıları yansıtan farklı anlayışta tablolar üretmiştir. 1887'den itibaren divizyonist tekniğinde (boyanın palette karıştırılmadan tuvale küçük, noktamsı fırça vuruşlarıyla uygulanması tekniği) resimler yapmaya başlayan sanatçının tablolarında kuvvetli fırça vuruşları ve çok az rengin kullanıldığı görülür. Daha sonraki yıllarda çalışmalarında çarpıcı ve zıt renklere yer veren sanatçı son dönem eserlerinde üzüntü ve yalnızlığı anlatan karanlık gökyüzü betimlemelerine yer vermiştir.

Zeytin ağaçları, buğday tarlaları, ayçiçekleri, tarlada çalışanlar, portreler sanatçının tuvallerinde en çok kullandığı konulardır. **Postacı Joseph, Gri Fötr Şapkalı Adam, İrisler, Selvili ve Yıldızlı Yol, Selvili Buğday Tarlası, Kafe Terasta Gece, Yıldızlı Gece** (Görsel 3.3) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.3: Yıldızlı Gece, Modern Sanatlar Müzesi, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.1.1.4. Henri de Toulouse-Lautrec [Ohi Mari Reymint dö Tulus Lötrec (1864-1901)]

Fransa doğumlu empresyonist sanatçının tam adı Henri Marie Raymond de Toulouse-Lautrec-Mofa'dır. Resim sanatına olan ilgisi lise eğitimi sırasında başlayan sanatçı, sanat eğitimi almak için annesi ile 1883 yılında Paris'e taşınmış ve burada Paris Güzel Sanatlar Yüksek Okuluna kayıt olmuştur. Leon Bonnat Atölyesi ve Rene Princeteau'nun (Reni Prinsta) stüdyosunda resim eğitimleri alan sanatçı, daha sonra 1886 yılına kadar çalıştığı Fernand Carbon'un atölyesinde Emile Bernard (Emil Bernard), Henri Matisse ve Vincent van Gogh ile tanışmıştır. Yalnız çalışmak üzere Carbon'un atölyesinden ayrılıp kendine bir atölye kiralayan sanatçı, daha sonra resim çalışmalarını bırakmıştır. Bir kabare sahibinden gelen teklif üzerine afiş çalışmaları yapmaya başlayan Lautrec, bu çalışmalarıyla kısa sürede adını duyurmuştur. 1887 yılında van Gogh ile bir sergi açan sanatçı, 1889'da da ilk defa Bağımsız Ressamlar Sergisi'nde resimlerini sergilemiştir.

Lautrec, tablolarından çok yaptığı afiş çalışmaları ile tanınmıştır. Kabare sanatçıları, şarkıcılar, dansçılar, sirk hayatı ve at yarışları eserlerinin ana konusunu oluşturmuştur. Figaro, Escarmoché (Eskarmoşe), Echo De Paris (Eko dö Paris) ve Le Ride (Le Rit) gibi dergi ve gazetelerde çalışmaları yayımlanan sanatçının eserlerinde kontrast renklerin kullanımı, gün ışığının nesnelere üzerinde yaptığı değişimler, yumuşak ve çapraz fırça vuruşları dikkat çekmektedir. **Balerinler, İngiliz Adam, Moulin Rouge'de** (Görsel 3.4) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.4: Moulin Rouge'da, Chicago Sanat Enstitüsü, Amerika

3.1.1.5. Paul Cezanne [Pol Sezan (1839-1906)]

Zengin bir ailenin çocuğu olan Fransız sanatçı, resme ilgisi olmasına rağmen babasının isteğiyle hukuk eğitimine başlamıştır. Hukuk eğitimini bitirdikten sonra babasını ikna eden Cezanne, Paris'e giderek İsviçre Akademisinde ve Louvre'da (Lur) resim eğitimi almaya başlamıştır. Buradaki eğitimi sırasında canlı modellerle çalışan sanatçı, babasının isteği ile resim çalışmalarını bırakıp sahip oldukları bankada çalışmaya başlamıştır. Bir süre sonra resmi bırakamayacağını anlayan Cezanne, tekrar resim çalışmalarına yönelmiştir. Paris'te bulunduğu dönem içinde Renoir, Pissaro, Sisley, Guillaumin (Gulumin) gibi sanatçılarla tanışan sanatçı, Delacroix, Courbet ve Manet'in sanatlarına karşı hayranlık duymuştur. Özellikle Delacroix sanat anlayışını oluşturmasında büyük etkisi olmuştur. Fransa-Prusya savaşı sırasında Marsilya'da küçük bir kasabaya giden Cezanne burada sanatının gelişmesinde önemli rol oynayan manzara resimleri yapmıştır. Sanatçının burada oluşturduğu resim anlayışı tüm sanat hayatı boyunca etkili olmuştur.

Cezanne'nin tablolarının konularını çevresindeki insanlar, natürmort ve doğa görüntüleri oluşturur. Hafif fırça vuruşlarıyla oluşturulmuş yüzeyler, kalın siyah, kahverengi, gri, mavi ve beyaz renk katları ile siyah gölgeler tablolarında dikkati çeken özelliklerdir. **Pamuk Takkeli Adam, Kırmızı Yelekli Çocuk, Çaydanlıklı Natürmort, Kâğıt Oynayanlar, Cezveli Kadın, Noir Şatosu, Viyadüklü Manzara** (Görsel 3.5) önemli tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.5: Viyadüklü Manzara, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.1.1.6. Alfred Sisley [Alfred Sisli (1839-1899)]

İngiliz bir ailenin çocuğu olarak Paris'te dünyaya gelen Sisley, babasının ticaret hayatına girmesini istemesine rağmen resim sanatına yönelmeyi tercih etmiştir. 1862 yılında Paris Güzel Sanatlar Okuluna yazılmış ve ünlü sanatçı Charles Gleyne (Çarls Gileyn) Atölyesinde de çalışmaya başlamıştır. Burada Claude Monet ve Pierre-Auguste Renoir'la arkadaşlık kurmuştur. Açık havada resim yapma alışkanlığını bu arkadaşlarına da kazandıran sanatçı, empresyonizm akımının doğuşunda büyük katkılar sağlamıştır. Arkadaşlarıyla sık sık ormanlık alanlara giden Sisley, buralarda yaptığı tabloları sergilediği ilk sergisinde başarılı olamamıştır. 1868'de katıldığı bir sergide Paris manzaralı resimleriyle az da olsa sanat çevrelerini etkilemiştir. 1874 yılında İngiltere'ye giden sanatçı burada açtığı birçok sergide de istediği başarıyı elde edememiştir. 1880 yılında ailesi ile Fontainebleau (Fonteynblu) Ormanı yakınlarında bir köye yerleşen sanatçı çalışmalarına burada devam etmiştir.

Yaşamı boyunca 900'ün üzerinde tablo üreten sanatçı, manzara resimlerine ağırlık vermiş eserlerinde çok nadir figür kullanmıştır. "Resimlerime her zaman gökyüzü ile başladım." diyen sanatçı için gökyüzünün tablolarında önemli bir yeri vardır. Sisley'in tablolarında doğa çok iyi bir biçimde gözlemlenmiş, ışığın nesnelere üzerinde yaptığı yansımalar özenle verilmiştir. Canlı ve parlak renklerle boyanmış nesnelere basit ama çekici bir anlayışla verilmiştir. **Argenteuil'de (Argentayl) Köprü, Tekne Yarışları, Karlı Yol, Loing Deresi, Villeneuve la Garenne (Vilenöv la Gağen) Köprüsü** (Görsel 3.6) diğer önemli eserlerindedir.

Görsel 3.6: Villeneuve la Garenne Köprüsü, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3.1.1.7. Camille Pissarro [Kamili Pisağo (1830-1903)]

Virjin Adaları'nda doğan sanatçı, on iki yaşında Paris'e giderek eğitim hayatına başlamıştır. Burada bulunduğu dönem içinde Auguste Savary (Ogüst Savaği) gözetiminde resim eğitimi almıştır. 1847'de doğduğu yere dönüp babasının ticaret işleriyle uğraşmıştır. Boş zamanlarında da bir limana giderek resim çalışmalarına devam etmiştir.

Danimarkalı ressam Fritz Melbye (Firitz Melbi) ile tanışmasından sonra kendisini resim yapmaya yöneltmiştir. Fritz Melbye ile 1852'de Venezuela'ya giderek şehir yaşantısını yansıtan resimler yapmıştır. 1855 yılında Paris'e giden Pissarro, burada Corot'un öğrencisi olup manzara resimleri yapmaya başlamıştır. 1860'lardan itibaren hocası Corot'tan ayrılarak kendi tarzını oluşturmaya başlayan sanatçı, açtığı sergilerde başarılı olamayınca maddi zorluğa girmiştir.

1869 ve 1870 yıllarında Claude Monet ve Pierre Auguste Renoir ile birçok sergiye katılarak empresyonist çalışmalarına devam etmiştir. 1880'li yılların ortalarında genç sanatçılar Paul Signac ve Georges Seurat ile tanışan Pissarro, pointilizm (noktacılık) akımı etkisinde çalışmalarına devam etmiş ve çok sayıda sergiye katılmıştır.

Pissarro'nun tablolarının ana konusunu doğa görüntüleri oluşturur. Sanatçı, bu tablolarında kompozisyonları oluştururken noktasal fırça darbeleri kullanmış, saf ve parlak renklere yer vermiştir. **Denize Karşı Sohbet, Hasat, Rouen (Ruen) Manzarası, Kendi Portresi, Kış, Hint Adaları, Bir Kış Sabahı Montmartre (Munmart) Bulvarı** (Görsel 3.7) önemli çalışmalarındandır.

Görsel 3.7: Bir Kış Sabahı Montmartre Bulvarı, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

Sıra Sizde

Empresyonizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

1. ETKİNLİK

Görselleri verilen empresyonizm akımına ait iki sanat eserini (Görsel 3.8 ve 3.9) karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini boş bırakılan yerlere yazınız.

Görsel 3.8: Argenteuil'deki (Argenteuil) Köprü, C. Monet, Ulusal Sanat Galerisi, Amerika

Görsel 3.9: Les Sablons'ta Bir Yol, Alfred Sisley, Ulusal Galerisi, Avustralya

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

3.2. EKSPRESYONİZM

Ekspresyonizm sanat akımı, 19. yüzyılda Almanya'da başlayıp 20. yüzyılda tüm Avrupa'ya yayılan bir sanat akımıdır. Bu akımın başlangıç eseri sayılan **Die Brücke (Di Brücke)** adlı resmin etrafında toplanan Ernst Ludwig Kirschner (Ernst Ludvig Kirşner), Emil Nolde (Emil Nold), Max Pechstein (Maks Piştayn) ve Karl Schmidt-Rotluff (Karl Şimit Rudlaf) gibi sanatçılardan oluşan bir grup, bu akımın yayılmasında öncü olmuşlardır. Bu akıma ait özelliklere Vincent van Gogh ve Toulouse-Lautrec'in bazı eserlerinde de rastlanır. Bu sanat anlayışına göre doğanın asıl görünüşü önemli değildir. Önemli olan kişinin ruhsal durumuna göre doğayı nasıl gördüğüdür. Deforme edilmiş nesnelere, abartılı renkler, duygu dolu dramatik anlatımlar, korku ve dehşet temalarından oluşan kompozisyonlar, bu sanat anlayışının temel özellikleridir. Edvard Munch, Ernst Ludwig Kirchner (Eğns Ludviah Kirşneğ), Emil Nolde, Oskar Kokoschka (Oskar Kokoşka), Max Beckmann (Maks Bekman), Wassily Kandinsky (Vasili Kandinski), Max Pechstein (Maks Pehştayn) ve Karl Schmidt-Rotluff (Karl Şimit Rotluf) bu akımın önemli temsilcileridir.

3.2.1. Ekspresyonizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.2.1.1. Edvard Munch [Edvard Munk (1863-1944)]

Norveçli sanatçı, babasının isteği ile mühendislik eğitimi almak için Cristiana (Kıristina) Teknik Koleji'ne girmiştir. Resme olan ilgisi yüzünden eğitimini yarım bırakarak Norveç Sanat Enstitüsüne kayıt olmuştur. 1882 yılında yerel bir sergide ilk çalışmalarını sergilemiştir. Yerel bir ressam olan Krohg'dan renk kullanımı dersleri olarak resim bilgilerini artıran Munch, çalışmalarını ilerletmek için Paris'e gitmiştir. Munch burada gördüğü van Gogh ve Gauguin'in resimlerinden oldukça etkilenmiştir. Özellikle izlenimci sanatçıların resimlerini örnek alarak ülkesine dönüp resim çalışmalarına burada devam etmiştir. Babasının ölümüyle resim çalışmalarına bir süre ara veren sanatçı, Berlin Sanatçılar Derneğinin daveti ile Almanya'ya gitmiş ve burada resim çalışmalarına devam etmiştir. 1890 yılında ülkesine döndüğünde **Çığlık** adlı ünlü tablosunu yapmıştır (Görsel 3.10).

Munch, bu eserinde acı çeken ve seven insanları tasvir etmiştir. Daha sonra bu tablosunun devamı olan **Yaşam Frizi** adını verdiği bir dizi çalışma daha yapmıştır. **Madonna, Ayrılık, Vampir, Kıskaçlık, Dalga, Köprüde Kadın, Mehtap, Melankoli** önemli tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.10: Çığlık, Sanat Müzesi, Oslo, Norveç

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.2.1.2. Ernst Ludwig Kirchner [Erns Ludvig Kirşner (1880-1938)]

Almanya doğumlu Kirchner, ekspresyonizm akımının kurucu ressamlarından. Almanya'da mimarlık eğitimi alan sanatçı bu arada çizgi, perspektif ve sanat tarihi dersleri de almıştır. İlk çizim çalışmalarında çevresindeki insanları model olarak kullanmıştır. Sanat yaşamının her döneminde Dürer ve Munch'un etkisinde kalan sanatçının eserlerinde hızlı fırça vuruşları ile oluşturulmuş parlak tonların kullanıldığı kompozisyonlar dikkat çekmektedir. Kalabalık kafeler, tiyatrolar, sirkler, caddeler ise tablolarında konuları oluşturmuştur. **Dresden'de Sokak, Brandenburg Kulesi, Basel ve Ren Nehri Manzarası, Asker ve Kız** (Görsel 3.11) tabloları sanatçının önemli eserlerindedir.

Görsel 3.11: Asker ve Kız, Güzel Sanatlar Müzesi, Houston, Amerika

3.2.1.3. Emil Nolde (1867-1956)

Alman sanatçı, uygulamalı sanatlar okulunda eğitim aldıktan sonra uzun süre resim öğretmenliği yapmıştır. Bağımsız çalışabilmek için mesleğini bırakarak tamamen ressamlığa dönmüştür. 20. yüzyılın en önemli sulu ve yağlı boya ressamlarından olan sanatçı, eserlerinde altın sarısı renklerin kullanıldığı resimleriyle tanınmıştır. Kuvvetli fırça vuruşları, ifade gücü yüksek renk seçimleri, canlı manzaralar, parlak çiçekler eserlerinde görülen diğer özelliklerdir. **Bataklık ve Değirmen, Bahçede Çiçekler, Çocuk ve Büyük Kuş, Ayçiçekleri, Renk Hayattır, Genç Kadın** (Görsel 3.12) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.12: Genç Kadın, Statens Müzesi, Danimarka

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.2.1.4. Oskar Kokoschka (1886-1980)

Avustralya doğumlu sanatçı, ilk resim eğitimini Viyana Meslek ve Sanat Okulunda almaya başlamıştır. 1904 yılından itibaren yeni sanat akımı etkisinde tablolar yapan sanatçı, 1910 yılında Berlin'e giderek Sturm Dergisi için resimleme çalışmalarında bulunmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır yaralı olarak döndükten sonra Viyana Uygulamalı Sanatlar Akademisinde profesörlük yapan sanatçı, 1923'ten sonra Avrupa, Ortadoğu ve Afrika'ya uzun süreli seyahatler yapmıştır. Bu gezileri sırasında çok sayıda kent ve manzara resimleri yaparak sanat anlayışını geliştirmeye çalışmıştır. 1938 yılında Londra'ya, 1953 yılında da Cenevre Gölü kıyısına taşınarak sanat yaşamına burada devam etmiştir.

Kokoschka, ilk dönem resimlerinde yeni sanat anlayışından etkilenecek tablolar üretmiştir. Bu dönem resimlerinde grafiksellik, yalın ve çarpıcı renk kullanımı ön plandadır. Sanatçı, bu dönemde zaman zaman doktor ve gazetecileri model olarak kullandığı portre çalışmaları da yapmıştır. 1908 yılında **Düş Gören Çocuklar** adlı bir kitap yazan sanatçı, yine kitabının adını taşıyan bir seri eser çalışmıştır. Eserlerinde masalsi bir anlatım ve naif doğa tasvirlerine yer vermiştir. Resimlerde kırmızı, sarı, yeşil ve mavi renklerin siyah çerçeveler içinde kullanması da dikkat çeken diğer bir unsurdur.

Freud'un 1900 yılında basılan **Rüyaların Yorumu** adlı eseri sanatçıyı oldukça etkilemiş, bu eserden esinlenerek sihirli manzaralar, garip figürler ve hayvanların kompozisyon oluşturduğu birçok tablo yapmıştır. Hızlı ve yumuşak fırça vuruşları ve renk lekelerinden oluşturulmuş nesnelere tablolarının diğer özellikleridir. Kokoschka, sanat anlayışını açıklarken "Ekspresyonizm yaşantının biçimlenmesidir, bu kabilden dolayı olarak ve benden sana iletidir. Sevgide olduğu gibi burada da iki gerekir. Nasıl sevgide seven sevilen ikiliği varsa sanatta da bir ileten iletilen ikiliği vardır. ve onlar arasında da bir sevgi bağı bulunur." ifadesini kullanmaktadır. **Tuval Başında, İstanbul'dan Görünüm, Bahçede, Cenevre Gölü, Lyon, Rüzgârın Gelini** (Görsel 3.13) önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.13: Rüzgârın Gelini, Basel Sanat Müzesi, İsviçre

Sıra Sizde

Ekspresyonizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

2. ETKİNLİK

Aşağıda adı verilen sanatçıların sanatı ile ilgili düşüncelerinizi tabloda sanatçının adının karşısındaki noktalı yerlere yazınız.

EDVARD MUNCH	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
OSKAR KOKOSCHKA	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
ERNST LUDWIG KİRCHNER	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
EMİL NOLDE	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.3. FOVİZM

Fovizm; Fransa'da kendilerine Les Fauves (vahşiler) adını veren genç ressamardan oluşan bir grubun (Matisse, Derain ve Vlaminck) resimlerini, açtıkları bir sanat galerisinde sergilemeleriyle ortaya çıkan ve gelişen bir sanat akımıdır. Bazı kaynaklara göre bir sanat akımı olmayıp, sadece bir hareket olarak da tanımlanır. Sergiye gelenler o güne kadar hiç tanık olmadıkları bir sanat anlayışıyla karşılaşmışlardır. Tuval üzerine doğrudan sürülmüş renkler ve bozuk perspektif izleyenleri şaşırtmıştır.

Bu akımın etkisinde yapılan resimlerde özgür kompozisyonlar oluşturulmuştur. Duyguların dışı vurulmasında ara renkler bir yana bırakılarak daha çok saf ve göze batan renkler geniş yüzeylerde kullanılmıştır. Yüzeysel anlatımların görüldüğü tablolarla perspektif yoktur. Resimlerde ışık, gölge ve konturlara önem verilmemiştir. Parlak renkler, hafif fırça vuruşları, deformasyona uğramış figür ve nesnelere üzerine uygulanmıştır. Bu sanat akımının öncüleri Henry Matisse (Henri Matis), André Derain (Andiğe Döğan), Raoul Dufy (Raul Dufi) ve Maurice De Vlaminck'tir (Moğis Dö Vlamank).

3.3.1. Fovizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.3.1.1. Henri Matisse (1869-1954)

20. yüzyılın Picasso ve Kandinsky ile modern sanatın en büyük ressamaları arasında sayılan sanatçı, Fransa'da doğmuştur. Paris'te hukuk eğitimi alıp avukatlık yapmaya başlayan Matisse, bu arada çizim dersleri de almaya başlamıştır. Geçirdiği ağır bir ameliyattan sonra yatağa bağımlı kaldığı dönemlerde resimle uğraşmaya başlamış ve resim yapma onda tutkuya dönüşmüştür. Sağlığına kavuştuktan sonra avukatlığı bırakarak tamamen resme yönelmiştir. 1891'de sanat eğitimi almak için Paris'e giden burada Julian Akademisinde resim eğitimi almaya başlamıştır. Akademik eğitimini tamamlayan Matisse ilk çalışmalarını 1895 yılında sergilemiştir. Sanatçı resim anlayışında Edouard Manet, Gauguin ve Cezanne gibi ressamların sanatlarından etkilenmiştir. Sonraki yıllarda Saint Tropez kıyılarında bulunan balıkçı kasabalarını gezen resim çalışmalarını buralarda gerçekleştirmiştir. Akdeniz'in rengi ve ışık parlamaları ona esin kaynağı olmuştur. Cezayir'e gittiği dönemde halı motiflerine ilgi duymuş ve beğendiği motifleri eserlerinde kullanmıştır. İlk dönem eserlerinde canlı ve ışıklı renkler kullanan sanatçı, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla koyu renklere ve soyut anlatımlara yönelmiştir. **Ressamın Ailesi, Dans, Kırmızı Oda, Nice'de İç Mekân, Büyük Kırmızı İç, Matisse Ailesi, Oturan Kadın, Zeytin Ağaçları** (Görsel 3.14) önemli tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.14: Zeytin Ağaçları, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3.3.1.2. André Derain (1880-1954)

Fovizmin akımının öncülerinden Fransız sanatçı, Paris yakınlarındaki Chatou'da (Çatu) öğrenimine başlamış, daha sonra Ecole Des Mines'te (Ekol dös Mins) mühendislik eğitimi almıştır. 1898 yılında mühendislik eğitimini bırakan sanatçı, resme yönelmiş ve önce Jocamin (Jokeman) Atölyesinde daha sonra da Eugène Carrière'in (Öjen Keriye) Paris'teki stüdyosunda resim derslerine devam etmiştir. 1898 yılında Matisse ve Vlaminck ile tanışan Derain, bu sanatçılar ile resim konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur. 1907 yılında birçok sanatçının yaşadığı Montmartre'ye taşınan sanatçı, burada kısa bir süre kübizm etkisinde tablolar yapmıştır.

Konu olarak genellikle doğayı ele alan sanatçının eserlerinde hızlı ve kırık fırça vuruşları ile parlak renklerin kullanımı dikkat çeken özelliklerdir. **Londra Köprüsü, Altın Çağ, Chatou Yakınlarındaki Manzara, Charing Cross (Çering Kıros) Köprüsü, Collioure (Koliyu) Limanı'ndaki Tekneler, Waterloo Köprüsü** (Görsel 3.15) eserlerinden bazılarıdır.

BİLGİ KUTUSU

André Derain 1906 yılından itibaren birçok yazarın kitabı için gravür çalışmaları yapmıştır. 1939 yılından sonra bir dönem heykel sanatı ile de ilgilenen sanatçı aynı yıllarda balçık malzemedен yaptığı mask ve rölyeflerin yer aldığı kişisel sergiler de düzenlemiştir.

Görsel 3.15: Waterloo Köprüsü, Thyssen-Bornemisza Ulusal Müzesi, Madrid, İspanya

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.3.1.3. Raoul Dufy (1877-1953)

Müziyen bir ailenin çocuğu olan Fransız sanatçı, ortaokulu bitirdikten sonra ticarete atılmıştır. Gündüz çalışıp geceleri ilgi duyduğu resim çalışmaları için belediyenin Güzel Sanatlar Okuluna devam etmiştir. Daha sonra Paris'e giden sanatçı burada Millî Güzel Sanatlar Okuluna girmiştir. Bu dönemde izlenimcilik akımına ilgi duyan sanatçılarla beraber Duffy Berthe Weil Galerisinde resimlerini sergilemiştir. 1906 yılında aynı galeride ilk kişisel sergisini de açmıştır. Sonraki yıllarda Toulouse-Lautrec'in eserlerinden etkilenerek Matisse, Marquet (Markit), van Dongen, Braque (Brak), Derain, Vlaminck gibi fovist sanatçılarla ilişki kurarak sanatını geliştirmiştir. Sanat yaşamına Lyon'daki bir kumaş fabrikasının desenlerini ve çeşitli sahnelerin dekorları düzenlemekle devam etmiştir.

Tablolarında renkli anlatımları, temiz ve saf renkleri kullanan sanatçı konu olarak kayıkları, at yarışlarının, süslü sokakları ve plajları seçmiştir. Kendine **tatil ressamı** diyen sanatçının **Kayık Yarışı, Eiffel Kulesi, At Yarışı Alanı, Pencerenin İçinde, Açık Pencere** (Görsel 3.16) önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.16: Açık Pencere, Thyssen-Bornemisza Ulusal Müzesi, Madrid, İspanya

3.3.1.4. Maurice De Vlaminck (1876-1958)

Fovizmin kurucuları arasında yer alan Fransız sanatçı, herhangi bir akademik eğitim almadan resim sanatına yönelmiştir. André Derain'le aynı atölyede resim çalışmaları yapan sanatçı, genellikle açık havada resim çalışmaları yapmayı seçmiştir. Van Gogh'un resimlerinin yer aldığı bir sergiyi gezdiği sırada bu çalışmalardan etkilenerek fovizm akımına yönelmiştir. İlk sergisini Bağımsızlar Salonunda açan Vlaminck, 1970 yılından sonra Cezanne'nin eserlerinden etkilenerek fovizmden uzaklaşmıştır.

Eserlerinde konu olarak Paris ve çevresi ile peyzaj çalışmalarını seçmiştir. Kalın konturlar, zıt renkler ve koyu-açık tonların uyumlu şekilde kullanımı resimlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Tehlikeli Dönemeç Büyük Çılgınlık, Yol, Chatou'daki Evler, Köy Sokağı, Sonbahar, Tarlalar** (Görsel 3.17) tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.17: Tarlalar, Thyssen-Bornemisza Ulusal Müzesi, Madrid, İspanya

Sıra Sizde

Fovizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemeğini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3. ETKİNLİK

Görselleri verilen fovizm akımına ait iki sanat eserini karşılaştırarak benzer ve farklı yönlerini boş bırakılan noktalı yerlere yazınız (Görsel 3.18 ve 3.19).

Görsel 3.18: Deauville'de (Dövil) Yelkenli Tekneler,
R. Duffy, Ermitaj Müzesi, Rusya

Görsel 3.19: Yelkenleri Kurutmak, A. Derain,
Puşkin Müzesi, Rusya

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.4. KÜBİZM

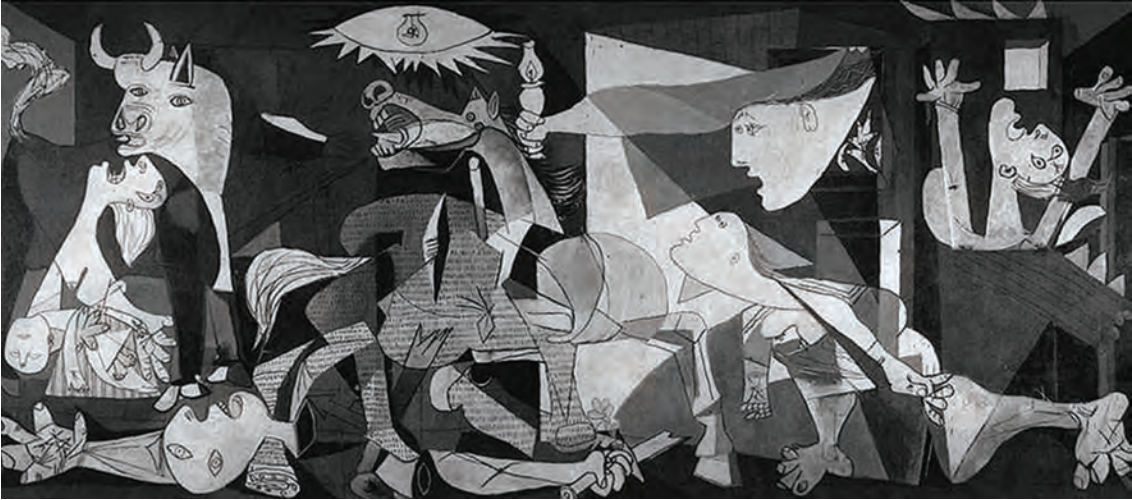
Kübizm; 20. yüzyılın başında empresyonizme tepki olarak ortaya çıkan ve daha çok resim alanında kendini gösteren, sonradan öteki sanat dallarına da etki yapan, konunun sadece görünen tarafını değil görünmeyen taraflarını da göstermeye çalışan bir akımdır. Varlığın, dış görünüşüyle birlikte iç dünyasının betimlenmesi amaçlanmıştır. Sanatçılar, anlatımı canlı kılmak için yapıtlarında duygularla olayları karıştırarak yansıtmışlardır. Sanatçılar nesnelere geometrik şekiller olarak görmüşlerdir. Duygulardan çok akla dayalı resimler yaratılmıştır. Sanatçı, önce manzara veya olayın geçtiği yeri ana parçalarına ayırmış, sonra bu parçalar sanatçının kişisel görüşüne göre yeniden birleştirmiştir. Kübizm aynı zamanda Dada ve sürrealizm akımlarının yanı sıra soyut resim tarzında çalışan birçok ressamın sanat anlayışında da etkili olmuştur. **Pablo Ruiz Picasso, Georges Braque (Corc Brak), Juan Gris (Huan Gris)** kübizm akımının önemli sanatçılarıdır.

3.4.1. Kübizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.4.1.1. Pablo Ruiz Picasso (1881-1973)

İspanya doğumlu sanatçı, babasının yönlendirmeleriyle erken yaşta resim sanatına yönelmiştir. Güzel sanatlar lisesine devam ederken annesinin soyadı olan Picasso'yu kullanmaya başlamıştır. Picasso, Paris'e sanat eğitimi almaya gittiği yıllarda sirk yaşantısı ve palyaçoları izleyerek onların yaşantılarından kesitler sunan resim çalışmaları yapmıştır. **Mavi Dönem** olarak adlandırılan bu dönem resimlerinde hüznü bir anlatım görülür. 1908'de George Braque ile kübizm ekolünü kuran sanatçı sonraki çalışmaları da kübizm akımı etkisinde ilerletmiştir.

Geometrik ve iki boyutlu anlatımlar, resimlerinin genel özellikleridir. Şekillerin yan yüzleri bölünüp her biri iki boyutlu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle portrelerde profilden ve cepheden görünüş sağlanmıştır. Guinness Rekorlar Kitabı'na girecek kadar üretken olan sanatçı 100 bin baskı, 34 bin kitap resmi, 300 heykel ve birçok seramik ve çizim üretmiştir. **Üç Dansçı, Yaşlı Gitarist, Avignonlu Kızlar, Pipo İçen Adam, Ağlayan Kadın, Guernica** (Görsel 3.20) tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.20: Guernica, Reina Sofia Müzesi, Madrid, İspanya

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.4.1.2. Georges Braque (1882-1963)

Kübizm akımının öncülerinden olan Fransız sanatçı, boş zamanlarında resim çalışmaları yaparak sanat hayatına başlamıştır. La Havre'de Belediye Güzel Sanatlar Okulunda sanat eğitimi almaya başlayan sanatçı, 1900'de Paris'e giderek Humbert Akademisine devam etmiştir. Braque ilk çalışmalarında klasizm etkileri görülse de Cezanne'nin eserlerinden etkilenerek fovizme yönelmiştir. 1918-1920 yılları arasında Picasso ile beraber çalışan sanatçı onun eserlerine benzer resimler yapmıştır.

Düzlemlerin üst üste bindirilmesi, geometrik nesnelerin birbiriyle ilişkisiz bir şekilde resmedilmesi, gri, bej, siyah ve yeşil renklerin yoğun kullanımı tablolarının genel özellikleridir. **Şekillerin Dansı, Figür, Müzik Aletleri, Koyda Gri Hava, Kadın Başı, Bahçe Duvarı, Masa Üstünde Cam, Büyük Ağaçlar** (Görsel 3.21) tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.21: Büyük Ağaçlar, Modern Sanat Galerisi, Amerika

3.4.1.3. Juan Gris (1887-1927)

Madrid'de doğan İspanyol kübist ressam Juan Gris, küçük yaşlardan itibaren amcasından resim dersleri almıştır. Madrid'de Zanaat ve Sanayi Okuluna başlayan sanatçı ressam olarak pergel, cetvel ve gönye gibi araçları yanından ayırmamıştır. 1906 yılında çeşitli dergilerde desen çalışmaları yayımlanan sanatçı, 1907 yılında Salvador Dali'nin öğretmenliğini yapan Jose Moreno Carbonero (Hose Moreno Karbonero) ile çalışmaya başlamıştır. 1911 yılından itibaren Braque, Picasso, Manolo ile sade ve ciddi bir anlayışta ilk kübist tablolarını yapmıştır. 1913 yılından sonra Henri Matisse ile tanışan sanatçı, kübist çalışmaları üzerinde daha da yoğunlaşmıştır.

Parlak ve uyumlu renkler, şiirsel anlatımlar, nesnelere birleştirilmiş manzaralar eserlerinde görülen özelliklerdir. **Mandolinli Kadın, Keman ve Dama Tahtası, Gazete Meyve, Ressam'ın Penceresi, Damalı Sofra Örtüsü ile Natürmort, Hayaletler, Kafede Bir Adam, Picasso Portresi** (Görsel 3.22) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.22: Picasso Portresi, Chicago (Şikago) Sanat Enstitüsü, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

Sıra Sizde

Kübizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

4. ETKİNLİK

Kübizm akımı temsilcilerinden iki sanatçının eserini seçerek aşağıda boşluklara yapıştırınız. Bu sanatçıların eserlerinin benzer ve farklı yönlerini noktalı yerlere yazınız.

--	--

Sanatçı adı:
Eser adı:

Sanatçı adı:
Eser adı:

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

3.5. FÜTÜRİZM

Fütürizm akımı; İtalya'da şair ve tiyatro yazarı Filippo Tommaso Marinetti'nin 1909'da **Le Figaro Gazetesi**'nde fütürizmin esaslarını belirten bir yazı yazması ile başlamış ve hızla tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bu akımın geçmişteki estetik değerleri ve gelenekleri bütünüyle reddetmek, dünyanın geleceğinin modernlik olduğunu savunmak, ülkeleri geçmişin ağırlığından ayırıp modernleştirmek temel amaçları olmuştur.

Bu akımın konularını karnaval sahneleri, fabrika, motor, son hızla giden otomobil, uçak, mekanik araçlar gibi boşluk içinde yer değiştiren, değişen temalar oluşturmuştur.

Bu akımla resim sanatına yeni, dinamik bir ruh kazandırmak istemişlerdir. Hareketi vermek için de nesnelere parçalara ayırmışlar, çizgileri üst üste getirmişlerdir. Her şey, hareketi vermek için kullanılır. Fütüristler, geleceğe hükmetmek isteyip geleneksel her şeye karşı çıkarlar. Carlo Carrà (Karlo Kara), Umberto Boccioni (Umberto Boçyonu), Luigi Russolo (Luigi Russolo), Giacomo Balla (Ciakomo Balla), Ambrogio Casati (Ambroco Kasati), David Burliuk (Devit Burlik), Tullio Crali (Tulyo Krali) bu akımın önmeli sanatçılarıdır.

3.5.1. Fütürizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.5.1.1. Carlo Carrà (1881-1966)

İtalya doğumlu sanatçı, Paris'te bulunduğu dönemde Brera Akademisinde Casere Tallone'den dersler almıştır. Umberto Boccioni, Luigi Russolo ve Filippo Tommaso Marinetti ile **Fütürist Ressamlar Manifestosu**'nu imzalayan sanatçı, bazı dergilerde yazılar kaleme alırken çok sayıda da fütürist tablo yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Giorgio De Chirico'nun (Şiriko) sanatı etkisinde kalıp fütürist çalışmalarına ara vermiştir. 1921 yılından sonra Masaccio'nun eserlerini incelemeye başlamış ve anıtsal gerçekçiliğe dayanan melankolik çalışmalara yönelmiştir. **Akış, Yüzücüler, Konser Kafe, Loth'un Kızları, Kırmızı Atlı, Tiyatrodan Ayrılmak** (Görsel 3.23) çalışmalarından bazılarıdır.

Görsel 3.23: Tiyatrodan Ayrılmak, Estorick Sanat Koleksiyonu, İtalya

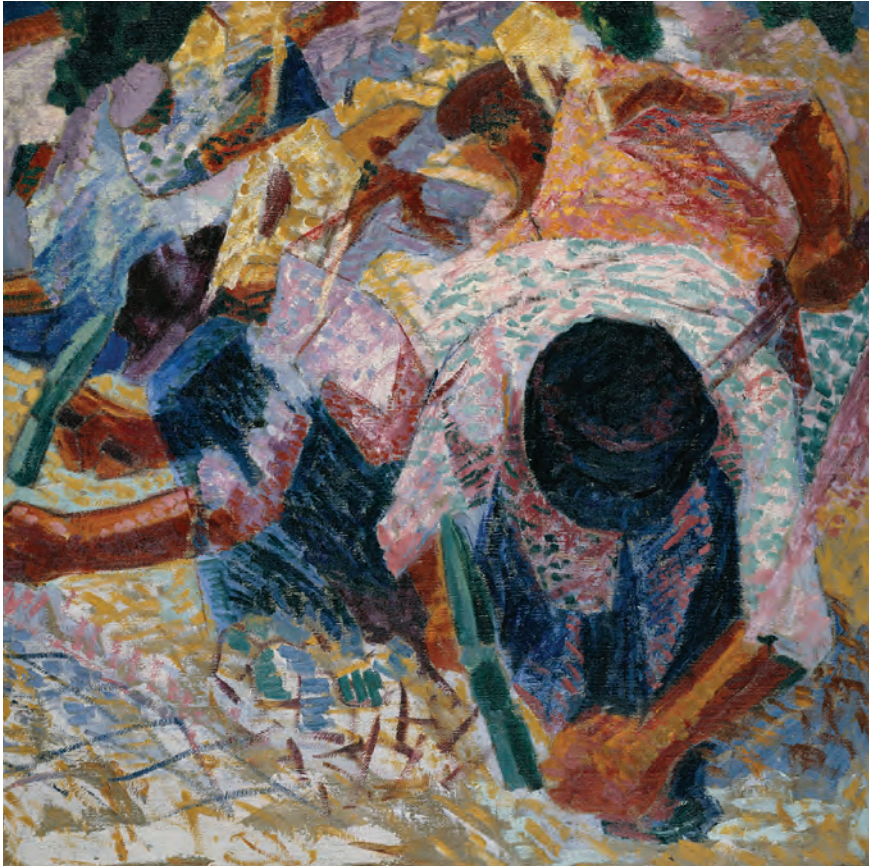
3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.5.1.2. Umberto Boccioni (1882-1916)

İtalya'da dünyaya gelen sanatçı, babasının görevi dolayısıyla ülkenin çeşitli kentlerinde yaşamıştır. Roma'ya döndüklerinde bir sanat okuluna kayıt olup, burada ilk defa bir afiş sanatçısı ile tanışıp onunla çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bu dönemde özellikle canlı modellerle çalışan Boccioni, dönemin ünlü sanatçısı Gino Severini'den de neoklasizm ile ilgili bilgiler almıştır. Bu bilgiler doğrultusunda yeni bir tarz arayışına giren sanatçı, endüstri ürünleri üzerine yoğunlaşmıştır. Tren, fabrika ve sanayi ürünlerinin içinde olduğu manzara resimleri yapmaya başlamıştır. Yaptığı **Kent Uyanıyor** adlı tablosuyla kısa sürede ünlenen sanatçı bu eseri için "İş gücü, ışık ve hareketin bir karışımını yapmak istedim." demiştir. Bu, aynı zamanda akımı en iyi tanımlayan eser olarak bilinir.

Çok yönlü bir sanatçı olan Umberto Boccioni, 1912 yılından sonra heykel sanatı ile de ilgilenmeye başlamıştır. **Fütürist Heykelciliğin Teknik Manifestosu** adlı bir eser yazan sanatçı, deneysel anlamda birçok heykel yapsa da bunların çoğunu sonradan yok etmiştir. En ünlü eseri olan ve 1913 yılında tamamladığı **Sürekliğin Mekân İçindeki Kendine Özgü Biçimleri** adlı balmumu heykelinin 1931 yılında bronz döküm kopyası yapılmış, 1998 yılında da 20 sent değerindeki İtalyan euro madeni parasının resmi olarak basılmıştır.

Boccioni'nin tablolarında sanatçının ruhsal durumunu gösteren hareketli anlatımlar, helezonik ve dalgalı renkler dikkat çekmektedir. **Esneklik, Bisikletlinin Dinamizmi, Kahkaha, Sokağın Gürültüsü Evi Etkiliyor, Ruh Durumları, Kent Uyanıyor** (Görsel 3.24) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.24: Sokak Döşemecileri, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3.5.1.3. Luigi Russolo (1885-1947)

Venedik doğumlu Russolo, küçük yaşlarda, müzisyen olan babasından müzik eğitimi almıştır. 1910 yılında ailesi ile birlikte Milano'ya taşınan sanatçı, burada Carra ve Boccioni ile tanışma imkânı bulmuştur. Bu dönemde Poesia (Poessiya) adlı bir dergide çalışmış ve burada çevre edinmeye başlamıştır. Bu arada Fütürist Resmin Bildirgesi'ne imza atan sanatçı, grupla beraber çeşitli sergilere katılmıştır. Russolo resim çalışmaları sırasında müzik çalışmalarına da ara vermemiş, gürültünün müziği üzerine araştırmalarına devam etmiştir. Bu araştırmalarının sonucunda **Gürültülerin Sanatı** adlı bir bildirge de hazırlayıp gürültü çıkaran araçlar icat etmiş ve çeşitli konserler vermiştir. Birinci Dünya Savaşı'na katılan sanatçı savaş dönüşü resim çalışmalarına başlamıştır. Russolo, empresyonistlerin de kullandığı divizyonizm tekniğini geliştirerek eserlerin de kullanmıştır.

Russolo tablolarında insan figürüne son dönem tablolarında rastlanır. İlk dönem resimlerinde soyut doğa betimlemelerine yer veren sanatçı zamanla parlak renklerin kullanıldığı gürültü ve sesi simgeleyen çeşitli geometrik şekillerden oluşan kompozisyonlara yönelmiştir. **Müzik, Hızlanan Otomobil, Evler ve Işıklar** ile **Parfüm** (Görsel 3.25) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.25: Parfüm, Estorick Sanat Koleksiyonu, İtalya

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.5.1.4. Giacoma Balla (1871-1958)

İtalya'da dünyaya gelen sanatçı, Umberto Boccioni, Carlo Carra, Luigi Russolo ve Gino Severini ile Fütüristik Ressamların Teknik Manifestosu'nun hazırlanmasına yardımcı olmuştur. Yapıtlarında çağdaş dünyayı ve özellikle de toplumsal hayatı anlatmaya çalışmıştır. Işığın doğadaki yansımalarını çözmeye çalışan sanatçı, aynı zamanda hareket ve hız ile ilgili incelemelerde bulunmuştur. Nesnelerin hareket hâlindeki durumlarını soyut bir anlatımla tablolarına aktarmaya çalışmıştır. 1930 yılından sonra figüratif bir anlatışa yönelen sanatçı heykel, dekorasyon ve mimarlık çalışmalarında da bulunmuştur. **Merkür ve Güneş, Soyut Hız ve Ses, Şehir Işıkları, Sürat ve Gürültü, Bir Kadının Hareketlerinin Plastik Sentezi ve Tasmalı Köpeğin Dinamizmi** (Görsel 3.26) önemli eserlerinde bazılarıdır.

Görsel 3.26: Tasmalı Köpeğin Dinamizmi, Albright-Knox Sanat Galerisi, Amerika

Sıra Sizde

Fütürizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemeğini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3.6. DADAİZM

Dadaizm akımı, Tristan Tzara (Tristin Tızara) adlı bir şairin öncülüğünde kurulmuş bir sanat akımıdır. Jean Arp (Can Arp), Richard Hülsenbeck (Rıçirt Hülzenberk), Marcel Janco (Marsel Yanko) ve Emmy Henningsin (Emi Heningsin) aralarında bulunduğu bir grup savaş karşıtı genç sanatçı, 1916 yılında Zürih'te bir kafede toplanarak bir akım oluşturmaya karar vermişlerdir. Grubun temsilcileri kendilerine Fransızca **oyuncak tahta at** anlamını taşıyan **dada** sözcüğünü kendilerine isim olarak seçmişlerdir. Grup ismini oldukça ilginç bir yöntem ile belirlemiştir. İsim koyma konusunda Larousse (Larüs) Sözlüğü'nden yararlanan akımın temsilcileri, rastgele bir sayfa açmışlar ve ismi bu sayede belirlemiştir. Bu akım, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yayılmıştır. Dönemin karamsarlığı, akım temsilcilerinin eserlerinde görülür. Dadaizm akımının temsilcileri, materyal olan her şeyin hiçbir değeri olmadığı felsefesini benimsemiş ve gelişen her türlü olaya kuşku ile yaklaşmışlardır. Dadaist sanatçılar alışlagelmiş olan estetik değerlere karşı çıkmışlar ve bu yönleriyle insanları etkilemeyi hedeflemiştir. Jean Arp (Cin Arp), Marcel Duchamp (Marsel Duşamp), Francis Picabia (Fransis Pikabiya) akımın önde gelen sanatçılarıdır.

3.6.1. Dadaizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.6.1.1. Jean Arp (1886-1966)

Almanya doğumlu Fransız sanatçı, gençlik yıllarında Alman ve Fransız romantik şiirleri ile ilgilenmiştir. Weimar Sanat Okulu ve Paris'te Julien Akademisinde sanat eğitimleri almış ve Matisse ve Picasso'nun tablolarının da yer aldığı bir sergiye katılmıştır. Wassily Kandinsky ile beraber çalışan Arp, ilk soyut çalışmalarını da bu sanatçı ile beraber sergilemiştir. 1916 yılında Hugo Ball, Emmy Hennings ve Marcel Janco ile tanışmasının ardından Dadaizm akımını kurarak akımın etkisinde tablolar yapan sanatçı, 1917 yılından itibaren heykel sanatına yönelmiştir.

Arp'ın eserlerinde serbest geometrik desenler, köşeli çizgiler, şiirsel ve düşsel anlatımlar göze çarpar. **Mavi Sü-rücü, İsimsiz Geometri, Yıldız Ailesinden, Siyah Daire Küçük Şekiller Yıldızlar Ailesinden, Siyah Kasa Altında İki Topuklu Ters Dönmüş Mavi Ayakkabı** (Görsel 3.27) eserlerinden bazılarıdır.

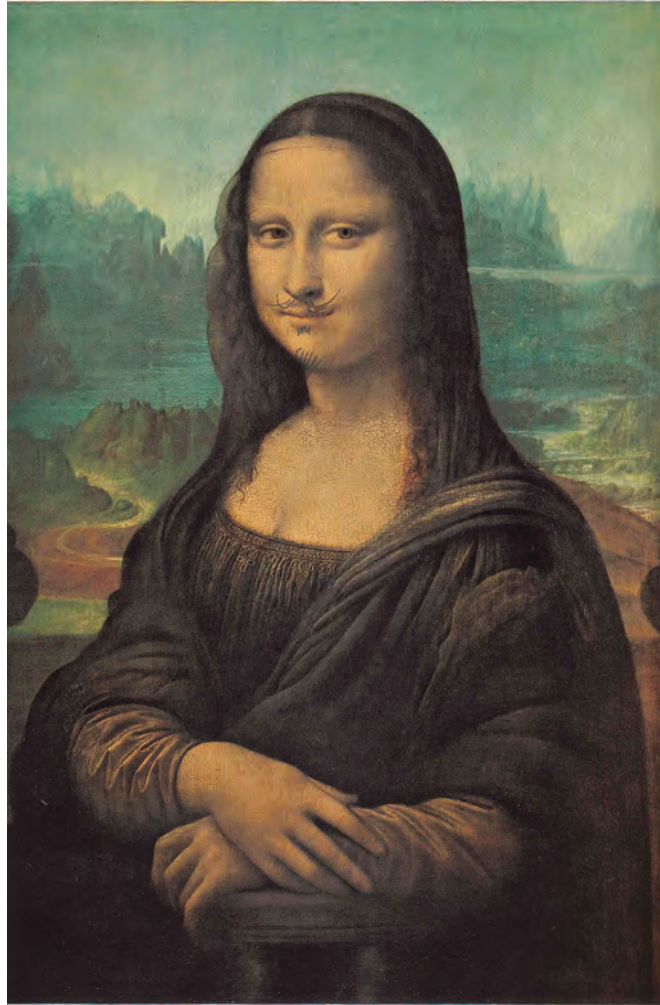

Görsel 3.27: Siyah Kasa Altında İki Topuklu Ters Dönmüş Mavi, Guggenheim Müzesi, İspanya

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.6.1.2. Marcel Duchamp [Marsel Duşamp (1887-1968)]

Sanatla oldukça ilgili bir ailenin çocuğu olarak Fransa'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlardan itibaren zamanını kitap okuyarak, müzik dinleyerek, satranç oynayarak ve resim yaparak geçirmiştir. İki kardeşinin Paris'e sanat eğitimi almak için gitmesi onun da hayatının dönüm noktası olmuştur. Paris'te Julian Akademisinde resim eğitimi alırken aynı zamanda bir sanat merkezi olan Paris'teki sanat gelişmelerini yakından izlemiştir. Özellikle Paul Cezanne ve Francis Picabia'nın çalışmaları onu fazlasıyla etkilemiştir. Dadaizme olan ilgisi de böylece başlamıştır. 1915 yılında New York'a göç eden sanatçı, burada **Büyük Cam** adlı ünlü eserine başlamıştır. 1918'e kadar çeşitli çalışmalar yapan sanatçı, 1918'den sonra resim yapmayı bırakmıştır. Paris'e dönen sanatçı, bir grup sanatçı ile Dadaist bir gruba katılmıştır. 1922'de Büyük Cam adlı eserini tamamlamak için New York'a dönen sanatçı burada Dadaizmin öncülüğünü yapmıştır. Bir pisuvara imza atıp sergilemesi ve ünlü Mona Lisa Tablosu'na sakal ve bıyık çizmesi sanat çevrelerini şaşkına uğratmıştır. Duchamp'ın çalışmalarında gündelik hayatta kullanılan nesnelerin alınıp sanat eserine dönüştürüldüğü görülür. Duchamp'a göre "Sıradan bir nesne, sanatçının seçimiyle bir sanat eseri olarak kabul edilebilir ve böylece sanatçı eserini kendi yaratmalıdır." anlayışı bozulmuş olur. **Çeşme, Büyük Cam, Bisiklet Tekerleği, Satranç, Sonata, L.H.O.O.Q** (Görsel 3.28) önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.28: L.H.O.O.Q, Tate Müzesi, Londra, İngiltere

3.6.1.3. Francis Picabia [Fransis Pikabya (1879-1953)]

Dadaist ressam Francis Picabia Paris'te doğmuştur. 1895-1897 arasında Ecole des Arts Décoratifs'e (Ecole des Arts Dekoratif) kaydolmuş Picabia burada Fernand Cormon, Ferdinand Humbert ve Albert Charles Wallet (Albert Çarlı Valet) gibi sanatçılar ile çalışmıştır. 1902 yılında empresyonist akımın etkisinde resim yapmaya başlamış ve çeşitli sergilere katılmıştır. İlk kişisel sergisini 1905'te Paris'te Galerie Haussmann'da (Galeri Hausman) açan sanatçının 1908'den başlayıp 1920 yılına kadar ürettiği tablolarında fovizm ve neo-empresyonizm ve kübizm etkileri görülür. Guillaume Apollinaire (Gilyum Apolliner) ve Marcel Duchamp ile tanışıp arkadaş olan sanatçı, New York'a giderek burada Dadaizm hareketini başlatmışlardır. 1921'de Dadaizm akımından uzaklaşan Picabia figüratif sanata dönmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Paris'e dönen sanatçı, soyut tarzda resim ve şiir çalışmalarına devam edip çeşitli sergilere katılmıştır.

Parlak renkler, iç içe geçmiş kıvrımlı formlar ve figürler ile makine tasarımlarının yer aldığı kompozisyonlar eserlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Bahar, Çocuklar, Yılbaşı, Doğuş, Aello** (Görsel 3.29) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.29: Aello, Modern Sanat Galerisi, Amerika

Sıra Sizde

Dadaizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemeğini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışmada ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.7. SÜRREALİZM

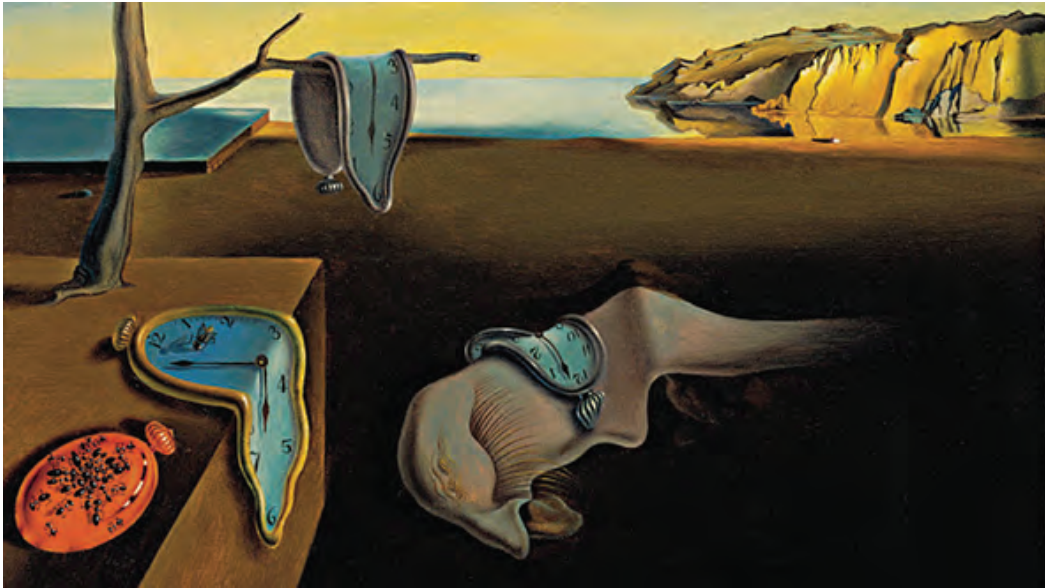
Sürrealizm akımı, 1920'lerin başında Paris'te başlayan kültürel bir harekettir ve en çok resim ve edebiyat alanında etkili olmuştur. Bu akımın temsilcisi olan sanatçılar, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı korkunç yıkım karşısında dehşete kapılmış ve 1924'te yayımladıkları **Gerçeküstüçülük Bildirgesi** ile de akılcı tutuma karşı tavrı olarak bilinç dışının düşsel dünyasına yönelmeye başlamışlardır. Bu akımın etkisinde yapılan eserlerde garip, sinir bozucu, tutarsız, gerçekle hayal arasında tasvir edilmiş nesnelere dikkat çeker. Salvador Dali, Max Ernst (Maks Örnst), Giorgio de Chirico (Yorgio De Kiğriko), René Magritte (Rini Magrit), Marc Chagall (Mağk Şağel), Joan Miro akımın öncü sanatçılarıdır.

3.7.1. Sürrealizm Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.7.1.1. Salvador Dali (1904-1989)

İspanya'da çiftçi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen sanatçı, kaydolduğu bir resim okulunda resim eğitimine başlamıştır. Burada aldığı eğitim sonunda babasının da desteğiyle ilk sergisini evde düzenlemiştir. 1919 yılında ise Municipal Theater'da ilk resmî sergisini açmıştır. Dali sonraki yıllarda San Fernando Güzel Sanatlar Okulunun öğrenci yurduna yerleşmiş, burada bulunduğu dönemde açtığı sergi sanat çevreleri tarafından oldukça ilgi görmüştür. Picasso ile tanışması, onun sanat hayatında yeni bir döneme başlamasına sebep olup sürrealizme yönelmesinde büyük etkisi olmuştur. Sanatçı 1929'da sürrealist akımın etkisinde kısa bir film de çekmiş heykel sanatı ile de ilgilenmiştir. Sanatın yanında bilimle de ilgilenen sanatçı, özellikle Hiroşima faciasından sonra DNA'nın yapısı ile ilgilenmeye başlamış, birçok resminde DNA konusunu kullanmıştır.

Dali'nin resimlerinde sürrealizm, Dadaizm, kübizm, modernizm etkileri görülürken soyutlaştırılmış nesnelere, insan ve hayvan figürleri tablolarının ortak özellikleridir. **Uyanmadan Bir Saniye, Filler, Antonio'nun Cazibesi, Arzu'nun Konaklaması, Belleğin Azmi** (Görsel 3.30) önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.30: Belleğin Azmi, Modern Sanat Müzesi, Amerika

3.7.1.2. Max Ernst (1891-1976)

Ressam Max Ernst, 1891 yılında Almanya'da orta sınıf bir ailenin altıncı çocuğu olarak doğmuştur. Ernst, öğretmen ve aynı zamanda amatör bir ressam olan babasından ilk resim derslerini almıştır. 1909'da Bonn Üniversitesine giren Ernst, burada sanat tarihi, edebiyat, felsefe, psikoloji ve psikiyatri gibi birçok alanda eğitim almıştır. Ressam August Macke ile tanışan Ernst, onunla yakın arkadaş olup onun kurduğu bir sanat grubuna katılmıştır. Bu arada Pablo Picasso, Vincent van Gogh ve Paul Gauguin gibi sanatçıların resim sergilerini gezip tablolarını incelemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda görev alan sanatçı, savaş dönüşü Jean Arp'la kurduğu arkadaşlığının etkisiyle de tamamen Dadaizme yönelmiştir. 1925'te frotaj tekniğini (Frotaj, dokulu bir yapıya sahip olan yüzey üzerine kâğıt benzeri ince malzemelerin konulması ve mum boya gibi maddelerin üzerine sürtülerek yüzeyin izlerini çıkarma tekniğidir.) geliştiren Max Ernst, tablolarında bu tekniği sık sık kullanmıştır. Sanatçı resimlerinde ürkütücü, garip biçimli hayvanlara ve insanı rahatsız edici doğa görünümlerine yer vermiştir. Ernst resimlerine gerçek dünya unsurlarından biriyle başlamış, sonra ona tepki gösterip onu dönüştürmüştür. Birbiriyle aykırı nesnelere bir araya getirerek kolaj etkisi yaratacak şekilde resmin bütünü oluşturur. Resimlerinde genellikle biçimler ve figürler, gerçek dışı bir mekân ve derinlik içerisinde yer almıştır. Max Ernst, resimlerindeki bu bilinçli tutumunu şu sözleriyle dile getirir: "Bir araya getirilen öğeler ne denli keyfi ve aykırı olursa çarpıcılık ve şiirsellik de o denli artar." **Kadın Yaşlı Adam ve Çiçek, Su Perisinin Yankısı, Palet, Dünya Bir Masaldır, Matador, Retrospektif (Geriye Bakmak)** (Görsel 3.31) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.31: Retrospektif, Özel Koleksiyonu, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.7.1.3. Giorgio de Chirico (1888-1978)

İtalyan ressam Carlo Carra ile metafizik resmin kurucularındandır. Atina'da ve Münih'te Böcklin (Böhlın) Okulunda resim eğitimi alan sanatçı, Arnold Böcklin'in eserlerinden etkilenmiştir. Nietzsche (Nitze) ve Schopenhauer'in (Şopenhaur) felsefesine olan ilgisi dünya ve sanat görüşünün belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. 1920 tarihinde Paris'te bir sanat galerisinde Giorgio'nun bir eseriyle karşılaşmış ve bu resimden etkilenerek sürrealist ressamlar grubuna katılmıştır.

Sanatçının tablolarında soğuk, solgun bir ışık, gri ve kahverengi renkler atmosfere melankolik bir görünüş vermektedir. Garip mimari şekiller, ıssız şehirler, fabrikalar, eski Yunan ve Roma kalıntıları ile ortasında cetvel, pergel, balon ve tahta manken gibi birbiriyle ilintisiz nesnelere bir araya getirilerek sayısız kompozisyon oluşturmuştur. **Rüya Transformasyonu, Prensın Oyuncakları, Gün Bilmecesi, Sadık Hizmetkâr, Derinlik ile Bisküviler, İtalya Meydanı, Bir Kralın Kötü Dehası** (Görsel 3.32) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.32: Bir Kralın Kötü Dehası, Modern Sanat Müzesi, New York, Amerika

3.7.1.4. René Magritte (1898-1967)

Belçika'lı Magritte, 12 yaşından itibaren resim sanatı ile ilgilenmeye başlamıştır. 1916-1918 yılları arasında Brüksel Akademisinde Constant Montald ve Gisbert Combaz'dan sanat eğitimi almıştır. Sonraki yıllarda ressam Pierre Louise Floquet'den fütürizm, Victor Servranckx'tan (Viktor Servranks) soyut sanat eğitimi alan sanatçı 1922'de Chirico ile tanışmasıyla sanat anlayışı tamamen değişmiş ve gerçeküstüçülüğe yönelmiştir. 1925 yılından sonra tüm zamanını resim çalışmalarına ayıran sanatçı nesnelere daha ayrıntılı bir şekilde resmetme anlayışına yönelmiştir. Bu dönem yaptığı çalışmalarda gerçek dünyaya meydan okumayı amaçlamıştır. 1. Dünya Savaşı'nın bıraktığı yıkım karşısında estetik ve güzel resim yapma anlayışına karşı çıkan sanatçı 1930 yılından sonra Paris'e yerleşerek sürrealist çalışmalarına burada devam etmiştir.

Magritte, tablolarının izleyici tarafından yalnızca bir görüntü olarak görülmesini de istememiştir. Çünkü görüntülerin değil, her zaman göstergelerin daha önemli olduğunu kabul etmiş ve eserlerinde de bunu daima vurgulamaya çalışmıştır. Magritte tablolarını günlük, basit nesnelere oluşturmuş ve belli kullanım amacı olan nesnelere farklı biçimlerde kullanarak işlevlerini değiştirmiştir. Sanatçının eserlerinde görülen mavi benekli bir kuş, külahtan şapkalı bir adam, ilginç yüz ifadeleri, tüm odayı dolduran dev elmalar, uçan insanlar izleyiciyi şaşırtırken ayakkabılar, ağaçlar, kapı, sandalye, masa, pipo, çiçek saksıları gibi sıradan nesnelere kendi doğal görünüşlerinin dışına çıkartılmış, şaşırtıcı ve düşsel bir ortam içinde resmedilmiştir. **Büyük Aile Güzel Dünya, Sabitlenmiş Zaman, Enigma Felsefesi, Gölgelemin Gerisinde, Başkalaşan Geçişler** (Görsel 3.33) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.33: Başkalaşan Geçişler, Rene Magritte Müzesi, Belçika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.7.1.5. Marc Chagall (1887-1985)

Belarus'ta dünyaya gelen sanatçı, 1906 yılında yerel bir ressam olan Yehuda Pen'in yanında resim çalışmalarına başlamıştır. 1907'de ise St. Petersburg'a taşınmış ve orada Sanat Destekleyicileri Topluluğuna ait bir okulda Nikolai Roerich'in (Nikolay Roriç) yanında çalışmak üzere girmiştir. Okul hayatı boyunca değişik tarzda resimler yapan birçok ressamla çalışma imkânı bulan sanatçı, 1908-1910 yılları arasında ise Zvantseva Resim ve Çizim Okulunda Leon Bakst ile birlikte de çalışmıştır. 1910 yılında kazandığı bir bursla Paris'e gitmiştir. Burada bulunduğu yıllarda döneminin önde gelen ressam, yazar ve şairleriyle tanışma fırsatı bulmuştur.

Delaunay, Léger, Modigliani (Modigliyani) gibi ressamardan etkilenerek yeni resim arayışlarına girmiştir. Paris'teki çalışmalarında güçlü bir renk tekniği geliştiren sanatçının bu dönem eserlerinde van Gogh etkisi görülür. 1911'de Léger, Delanuay, Gleizes ve Modigliani gibi ressamlarla arkadaş olan Chagall kübizme doğru bir eğilim gösterir fakat figürlerin anatomik yapısını bozup parçalamaları diğer kübist ressamların eserlerine göre farklılıklar göstermektedir.

1914 yılında doğduğu kasabaya dönen sanatçı, burada bir süre realist anlamda resim çalışmalar yapmıştır. 1920 yılında tekrar Paris'e giden Chagall, özellikle deforme edilmiş ve herhangi bir zemine ayak basmadan havada uçan ya da boşlukta asılı gibi duran figürlerden oluşan biz dizi resim yapar. İkinci Dünya Savaşı'nda birçok ressam gibi Amerika'ya giden sanatçı, burada acı ve dram içeren dinsel ve mitolojik konular içeren birçok resim yapmıştır. **Ağaç, Sarkaçlı Saat, Eyfel Kulesi, Kemancı, Kasabanın Üzerinde ve Düğün, Ben ve Köy** (Görsel 3.34) tablolarından bazılarıdır.

Görsel 3.34: Ben ve Köy, Metropolitan Sanat Müzesi, Amerika

3.7.1.6. Joan Miro (1893-1983)

Joan Miro Barselona’da marangozluk ve kuyumculukla uğraşan zanaatçı bir ailenin çocuğudur. Küçük yaşlardan itibaren sanata ilgi duyan Miró, ticaret okulunu bırakıp Llotja (Lotya) Güzel Sanatlar Akademisine kaydolur. Ailesinin isteği üzerine 17 yaşında sanat eğitimi bırakır ve memur olarak çalışmaya başlamıştır. Bu karar onun hayatında büyük bir mutsuzluğa yol açmıştır. Bunun üzerine babası onu Barselona’daki sanat okuluna göndermiştir. Bu dönemde, Cezanne, Picasso, van Gogh ve Matisse gibi ustalardan etkilenmeye başlayan Miró, sanat okulundaki hocalarının desteğiyle Barselona’da 1918 yılında fovist anlayışta resimlerden oluşan ilk kişisel sergisini açmıştır. Paris’te tanıştığı Max Jacob, Pierre Reverdy (Piyer Reverdi) ve Tristan Tzara etkisiyle bir süre Dadaist çalışmalarda bulunan sanatçı, 1924 yılından itibaren André Breton’un etkisiyle sürrealist çalışmalara yönelmiştir.

Görsel 3.35: Takım Yıldızları, Merritt Galeri, Amerika

1936’da İspanya’da iç savaşın çıkmasıyla Paris’e taşınan sanatçı, burada savaş konularını içeren birçok resim yapmıştır. Bu resimlerinde kullandığı çatal, elma, şişe, ekmek ve ayakkabı gibi nesnelere savaşla ilgili kaygılarını sembolize eder. Resimlerinde serbest renk ve fırça vuruşları kullanan Miró’nun eserlerinde çeşitli hayvan, güneş, yıldız, deforme edilmiş notalar, yarım aylar, balıklar, gözler, daire ve üçgenlerin olduğu geometrik şekiller sık kullanılan nesnelere sahiptir.

Miró, resim dışında gravür, litografi, sulu boya, pastel ve bakır üzerine boyama, asemblaj tekniği (Doğal veya hazır malzemelerin parçalarından oluşturulan sanat eserlerini tanımlamak için kullanılmıştır.), seramik ve heykel gibi alanlarda çalışmalar yapmıştır. Kaçış Merdiveni, Eski Ayakkabı, Çiğ Damlaları, Sabah Yıldızı, Gök Mavisinin Altını, İşlenmiş Tarla, Manzaradaki Tavşan, Kuş İle Hesaplaşma, Takım Yıldızları (Görsel 3.35) eserlerinden bazılarıdır.

Sıra Sizde

Sürrealizm akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.8. SOYUT SANAT

Soyut sanat, doğada var olan nesnelere doğrudan tasvir etmek yerine, bu nesnelere renk ve şekillerle ifade etmektir. Bu akım nonfigüratif (figürsüz) sanat olarak da adlandırılabilir. Bu sanat akımı, 20. yüzyılın başında Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Bu akım içinde yer alan sanatçılar doğanın birebir tasvir edilmesi düşüncesine karşı çıkarken eserlerinde estetik duygu ve heyecanı ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Soyut akımın etkisindeki tablolarda biçim ve renkler bağımsız bir anlayışta ele alınmıştır. Ortaya çıkan kompozisyonlar izleyicilerin yorumuna bırakılmıştır. Sanatçı, soyut resimde duygusal yanı ağır basan tablolar oluşturmuştur. Belli bir teknik kullanılmayan bu eserlerde renkler, çizgiler, yüzeyler soyut bir anlayışta ele alınmıştır. Kandinsky'nin 1910 yılında nesne ve figürlerin biçimlerini dikkate almadan oluşturduğu **Beyaz 2** adlı eseri bu akımın ilk örnekleri olarak kabul edilir. Robert Delaunay (Robert Dıllani), Hilma af Klint (Hilme Eklint), Kazimir Malevich (Kazimir Maleyviç), Piet Mondrian (Piyet Mondriyan), Theo Van Doesburg (Teyo Fandüs-börh), Paul Klee (Pol Kley), Frantisek Kupka (František Kupka), Arshile Gorki (Arşil Gorki), Franz Kline (Frenz Klajn) bu akımın öncü sanatçılarıdır.

3.8.1. Soyut Sanat Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.8.1.1. Wassily Wassilyevich Kandinsky (1866-1944)

Moskova'da varlıklı ve aristokrat bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası, uzun eğitim hayatı boyunca Wassily'i desteklemiştir. 1871 yılında Odessa'da lise eğitimini tamamlayıp Moskova'ya gelerek ekonomi ve hukuk öğrenimi görmüştür. Hukuk fakültesinde asistan olarak görev yaptıktan sonra Münih'e gitmiş ve burada uzun süre resim eğitimi almıştır. Burada bulunduğu süre içinde Franz Von Stuck'un destekleriyle çalışmalarını sürdüren Kandinsky 1901'de **Phalanx (Feylenks)** grubunu kurmuştur. Grubun dağılmasından sonra Cezanne, Gauguin, van Gogh, Picasso ve Matisse'nin eserlerini inceleyen sanatçı, önce izlenimci daha sonra fovist tablolar yapmıştır. 1908 yılından sonra ikon sanatından etkilenerek sulu boya resimlere yönelen Kandinsky, yavaş yavaş figüratif resimlerden uzaklaşmaya başlamıştır. 1909 yılında Münih'te **Yeni Sanatçılar Derneği**ni kuran sanatçı, bu sayede birçok ünlü ressam ve sanatçı ile tanışma olanağı bulmuştur. 1911 yılında aralarında Franz Marc, Paul Klee, August Macke (Agust Maki), Alfred Kubin, Heinrich Campendonk (Haynrih Karpindonk), Gabriele Münter (Gabriyale Mantır) gibi tanınmış sanatçıların da olduğu **Mavi Süvari** adlı bir grup kuran sanatçı, bazı sergiler düzenlemiştir. Grubun dağılmasından sonra Moskova'ya dönen sanatçı, devlet sanat okullarında profesörlük yapmıştır. Resim ve Kültür Müzesi ile Rus Bilimler ve Sanatlar Akademisinin kurulmalarında öncülük etmiştir. 1928'de Alman vatandaşlığına geçen Kandinsky, Paris'e yerleşmiş ve sanatına burada devam etmiştir. **Mavi Süvari, Sarı Kırmızı Mavi, Kompozisyon, Mavi Dağ, Siyah ve Mor, Beyaz Üzerine, Hassas Gerginlik, Gökyüzü ve Mavi, Kırmızı Kare, Bavyera ve Tarla** (Görsel 3.36) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.36: Bavyera ve Tarla, Özel Koleksiyon, Londra, İngiltere

3.8.1.2. Robert Delaunay (1885-1941)

Fransız ressam, resim çalışmalarına akademik eğitim almadan başlamıştır. 1905 yılında Henri Rousseau ve Jean Metzinger ile tanışması ile ilk resim eğitimini bu sanatçılardan almıştır. Delaunay, bir dönem Paul Cezanne'in tablolarından etkilenerek neoempresyonist resimler çalışmıştır. Resim çalışmalarında yeni bir tarz aramak için gittiği Paris'te 1909-1910 yılları arasında Eyfel Kulesi ile ilgili bir dizi resim yapan sanatçı, **Salon des Indépendants**'ta (Selon desondipendon) çalışmalarını sergileyerek sanat dünyasında kendine bir yer edinmiştir. 1912-1913 yılları arasında yaptığı **Simultan scheibe (Zimultan şaybe)** adlı eseri yorumcular tarafından sadece renk ilişkilerini ortaya koyan mükemmel bir soyut resim olarak yorumlanmıştır. 1920 yılından sonra portre çalışmalarına yönelen sanatçı, **Koşucular** adlı bir dizi eser üretmiş, 1930 yılından sonra tekrar soyut sanata yönelerek **Sonsuz Ritimler** adında büyük boy resimler yapmıştır.

Parlak renklerden oluşan ince bir renk tabakası, ışık ve renk dengesi ile tuvali kaplayan ve resmi oluşturan dairesel formlar, resimlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Pencereler, Güneş ve Ay, Cardiff Futbol Takımı, Kırmızı Eyfel Kulesi, Portekizli Kadın, Şair Philippe Soupault (Filip Süpolt)** (Görsel 3.37) önemli eserlerindedir.

Görsel 3.37: Kırmızı Eyfel Kulesi, Guggenheim Sanat Müzesi, İspanya

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.8.1.3. Kazimir Malevich (1878-1935)

Kiev doğumlu sanatçı; Kiev Sanat Okulunda sanat hayatına başlamış, sırasıyla Moskova'daki Stroganov (Sitrogonof) Okulu ve Moskova Resim, Heykel ve Mimarlık Okullarında devam etmiştir. İlk dönem resimlerinde empresyonist akımın etkilerinde kaldığı görülen Malevich, sonradan sembolizm ve fovizm akımlarının etkilerinde tablolar yapmıştır. 1904-1910 yılları arasında Moskova'ya taşınmış ve burada Vladimir Tatlin ile St. Petersburg'daki Soyuz Molodyozhi (Sayuz Maladöje) (Gençlik Birliği) grubunun ikinci sergisinde resimlerini sergilemiştir. 1912'de Paris'e yaptığı bir seyahat sırasında gördüğü Picasso'nun resimlerinden etkilenmiş ve ülkesine döndüğünde kübist hareketin önderliğini yapmıştır. 1915 yılından itibaren soyut geometrik desenler üzerine çalışmaya başlayan sanatçı ülkesinde birçok sanatçı yetiştirmiş ve **Nesnesiz Dünya** adlı bir kitap yazmıştır.

Malevich'e göre sanatta renk, çizgi ve şekil konudan daha önemlidir. Sanatçının eserlerinde kendisinin yarattığı sadece geometrik desenlerin görüldüğü süprematizm (soyut geometriciliği benimseyen resim anlayışı) anlayışı ön plandadır. Dairesel ve konik kompozisyonlar, renklerden oluşan şeritler ve köylü-işçi sınıfını tasvir eden figürler resimlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Siyah Kare, Beyaz Üstüne Beyaz, Siyah ve Kırmızı Kare, Kırmızı Ev, Süprematizm, Sporcular, Tırmıklı Kadın, Sarı Gömleklİ Gövde** (Görsel 3.38) eserlerinden bazılarıdır.

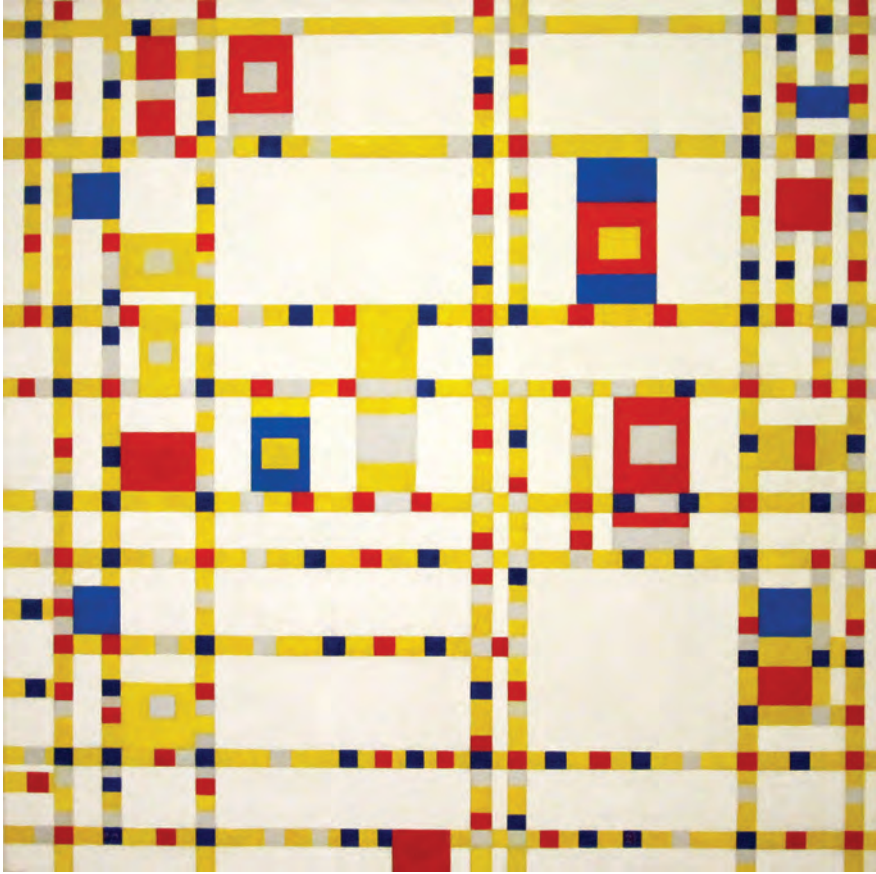

Görsel 3.38: Dinamik Süprematizm, Stedelijk Müzesi, Hollanda

3.8.1.4. Piet Mondrian (1872-1944)

Hollanda doğumlu sanatçı, 1892-1894 arasında Amsterdam Akademisinde sanat eğitimini almaya başlamıştır. Akademik eğitimi sırasında modelden çizim yapmayı, çeşitli ressamın eserlerini kopyalamayı öğrenmiştir. 1908 yılına kadar ekspresyonizm ve sembolizm etkilerinde resimler üreten Mondrian, 1909'da Amsterdam Stedelijk Müzesinde büyük bir sergi düzenlemiştir. 1911'de kübizme yönelerek 1911'de Amsterdam'da düzenlenen ilk Moderne Kunstkring sergisinde gördüğü Georges Braque ve Pablo Picasso'nun kübist eserlerinden etkilenerek sanatını geliştirmek için Paris'e taşınmıştır. Burada kaldığı dönemde bağımsız soyut çalışmalara yönelen sanatçı, 1917'de De Stijl'in (şekil ve renklerin basite indirildiği, kompozisyonların sadece yatay ve dikey çizgilerden oluştuğu renk olarak siyah ve beyazla birlikte kullanıldığı sanat anlayışı) kurucuları arasına girdi. 1919 ve 1923'te Paris'te bu sanat anlayışını yansıtan sergiler açmıştır. 1925'te gruptan ayrılan sanatçı, 1938'e kadar çalışmalarına Londra'da, daha sonra da New York'a giderek soyut çalışmalarına devam etmiştir.

Sanatçının Paris'te bulunduğu dönemlerde çizgi çalışmalarına önem vermiş, şematik bir figüratiften ve düz çizgilerden oluşan eserler yapmıştır. 1920'den sonraki resimlerinde resmin yapıldığı zemini yatay ve dikey siyah çizgilerle adeta bir kafes gibi bölmüş ve bunların arasında kalan bölümleri sarı, kırmızı ve mavi ile renklendirmiştir. 1940'larda siyah rengi kullanmayı bırakmış, arka arkaya gelen renkli dikdörtgenlerden oluşan kompozisyonlar yaratmıştır. **Gri Ağaç, New York Şehri, Kahverengi ve Grili Kompozisyon, Mondrian Otoportresi** (Görsel 3.39) eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.39: Broadway Boogie Woogie, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.8.1.5. Paul Klee (1879-1940)

İsviçreli ekspresyonist ve sürrealist ressam Paul Klee, İsviçre'nin Bern şehri yakınlarında doğmuştur. Müzisyen bir ailenin çocuğu olan sanatçı, çocukluk yıllarında müziğe ilgi duymuştur. Ailesinin istememesine rağmen 1898 yılında Heinrich Knirr'in (Haynrih Knir) stüdyosunda resim derslerine devam etmiştir. Bu dönem çalışmalarında çizimleri iyi olmasına rağmen renkleri kullanımda başarılı olamamıştır. 1901 yılında Roma, Floransa ve Napoli şehirlerini gezen Klee, buralarda ünlü sanatçıların tablolarını incelemiştir. 1911'de Alfred Kubin, August Macke ve Kandinsky ile tanışmış ve bir süre sonra da beraber **Der Blaue Reiter (Der Blağu Rayta)** grubunu kurmuşlardır. Tunus'a yaptığı bir gezi sırasında oradaki ışığın kalitesinden etkilenen sanatçı **Dramatik Tablolar** adlı bir dizi resim çalışmasında bulunmuştur. Klee; bu dönem tablolarında ağır çizgiler, geniş ve mat renk bloklarına sahip geometrik formlar kullanmıştır.

Sanatçının çeşitli dönemlerde yaptığı eserlerde ekspresyonizm, kübizm, fütürizm, sürrealizm ve soyut sanat gibi birçok akımın etkisi görülür. Bu yüzden sanatçıyı herhangi bir akımla bağdaştırmak zordur. Sanatçı kendine ait bakış açısıyla resimler yapmıştır. Eserlerinde yaratıcılık ve olağan dışılık söz konusudur. Uzun deneyimlerle kazandığı resim tekniği tamamen kendine özgüdür. Resimlerini tuval, çuval bezi, müslin, keten, mukavva, metal folyo, dokuma, duvar ve gazete kâğıdı gibi malzemelerin üstüne yapan sanatçı, insan ve hayvan figürlerini tablolarında birleştirmiştir. Mizahi anlatım; oklar, sayılar, geometrik şekiller, hiyerogliflere benzeyen semboller resimlerinde görülen ortak özelliklerdir. **Müzisyen, Korkunun Maskesi, Mucizenin Sunumu, Akrobatın Portresi, Balığın Etrafında, Nil Efsanelerinden, Balık Büyüsü, Bereketli Ülkeye Bakış** (Görsel 3.40) yaptığı resimlerden bazılarıdır.

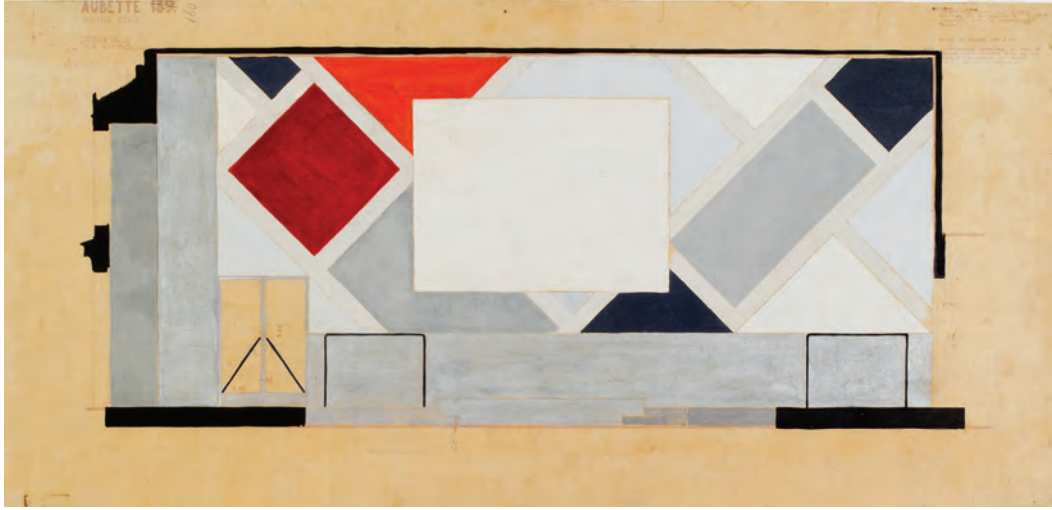

Görsel 3.40: Bereketli Ülkeye Bakış, Stadel Müzesi, Almanya

3.8.1.6. Theo van Doesburg (1883-1931)

Hollanda doğumlu sanatçının asıl adı Christian Emil Marie Küpper'dir (Kıristiyan Emil Mari Küper). Önceleri tiyatro ile uğraşan ve oyunlar yazan sanatçı, sonraları resim çalışmalarına başlamış ve mimar Oud ile çalışmaya başlayınca da Avrupa'nın önde gelen sanatçıları ile tanışma ve çalışma olanağı bulmuştur. 1923'te Almanya'daki mimarlık ve resim sanatlarını incelemiş, De Stijl adlı bir grup kurmuş ve grubun adını taşıyan sanatsal bir dergi çıkarmıştır. Bir yandan resim çalışmalarına devam ederken bir yandan da Bauhaus Tasarım Okulunda da konferanslar veren sanatçı, 1923 yılından sonra Paris'e yerleşip burada bir sanat atölyesi kurmuştur. Bu atölye kısa zamanda De Stijl akımının merkezi olmuştur.

Theo van Doesburg'un ilk çalışmaları natüralist anlayış içinde olmasına rağmen 1912 yılından sonra bu anlayıştan vazgeçerek geometrik soyut sanata yönelmiştir. 1912 yılında ilk kişisel sergisini açan sanatçı, resimlerinde iki boyutlu anlatımlar yerine üç boyutlu anlatımları tercih etmiştir. Böylece resimle mimarlığı bütünleştirmeye çalışmıştır. 1921'den sonra ise Yeni Plastikçilik akımına yönelen Theo van Doesburg sadece mavi, sarı, kırmızı, gri, siyah ve beyaz renklerin kullanıldığı resim çalışmaları yapmaya başlamıştır. 1923 yılında Paris'te açtığı bir sergi sonrası resimlerine yatay ve düşey eğik çizgiler ekleyerek daha hareketli kompozisyonlardan oluşan bir resim anlayışına yönelmiştir. **Düğün Çiçeği İle Kız, Karşı Kompozisyon XIII, Kart Oyuncuları, Renkli Cam III, Pencere Kompozisyon, Kompozisyon IX, Gri Kompozisyon, Kafe L' Aubette (Kafe Laubette)** (Görsel 3.41) önemli eserlerinden bazılarıdır.

Görsel 3.41: Cafe L' Aubette, Barbican Sanat Galerisi, Hollanda

Sıra Sizde

Soyut sanat akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.8.2. 1960 Sonrası Sanat Hareketleri (Pop-Art, Op-Art)

3.8.2.1. Pop-Art

1960'lı yıllardan itibaren Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan bu sanat akımı, adını popüler sanatın kısaltmasından almıştır. Soyut ekspresyonizme tepki olarak doğan bu akıma bağlı sanatçılar, çizgi roman estetiğini sanatsal bir boyutta ele almışlardır. Konu olarak gündelik yaşam nesneleri reklamlar, tanınmış televizyon ve sinema sanatçıları kullanmışlardır. Pop-art sanat akımı geniş kitleler üzerinde etkiler yaratmış, etkisi günümüzde de devam etmektedir.

Roy Lichtenstein (Roy Lihtenşitayn)-Merdivenler, Picasso ile Natürmort, Gündoğumu, Dr. Waldmann, Çiçekli Şapka (Görsel 3.42); Andy Warhol-Elvis I & Elvis II, Jackie, Marilyn Monroo, Campbell'in Çorba Kutuları (Görsel 3.43); Tom Wesselmann-Lulu, Natürmort 36, Ağız 3, Hâlâ Hayat, James Rosenquist (Cemis Rozenkist)-Kampanya, F111, Başkan, Suyun Geleceği bu akımın öncü sanatçıları ve eserleri olarak sıralanmıştır.

Görsel 3.42: Çiçekli Şapka, Laurence Graff Koleksiyonu, İsviçre

Görsel 3.43: Campbell'in Çorba Kutuları, MoMA Sanat Galerisi, Londra

3.8.2.2. Op-Art (Optik Sanat)

Bir grup sanatçının Dadaizm akımının canlanmasını önlemek amacıyla başlattığı sanat hareketidir. 1965 yılında New York Modern Sanat Müzesinde düzenlenen **Yanıltıcı Güç** adlı bir sergide soyut geometrik kompozisyonları içeren eserlerin sergilenmesiyle de akım yayılmaya başlamıştır. Op-Art sanatının amacı gözde olan görsel mekanizmayı harekete geçirmek yani renk ve çizgileri yan yana kullanarak seyircide optik etkiler bırakabilmektir. Bu eserlerde daire, dikdörtgen ve kare gibi geometrik şekiller kullanılmış, gözde titreşimler yaratmak için renklerin tonları açık ve koyu geçişler hâlinde verilmiştir. Görme ve algıda yanılsamalar yaratmak için bilimsel yöntemlere başvurulmuştur.

Victor Vasarely (Vikty Vasali)-**Kelebek, Zebra, Optik Küp, Optik Yanılsama, Feny, Optik Uzaylılar** (Görsel 3.44); Bridget Riley (Bricit Rayli)-**Sonbahar, Görmenin Heyecanı, Görsel Deneyim Çeşitleri** bu akımın öncü sanatçıları ve eserleri olarak sıralanmıştır.

Görsel 3.44: Optik Uzaylılar, Erarta Müzesi, Rusya

Sıra Sizde

Op-Art sanat akımına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemeğini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.9. 1970 SONRASI KAVRAMSAL SANAT

Kavramsal sanat, 1960'larda ortaya çıkan ve klasik anlamda sanat eseri özelliği göstermeyen sanat eserleri için kullanılmaya başlanmış bir kavramdır. Kavramsal sanatın temsilcilerinin amacı, bir resim ya da heykel çalışması için fikir üretmek değil fikirlerini uygun malzeme ile ifade etmektir. Kavramsal sanatın temsilcileri, eserlerinde insan bedeni dâhil her türlü malzemeyi kullanmışlardır.

Kavramsal sanat terimi ilk kez 1960 yılında sanat yorumcusu Clement Greenberg (Kilement Grinberg) tarafından kullanılmıştır. Daha sonra sanatçı Joseph Kosuth (Josep Kasut) ve Art-Language (Lanje) grubu (sanat ve dil grubu) tarafından kullanılmıştır. Asıl gelişimine 1970'li yıllarda başlayıp hızla Avrupa ve Amerika'da yayılmıştır.

Kosuth'a göre bu sanatın ilk temsilcisi ve eseri Duchamp'ın **Çeşme** adlı çalışmasıdır. Duchamp bu eseri ile her türlü nesnenin sanat eseri olabileceğini göstermiş ve sanat hayatın içine katabilmiştir. Kavramsal sanatın temsilcilerine göre bu akımın amacı, sanat ve gerçek yaşam arasında köprü kurmaktır.

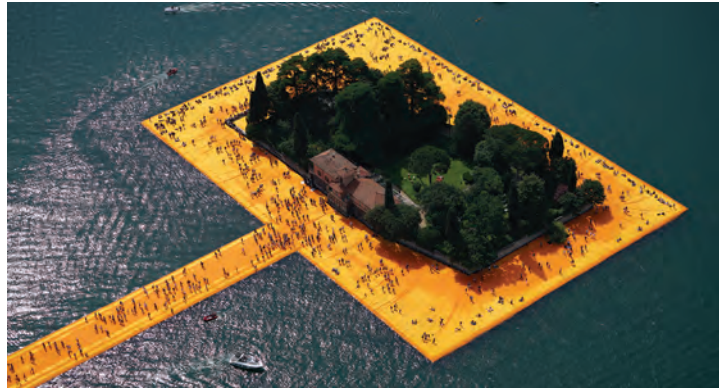
Land Art (çevre sanatı)-Christo Javacheff (Kıristo Javaşef), **Kaligrafik Art (yazısal sanat)**-Joseph Kosuth, **Happening (anlık olay sergileme)**-Wolf Vostell (Volf Fostel) bu akımın öncü sanatçıları ve eserleri olarak sıralanmıştır.

3.9.1. Kavramsal Sanat Akımının Öncü Sanatçıları ve Eserleri

3.9.1.1. Christo Javacheff (1935-2020)

Bulgar sanatçı Sofya Güzel Sanatlar Akademisinde resim eğitimi almıştır. Daha sonra Viyana Güzel Sanatlar Akademisine devam etmiştir. 1958 yılında Paris'e giderek yeni gerçekçiler adlı bir grup kurmuştur. 1961 yılında Paris'te mazot bidonlarından bir çalışma gerçekleştirmiştir. 1964 yılında Amerika'ya yerleşmiştir.

Sanatçı ilk yıllarında kutu ve şişe gibi objeleri paketleyerek dikkat çekmiştir. Daha sonra daha büyük nesnelere ağaçları, arabaları ve binaları kullanmaya başlamıştır. Bu nesnelere çeşitli kumaşlarla kaplayan sanatçı **paketlenme sanatçısı** olarak tanınsa da sanatçı bu tanıma reddetmiştir. Javacheff çalışmalarında nesnelere şeklini değiştirmeden üstlerini örtmek izleyende merak uyandırmayı hedeflemiştir. Sanatçıya göre nesnelere üzerini örtme geçici bir dönüştürme eylemidir. Sanatın çevre ile bağlantısını kanıtlama eylemidir. **Demir Perde, Paketlenmiş Ağaç, Londra'da Mastaba, Kapılar, Vadi Perdesi, Çevrili Adalar, Sarılmış Reichstag (Reyhşitag), Değişken İskeleler** (Görsel 3.45) sanatçının önemli çalışmalarından bazılarıdır.

Görsel 3.45: Değişken İskeleler, İtalya

3.9.1.2. Joseph Kosuth (1945-.....)

İtalya doğumlu sanatçı sanat tarihi, felsefe, antropoloji eğitimleri almıştır. 1968 yılında İngiltere’de kurulan Sanat ve Dil Grubunda yer alan sanatçı aynı adla çıkan bir derginin editörlüğünü de yapmıştır. Kosuth’un sanat anlayışına göre sanatta kullanılan nesnelere sadece bir araçtır. Önemli olan düşüncelerdir. Bu anlayıştan yola çıkan sanatçı, eserlerinde birçok nesneyi kullanarak çok sayıda eser yapmıştır.

1965 yılında yaptığı **Bir ve Üç Sandalye** eseri için "Bu iş; fotoğrafı, tanımı ve sandalyenin kendisiyle duygu ifade etmemektedir. Bu sergilenenler asla imzalanmamıştır, işin kavramı sunum biçimidir ve aynı malzemelerle tekrar yaratılabilir. Bunun nedeni benim niyetimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır, geleneksel sanatı ortadan kaldırmakta ve sanata kavram olarak yaklaşmaktadır. Sanatın ve işin kendisi sadece bir fikirden oluşmaktadır. Bu iş de benim için modernizmi özetlemektedir." diyerek sanat anlayışını açıklamaktadır. **Bir Alan Diğere, Dört Renk Dört Kelime** (Görsel 3.46), **Sıfır ve Değil, Fikir Olarak Sanat, Var Oluş Zamanı, Işıklı bir Ontoloji, İmaj 6** çalışmalarından bazılarıdır.

Görsel 3.46: Dört Renk Dört Kelime, Özel Koleksiyon, Amerika

3. ÖĞRENME BİRİMİ

3.9.1.3. Wolf Vostell (1923-1998)

Happening (Anlık Olay Sergileme) sanat akımının temsilcisi olan Alman sanatçı, **tipografi** (Harflerin sanatsal olarak düzenlenmesi, şekil ve büyüklüğünün verilmesi ya da yalnızca yazılardan oluşan bir resim yapabilme sanatıdır.) ve resim alanlarında çalışmalar yapmıştır. 1950'li yıllarda da **kolaj** (Fransızca **yapıştırma** anlamına gelen kolaj; yüzey üzerine cam, kâğıt, ayna ve kumaş gibi nesnelerin yapıştırılmasıyla elde edilen resimsel bir kompozisyon yaratma tekniğidir.) tekniğini geliştirmiştir. Önceleri afiş çalışmalarına uyguladığı bu tekniği tüm çalışmalarında kullanmaya başlamıştır. Vostell resimlerinde dünyanın şiddet dolu ve karmakarışık bir yer olduğunu yansıtmaya çalışmıştır. 1960 yılından itibaren Fluxus (Fluksus) hareketinin etkilerinde çalışmalar yapmıştır. **Weinende (Vaynende), Parti 471, Siyah Oda** (Görsel 3.47) çalışmalarından bazılarının adıdır.

Görsel 3.47: Şeklin Dönüşü, Berlin Sanat Galerisi, Almanya

Sıra Sizde

1970 sonrası sanat akımlarına ait bir eser seçerek çözümlemesini/incelemesini içeren bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında paylaşınız. Yapacağınız çalışma ekte yer alan Sunu Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilecektir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıda verilen cümleleri okuyarak doğru olanların başındaki parantezin içine "D", yanlış olanlara "Y" yazınız.

1. (...) Her sanat akımı bir öncekine tepki olarak doğmuştur.
2. (...) Empresyonistler gün ışığının cisimler üzerindeki değişimlerini yakalamaya çalışmışlardır.
3. (...) İzlenim adlı ünlü tablo Edouard Manet'in en önemli eseridir.
4. (...) Ekspresyonizm akımı Almanya'da başlamış ve buradan tüm Avrupa'ya yayılmıştır.
5. (...) Çılgılık adlı tablo sürrealizm akımının tanınmış eserlerindedir.
6. (...) Fovizm akımı Fransa'da vahşiler adı verilen bir grup sanatçı tarafından başlatılmıştır.
7. (...) Kübizm akımının öncü sanatçılarından olan Pablo Ruiz Picasso İspanya doğumludur.
8. (...) Fütürist sanatçılar doğayı olduğu gibi taklit ederek tablolarına aktarmışlardır.
9. (...) Jean Arp, kübizm akımının öncü sanatçılarındanır.
10. (...) Joseph Kosuth, çeşitli nesnelere kumaşlar ile kaplamasıyla tanınmış bir sanatçıdır.

B) Aşağıda verilen cümlelerde boş bırakılan noktalı yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. Doğal veya hazır malzemenin parçalarından sanat eseri oluşturma tekniğine ..... denir.
2. Sanatçı ..... ünlü Mona Lisa Tablosu'na sakal ve bıyık çizmesiyle sanat çevrelerini şaşkına uğratmıştır.
3. Dokulu bir yüzeyin üstüne kâğıt benzeri ince bir malzemenin konulması ve üzerine mum ya da boya gibi maddelerin sürülerek yüzeyin izlerini çıkarma tekniğine ..... denir.
4. Yüzey üzerine cam, kâğıt, ayna veya kumaş gibi nesnelere yapıştırılması ile elde edilen resimsel kompozisyonlar yaratma tekniğine ..... denir.
5. Nesnelere geometrik şekiller olarak gören sanat akımına ..... adı verilmiştir.
6. Umberto Boccioni ..... akımının önemli sanatçılarındanır.
7. .... akımının temsilcisi olan sanatçılar, "Materyal olan her şeyin hiçbir değeri yoktur." felsefesine inanırlar.
8. Belleğin Azmi adlı tablo ünlü ressam ..... tarafından yapılmıştır.
9. Claude Monet'in ..... adlı tablosu empresyonizm akımının en önemli eseri olarak kabul edilir.
10. Ernst Ludwig Kirchner ..... akımının kurucu sanatçılarındanır.

3. ÖĞRENME BİRİMİ

C) Aşağıda verilen sorulardan doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Doğada var olan nesnelere doğrudan tasvir etmek yerine bu nesnelere renk ve şekillerle ifade eden sanat akımına verilen isim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dadaizm   B) Empresyonizm   C) Fütürizm   D) Kübizm   E) Soyut sanat

2. Eserlerinde çeşitli hayvan, güneş, yıldız, deforme edilmiş notalar, balıklar, gözler, daire ve üçgenlerden oluşan geometrik şekilleri kullanan sanatçı aşağıda verilenlerden hangisidir?

- A) J. Miro   B) J. Gris   C) P. Picasso   D) P. Cezanne   E) V. Kandinsky

3. Tablolarında deforme edilmiş ve herhangi bir zemine basmadan havada uçan insan figürlerine yer veren sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) A. Sisley   B) A. Derain   C) Marc Chagall   D) O. Kokoschka   E) P. Picasso

4. Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi sürrealizm akımının sanatçılarından değildir?

- A) E. Nolde   B) G. Chirico   C) M. Ernst   D) R. Magritte   E) S. Dali

5. Frotaj adı verilen tekniği geliştiren ve kullanan sanatçı aşağıda verilenlerden hangisidir?

- A) C. Carra   B) G. Balla   C) J. Miro   D) M. Ernst   E) U. Boccioni

6. Guernica adlı eseri ile tanınan sanatçı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) G. Braque   B) L. Russolo   C) M. Vlaminck   D) P. Picasso   E) R. Duffy

7. Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi soyut sanat akımı temsilcileri arasında yer almaz?

- A) A. Derain   B) F. Kupka   C) K. Malevich   D) P. Klee   E) P. Mondrian

8. Aşağıda verilen sanatçılardan hangisi pop-art sanat akımı temsilcileri arasındadır?

- A) A. Lichtenstein   B) B. Riley   C) J. Kosuth   D) V. Vasarely   E) W. Vostell

9. Harf ve yazıların sanatsal olarak düzenlenmesi ile ortaya çıkan sanat türüne ne ad verilir?

- A) Asamblaj   B) Frotaj   C) Kolaj   D) Motif   E) Tipografi

10. Aşağıdaki sanatçılardan hangisi empresyonizm sanat akımı temsilcileri arasında sayılamaz?

- A) A. Renoir   B) C.Pissaro   C) C. Monet   D) E. Ludwig   E) P.Cezanne

Sunu Değerlendirme Ölçeği				
Ölçütler	Dereceler			
	Çok İyi (4)	İyi (3)	Orta (2)	Zayıf (1)
İçeriğin konuya uygun olması				
Konunun ilgi çekmesi için gerekli hazırlıkların yapılması				
Konunun yeterince detay içermesi				
Metin yazısının dil bilgisi kurallarına uygun olması				
Paragraflar arasında anlam ilişkilerin olması				
Açık, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılması				
Bilginin sunulmasında metin yanında görsel öğelere de yer verilmesi				
Görsellerin dikkat çekmesi ve uygun yerlerde kullanılması				
Görsel ile metin ya da metinlerin uyumlu olması				
Materyalde görsel ve metinlerin dengeli bir biçimde yerleştirilmesi				
Sunum yaparken beden dilinin kullanılması				
Sununun sonunda konunun özetinin verilmesi				
Yararlanılan kaynakların son görselde yazılması				
Sununun eser inceleme/çözümleme ölçütlerine uygun olması				

A

- abaküs** : Sütun başlıklarının en üstünde yer alan taş levhaya verilen ad.
- abide** : Eski dilde anıt.
- agora** : Antik Yunan kentlerinde stoalar ile çevrelenmiş, içinde ya da yakınında tapınak, bouleuterion gibi dinî ve resmî yapıların bulunduğu toplumsal ve ticari yaşamın yoğunlaştığı alan.
- akantus** : Yaban enginarı da denilen ve Eski Yunan'da sütun başlıklarında stilize edilerek kullanılmış bitki türü.
- akropolis** : Antik Yunan'da savunma amacıyla genellikle sarp bir tepe üzerine inşa edilen özel bölge.
- akroter** : Üçgen şeklinde olan tapınak alınlıklarının ve özellikle kayaya oyulmuş Frig fasadlarının üst ve yan köşelerine yerleştirilen süsleme ögesi.
- akustik** : Yankı bilimi.
- alegorik** : Bir düşünceyi, davranışı ya da eylemi, daha kolay kavratılabilmek için onu, yerini tutabilecek simgelerle, simgesel sözlerle, benzetmelerle göz önünde canlandırma işi.
- alınlık** : Antik yapıların cephelerinde çatı ile korniş arasında yer alan üçgen biçimindeki kısım.
- altar** : Sunak. Tanrılara kurban adanan yer.
- amfitiyatro** : **1.** Çağdaş anlamda, basamaklı bir oturma alanı bulunan gösteri ve toplantı yapısı. **2.** Roma Dönemi'nde içinde savaş oyunları, gladyatör ve vahşi hayvan dövüşlerinin düzenlendiği daire ya da oval planlı alanı kademele oturma yerleriyle çevreleyen yüksek yapı.

- anatomi** : İnsan, hayvan ve bitkilerin yapısını ve organlarının birbiriyle olan ilgilerini inceleyen bilim.
- Antikite** : MÖ 6-MS 3. yy. arasında kalan dönemdir. Bu dönemde varlığını sürdürmüş tüm uygarlıklar için değil, sadece Yunan ve Roma için kullanılır.
- apadana** : Apadana düzenli sıralar hâlinde dizilmiş sütunlarla taşınan bir hipostil salonudur.
- apsis** : Kiliselerde koronun arkasında bulunan ve camilerdeki mihrabın karşılığı olan, tonoz ya da kubbe ile örtülü bölüm.
- arşitrav** : Antik mimarlıkta sütunların taşıdığı, bir sütun ekseninden diğer sütun eksenine uzanan taş hatlı.
- atrium** : Antik Roma konutlarında evin bir bölümünü oluşturan, etrafı sütunlarla çevrili avlu.
- ayak** : Paye, taş ya da tuğladan örülmüş taşıyıcı mimari öge.

B

- bazilika** : Hristiyanlığa geçişte ve ilk Bizans Devri'nde yapılan bir kilise tipi.
- bezeme** : Mimari eserler ve her türden kullanım eşyası üzerinde süslemeye yönelik olarak yapılan çalışmaların tümü.
- bordür** : Kenar, genellikle süslemeli kenar şeridi.
- Bouleuterion** : Eski Yunanistan'da senato binasına verilen ad. Aynı zamanda Boule'nin toplantı yeri.
- büst** : İnsan vücudunun başını ya da göğüsten yukarısını gösteren heykel.

C-Ç

- cavea** : Bir tiyatrodaki izleyicilerin oturduğu kademele bölüme verilen ad.

çan kulesi : Hristiyan kiliselerde halkı ibadete çağırmaq için çanların bulunduğu kule.

çapraz tonoz : İki beşik tonozun dik açıyla kesişmesinden oluşan tonoz biçimi.

D

deforme : Biçimi, kalıbı bozulmuş.

dolmen : Toprakta yan yana aralıklı olarak dizilmiş birkaç büyük yassı taşların üstüne yatay olarak yerleştirilmiş yine büyük yassı taşlardan oluşan tarih öncesi yapı.

duvar resmi : Fresko

E

eksedra : Yarım kubbeyi desteklemek ve yapıyı genişletmek için bunların yan taraflarına yapılan çeyrek kubbe.

estetik : Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi.

el yazması : Basım tekniğinin gelişmediği dönemlerde elle yazılmış kitap.

estetik : Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi.

F

fibula : Çengelli iğne.

figür : Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.

fil ayağı : Cami ve kiliselerde büyük kemer ve kubbeyi taşımak için yapılan büyük dörtgen veya silindirik sütunlara verilen ad.

firavun : Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan.

fon : Bir tabloda, üzerinde konunun işlendiği boya katı.

forum : Roma'da kent merkezini oluşturan, kamusal ve dinsel yapıların bulunduğu pazar yeri.

fresko : Yaş siva üzerine suda çözülmüş boya pigmentleri kullanarak yapılan duvar resmi.

friz : Bir şerit gibi uzunlamasına gelişen bezemelere verilen ad.

frontal : Eski mısır ve arkaik yunan heykellerinde, ağırlığın iki ayağa eşit olarak yüklendiği ve figürün cepheden ele alındığı heykel tipi.

G-Ğ

galeri : Bir yapının birçok bölümünü aynı katta birbirine bağlayan içten veya dıştan yapılmış geniş geçit.

gravür : Ağaç, taş veya metal bir levhanın oyularak işlenmesi ve bunun bir yüzeye basılması tekniği.

grifon : Yarı aslan, yarı kartal olarak betimlenmiş mitolojik yaratıklara verilen ad.

gymnasion : Eski Yunan'da gençlerin bedensel ve düşünsel yönde eğitim gördükleri binalara verilen ad.

gül pencere : Genellikle Gotik katedrallerin cephelerinde yer alan daire biçimindeki vitraylı pencere.

H

haldi : Urartuların baş tanrısı.

hale : Bazı yıldızların, özellikle ayın çevresinde görülen geniş ve aydınlık teker.

havari : Hz. İsa'nın öğüt ve inançlarını yayma işiyle görevlendirdiği on iki yardımcısından her biri.

hiyeroglif : İnsan ve eşyaların basitleştirilip, sembolize edilerek biçimlendirilmiş resimli Mısır yazısı.

höyük : Düzlük ovalar ve platolarda görülen, tepe biçiminde ancak insan eliyle yapılmış, kültürel katmanlardan oluşan yerleşim alanlarına verilen ad.

idol : Ana Tanrıça kültüne sahip olan halkların yaptıkları, tanrıçaları simgeleyen ya da onlara takdim edilen adak eşya ve heykelticikleri.

ikona : Ortodokslarda İsa, Meryem veya ermişlerin tahta üzerine mumlu ve yumurtalı boyalarla yapılmış dinî içerikli resimleri.

ion düzeni : Anadolu'daki tapınaklarda en sık kullanılan düzene verilen ad.

kaburgalı tonoz : Genellikle beşik tonozlarda ve diğerlerinde destek kaburga sisteminin görülebildiği tonoz biçimi.

karyatid : Antik mimaride kadın heykeli biçimindeki sütun.

karum : Assurlu tüccarların kurdukları ticaret merkezleri. Karumun özgün anlamı "rıhtım" demektir ama Mezopotamya'daki ticaret, çoğunlukla su yolu ile yapıldığından zamanla bir kentte tüccarların iş için toplandığı "ticari liman" ve "mahalle" anlamı kazanmıştır.

kemer : Dairesel, örgülü ara taşıyıcı ve bezeme ögesi.

keramik : Erken Neolitik Çağ'da MÖ VII. bin yılın başlarında insanoğlunun doğada rahatlıkla bulabildiği kil.

kesme taş : Dikdörtgen prizması şeklinde kesilmiş taş blokların yatay düzlemler oluşturarak dizilmesini içeren duvar örgüsüne verilen ad.

kın : Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı.

kontur : Resimde nesneyi belirgin gösteren çevre çizgisi. Çevre çizgisi, figürleri ya da motifleri çevreleyen çizgi.

korint düzeni : Tapınaklarda ve diğer yapılarda kullanılan bir düzendir. Sütunlar, İon düzenine benzer ancak başlık farklıdır. İon düzenindeki volüt yerine akanthus yapraklarının fıskırdığı bir kasnağa sahiptir.

kript : Kiliselerde koronun altında bulunan yer altı mezarı.

kromlek : Bir doğru veya daire şeklinde dizilmiş menhir grubu.

kubbe kasnağı : Kubbenin çember biçimindeki alt kısmın oturduğu silindirik duvar.

lahit : Tahta, taş (mermer) ya da pişmiş topraktan yapılan, içine ölünün yerleştirildiği özel sanduka.

manastır : Hristiyan din adamlarının kent hayatından uzakta ibadetleri için sessiz bir yere yapılan bina.

mastaba : Mezar odalarının üzerine dinî törenlerin yapıldığı ve üstü yatay olarak kesilmiş piramit şeklinde planlı yapıların eklenmesiyle oluşan mezar yapıları.

megalit : Bir yapı veya anıt oluşturmak amacıyla kullanılan büyük bir taş.

megaron : İnce, uzun dikdörtgen planlı, ortasında ocağı bulunan tek büyük oda ile dar kısımlarında sundurma oluşturacak şekilde ante adı verilen çıkıntıları olan yapı.

menhir	: Dayanak gerektirmeden tek blok olarak ayakta duran megalitik anıt.	orta sahnın	: Cami ve kiliselerde ortada kalan merkez sahnın (nef).
mikrolit	: Bazı taşların yapısında bulunan, prizma biçiminde ve mikroskopla görülebilen billurlar.	Panteon	: Bir halkın inançlarını temsil eden tüm tanrı ve tanrıçalara ve bunları bir araya getiren tapınağa verilen isim.
minyatür	: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.	paye	: Yapıda duvar örme yöntemleriyle yapılmış düşey taşıyıcılara verilen ad. Bunlar, kare, dikdörtgen daire ya da çokgen plânlı olabilir.
metop	: Yunan mimarisinde, dor nizamında, kare biçimde rölyef.	perspektif	: Bakış açısı, nesneleri bir yüzey üzerine görüldükleri gibi çizme sanatı.
mozaik çini	: Değişik renklerde sırlanmış levha ve parçaların alçı zemin içinde dondurulmasıyla elde edilen bir süsleme tekniği.	platform portal	: Yüksekçe yer. Yapıların anıtsal girişli kapılarına verilen ad.
müslin	: Sık dokunmuş, parlak, ince, yumuşak bir kumaş türü.	potern	: Yer altı tüneli.
N		R	
naos (Cella)	: Bir tapınakta kült heykelinin korunduğu en kutsal mekâna verilen ad.	realist	: Gerçeğine uygun.
narteks	: Bizans kiliselerinde sahndan sütunlarla veya duvarla ayrılan bölüm.	rölyef	: Kabartma.
natüralizm	: Sanat yapıtının doğal gerçekliğe uygun bir biçimde yapılmasını savunan anlayış.	rhyton	: Hayvan biçimli içecek kabı.
nef	: Kilise mimarisinde apsise dik ya da paralel olarak yer alan ve birbirlerinden sütun ya da paye dizileriyle ayrılan uzunlamasına mekânlara verilen ad.	S-S	
niş	: Çeşitli amaçlarla yapıların duvarlarına açılmış hücre ve oyuklara verilen ad.	sembol	: Bir şeyi tanıtan temsil eden biçim.
O-Ö		sfenks	: 1. Yunan mitolojisinde, geçen yolculara birtakım bilmece sorarak bilemeyenleri yuttuğuna inanılan efsanevi yaratık. 2. Mısır'da eski Mısırlılar çağından kalma kadın başlı, aslan vücutlu heykel.
odeon	: Antik Yunan'da içinde konser verilen basamaklı tiyatro.	siluet	: Karaltı, gölge.
orhostat	: Kabartmalı taş levha.	stadion	: Koşu ve diğer atletizm yarışmalarının yapıldığı, kademeli oturma yerlerine sahip, ince ve uzun yapı.

stel	: Genellikle yazıt, bezeme ya da her ikisini de içeren ve dik bir biçimde zemine yerleştirilen dar levhaya verilen ad.	tromp	: Kare altyapıdan kubbe eteğini hazırlayan sekizgene geçiş ögesi.
stoa	: Bir sokak, agora ya da başka bir yapının yanında yer alan, üstü kapalı, sütunlu galerilere verilen ad.	tümülüs	: Bir mezar odasının üstüne, taş ve toprak yığılarak oluşturulan yapay tepecik.
stilize	: Doğadaki formların belli bir üslubun ya da tekniğin gereği sadeleştirilmiş şekli.	urne	: Ölülerin kül ve kemiklerinin saklandığı küp.
situla	: Latince kova anlamına gelen, Demir Çağı ve Orta Çağ'dan kalma kova şeklinde işlenmiş kaplara verilen isim.	üslup	: Bir sanatçıya, bir çağa veya bir ülkeye özgü teknik, renk, biçimlendirme ve söyleyiş özelliği.
sunak (altar)	: Tapınağın içinde ya da yakınında bulunan, tanrılara sunulan adaklar için kullanılan, genellikle taştan yapılmış öge.	vaftiz	: Hristiyanlıkta doğduktan kısa bir süre sonra çocuğa ilk günahını silmek ve onu Hristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem.
sütun	: Genellikle daire kesitli ince, uzun, tek parça ya da parçalı; kaide gövde ve başlık kısımları olan taşıyıcı öge.	vaftizhane	: Vaftiz yapılan yer.
şapel	: 1. Tek mekânlı küçük kilise. 2. Büyük bir kilise ya da katedralde bir kutsal kişiye adanmış dua mekânı.	vitray	: Renkli camların belli bir kompozisyon düzeni içinde bir araya getirilerek yapılan süsleme ögesi.
T		volüt	: Eski Yunanistan'da sütunların süslenmesinde kullanılan sarmal biçiminde kıvrımlara verilen ad.
teraça	: Teras.	yiv	: Bir yüzey üzerine oyulan ince oyuk.
tapınak	: İçinde ibadet edilen, tapınılan yapı, mabet, ibadethane, ibadetgâh.	yuvarlak kemer	: Yarım çember biçimindeki kemer.
tasvir	: İnsan dışındaki canlı veya cansız varlıkların sahip oldukları özellikleri ve nitelikleri resim veya yazı ile ifade etme.	Z	
tonoz	: Taş ya da tuğladan örülerek meydana getirilen bir mimari örtü elemanıdır. Biçimine göre beşik tonoz, aynalı tonoz, çapraz tonoz, kaburgalı tonoz, yelken tonoz gibi adlar alır.	zafer takı	: Bir zaferin anısına inşa edilen ve anma günlerinde altından geçilen bir ya da birkaç kemerdan oluşan taştan yapı.
transept	: 1. Örtü sisteminde nefleri dik açı ile kesen ve altyapıya da yansıyan birimdir. 2. Kiliselerde apsisin önünde nefleri dik olarak kesen uzun mekân.	ziggurat	: Mezopotamya vadisinde ve İran'da terası bulunan piramitlere benzeyen tapınak kulesi.

Cevap Anahtarı

1. Öğrenme Birimi

A	1. D	2. Y	3.Y	4. Y	5. D	6. D	7. Y	8. D	9. D	10. Y
B	1. B	2. C	3. D	4. D	5. D	6. A	7. A	8. D	9. B	10. A

2. Öğrenme Birimi

A	1. D	2. Y	3.Y	4. D	5. D	6. Y	7. Y	8. D	9. Y	10. Y
B	1. William Turner					6. Donatello				
	2. Auguste Rodin					7. Son Akşam Yemeği				
	3. Quadriga					8. Raffaello Sanzio				
	4. Kolossal düzen					9. Filippo Brunellesch				
	5. Harmenszoon van Rijn Rembrandt					10. Kavimler Göçü- İstanbul'un fethi.				
C	1. C	2. E	3. D	4. D	5. E	6. A				

3. Öğrenme Birimi

A	1. D	2. D	3. Y	4. D	5. Y	6. D	7. D	8. Y	9. Y	10. Y
B	1. asamblaj					6. fütürizm				
	2. M.Duchamp					7. Dadaizm				
	3. frotaj					8. Dali				
	4. kolaj					9. İzlenim				
	5. kübizm					10. Ekspresyonizm				
C	1. E	2. A	3. C	4. A	5. D	6. D	7. A	8. A	9. E	10. D

KAYNAKÇA

- Akkaya, Tayfun. Bekaş, Engin. (1991). Kaynak ve Kökleriyle Avrupa Resim Sanatı. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları.
- Akşit, İlhan. (1981). Hititler. İstanbul: Sandoz Yayınları.
- Akurgal, Engin. (1995). Hatti ve Hitit Uygarlıkları. İstanbul : Net Turistik Yayınları.
- Akyürek, Engin. (1994). Ortaçağdan Yeniçağ'a Felsefe ve Sanat. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Akyürek, Engin. (1996). Bizans'ta Sanat ve Ritüeli. İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Alanyalı, Hüseyin Sabri. (2012). Anadolu Arkeolojisi. Eskişehir: AÖF Yayınları.
- Alp, Sedat. (2001). Hitit Çağında Anadolu, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları: Ankara.
- Akşit, İlhan. (1993). TURKEY. İstanbul: Akşit Kültür Sanat Ajansı Yayınları.
- Akurgal, Ekrem. (1998). Anadolu Kültür Tarihi. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.
- Akurgal, Ekrem. (1991). Anadolu Uygarlıkları. İstanbul: Net Turist Yayınları AŞ.
- Akurgal, Ekrem. (1987). Hatti Uygarlığı. Remzi Oğuz Arık Armağanı, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Akyıldız, Uğur. (1991). Cappadoce, İstanbul: Net Turistik Yayınları AŞ.
- Algan, Ertuğrul. İrfan Ongar. Kral Midas'ın Ülkesi Frigya. Eskişehir: Esbank Kültür Yayınları. Tayf Basım.
- Anadolu Medeniyetleri Müzesi. (1997). Anadolu Medeniyetleri Müzesini Koruma ve Yaşatma Derneği Yayınları. Ankara.
- Boysal, Yusuf. (1967). Grek Klasik Devir Heykeltraşçılığı (MÖ 5-4. yüzyıllar). Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Carter, Ron. (1981). Uygarlık Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Christon I. Archer-John R. Ferris Çeviren Cem Demirkan. (2006). Dünya Savaş Tarihi. Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Dinçol, Ali. (1982). Hititler, Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi. İstanbul: Görsel Yayınlar.
- Erdoğan, Candil Erdoğan. (2015). Sanatın Büyük Ustaları Michelangelo. Birinci Baskı. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Eyice, Semavi. (1997). Son Devir Bizans Mimarisi. İstanbul: Türkiye Turing Otomobil Kurumu Yayınları.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1997). İstanbul: Yem Yayınları.
- Faure, Elie. Çeviren Bertan Onaran. (1979). Rönesans Sanatı, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları: 306. Sanat Dizisi: 1.
- Eyüboğlu, İsmail Zeki. (1981). Anadolu Uygarlığı. İstanbul: Der Yayınları.
- Gombrich, Ernst Hans Josef. (1997). Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Grant, Michael. Çeviren Z. Zühre İlkelen. (2000). Roma'dan Bizans'a. İstanbul: Homer Yayınları.
- Grömling, Alexandra. Çeviren Elif Gökteke (2005). Michelangelo. Literatür Yayıncılık. İstanbul.
- Vasari, G. (2013). Sanatçıların Hayat Hikâyeleri. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hasol, Doğan. (1990). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kınay, Cahit. (1993). Sanat Tarihi. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karul, Necmi. (2012). Anadolu'nun Arkeoloji Atlası 1-2. İstanbul: Atlas Dergisi Yayınları.
- Kınal, Füzuran. (1987). Eski Anadolu Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Köroğlu, K. Editör. (2011). Eski Anadolu Tarihi. Eskişehir: AÜ AÖF Yayınları.

- Labno, Jeannie. (2014). Rönesans Ayrıntıda Sanat. İkinci Basım. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mandel, Gabriel. (1978). Barok Sanatını Tanıyalım. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Maner, Çiğdem. (2009). Tarih Canavarı Hititler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Maner, Çiğdem. (2008). Tarih Canavarı Mezopotamya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Noscati, Sabatino. (1978). Mezopotamya Sanatını Tanıyalım. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Naumann Rudolf. Çeviren Beral Madra. (1991). Eski Anadolu Mimarlığı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özgüç, Tahsin. (1988). İnanıktepe, Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Parla, Canan. (2013). Sanat Tarihi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Sanat Tarihi Ansiklopedisi. (1978). Görsel Yayınevi. İstanbul.
- Saltuk Secda. (1997). Arkeoloji Sözlüğü. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Serullaz, Maurice. (1991). Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sevin, Veli. (1999). Anadolu Arkeolojisi. İstanbul: Der Yayınları.
- Sözen, Metin. Tanyeli, Uğur. (1986). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Suud Kemal, Yetkin. (1977). Barok Sanat. İstanbul: Cem Yayınlar.
- Suud Kemal, Yetkin. (2007). Büyük Ressamlar. Birinci Baskı. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Şişman, Ahmet. (2009). Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş. İstanbul: Yaz Yayınları.
- Tuna, Celal. (2000). Mağaradan Kente, Anadolu'nun En Eski Yerleşim Yerleri. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tansuğ, Sezer. (1993). Resim Sanatının Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tansuğ, Sezer. (1999). Çağdaş Türk Sanatı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, Adnan. (1999). Dünya Sanat Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Turani, Adnan. (1998). Sanat Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitabevi. Ankara.
- Vasari, Giorgio. Çeviren Elif Gökteke. (2013). Sanatçıların Hayat Hikâyeleri. Birinci Baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

- <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77418/efes-selcuk.html> 10.05.2021 saat: 21.04
- <http://www.arttv.com.tr/artblog/diger/galleria-borghesede-bernini-ruzgri-yazan-pelin-okvuran> 20.05.2021 saat 21.58
- <https://www.anadoluyuygarliklari.com/hititler/kades-savasi/> 26.05.2021 saat 23.49
- <https://www.rijksmuseum.nl/en/search?q=giovanni+lorenzo+bernini&v=&s> 20.05.2021 saat 22.02
- <http://www.sanatteorisi.com/sanatteorisi.asp?sayfa=Galeri&icerik=Goster&id=4135> 20.05.2021 saat 22.04
- <https://circlelove.co/?s=gian+lorenzo+bernini#barok-donemi-heykel-sanat%C4%B1> 20.05.2021 saat 22.04
- <https://www.flickr.com/search/?text=gian%20lorenzo%20bernini> 20.05.2021 saat 22.09

- <https://www.tarihlisanat.com/sandro-botticelli/> 20.05.2021 saat 22.09
- <http://sanatokuma.blogspot.com/p/leon-battista-alberti-1404-1472-italyan.html> 20.05.2021 saat 22.09
- <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-e/eyck-jan-van/jan-van-eyck-arnolfini-nin-dugunu-> 20.05.2021 saat 22.09
- <http://www.leblebitozu.com/barok-sanatin-onemli-ressami-peter-paul-rubensin-10-resmi/> 20.05.2021 saat 22.14
- <https://www.sakipsabancimuzesi.org/tr/xhibitions/joan-miro-kadinlar-kuslar-yildizlar> 26.05.2021 saat 23.28
- <http://www.leblebitozu.com/rembrandtin-gercekligiyle-buyuleyen-30-eseri/> 20.05.2021 saat 22.14
- <https://www.bilgitimi.com/rokoko-sanati-nedir-ozellikleri-ve-sanaticilari.html> 20.05.2021 saat 22.15
- <https://www.caspardavidfriedrich.org/Eldena-Ruin.html> 20.05.2021 saat 22.15
- <https://edebiyatvesanatakademisi.com/heykel-sanat-uygarliklar/gotik-sanati-ve-heykelcili-gi/19184> 20.05.2021 saat 22.16
- <https://useum.org/artwork/Arab-Saddling-his-Horse-Eugene-Delacroix-1855> 20.05.2021 saat 22.23
- <https://www.sosyalbilgiler.org/maurice-vlaminck/> 26.05.2021 saat 23.28
- https://www.turkedebiyati.org/edebiyat_akimlari/kubizm.html 20.05.2021 saat 22.23
- <https://fovizm.nedir.org/> 20.05.2021 saat 22.23
- <https://edebiyatvesanatakademisi.com/resim-sanati/resimde-dadaizm/19211> 20.05.2021 saat 22.23
- <https://birsanatbirkita.com/sanat/sanat-tarihi/alfred-sisley-hayati-ve-eserleri/> 20.05.2021 saat 22.23
- <https://onedio.com/haber/ronesans-in-bilmeniz-gereken-10-en-unlu-resmi-412394> resim 20.05.2021 saat 22.24
- <https://www.sanatabasla.com/2012/06/atina-okulu-the-school-of-athens-raffaelo/> 20.05.2021 saat 22.25
- <https://www.sanatlaart.com/tiepolo-son-venedik-ustadi/> 26.05.2021 saat 23.28
- <https://neoklasisizm.nedir.org/> 20.05.2021 saat 22.27
- <https://decombo.com/gotik-mimari-nedir/> 26.05.2021 saat 23.28
- <https://www.gercekbilim.com/leonardo-da-vinci-bolum-2-icatlar/> 20.05.2021 saat 22.32
- <https://www.bilgipedia.org/ortacag-sanati/> 20.05.2021 saat 22.34
- <https://prezi.com/rsn9cg0e-fcb/erken-orta-cag-avrupa-sanat/> 26.05.2021 saat 23.28
- <https://www.sanatsal.gen.tr/orta-cag-avrupa-sanat> 20.05.2021 saat 22.35
- https://www.academia.edu/37901974/Barok_Rokoko_ve_Maniyerizm_D%C3%B6nemleri_Sanat%C4%B1 20.05.2021 saat 22.37
- <http://milliyetsanat.com/haberler/sanat-terimi/maniyerizm/5317> 20.05.2021 saat 22.37
- <https://www.fatmacelik.com/aturk/index.html> 20.05.2021 saat 22.38
- <https://diyablog.com/sanat-hareketleri/rokoko-sanati/> 20.05.2021 saat 22.39
- <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-ekolleri/rokoko-sanati-nedir/> 20.05.2021 saat 22.39
- <https://edebiyatvesanatakademisi.com/resim-sanati/rokoko-resim/19227> 20.05.2021 saat 22.41
- <https://blog.obilet.com/dunyanin-eski-ve-yeni-7-harikasi/> 20.05.2021 saat 22.41
- <https://sanatdernekleri.wordpress.com/sanat/empresyonist-ressamlardan-renoirin-29-muhtesem-resmi/> 20.05.2021 saat 22.41
- <https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-k/kirchner-ernst-ludwig/ernst-ludwig-kirchner-hayati-ve-eserleri/> 20.05.2021 saat 22.43
- <https://www.istanbulsanatevi.com/resim-ekolleri/fovizm-akimi-nedir-fovizm-sanaticilari> 20.05.2021 saat 22.42
- http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kulturelmiras_ao/stmitolojisi.pdf 20.05.2021 saat 22.42

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Görsel kaynakçasına ulaşmak için karekodu okutunuz.